

Forord

Det begynte vel egentlig for alvor med den lokalhistoriske prosjektuka ved Valsøyfjord barne- og ungdomsskole i 1991. Klippfiskindustrien på Hennsetholman var et tålelig tema, men det var nok emnet ”De eldste tider” som dro mest. Med dinosaurer, vikinger og indianere på repertoaret var det bare steinalderen som manglet. Jeg husker fremdeles utstillingen i gymsalen med plansjen og den nyinnbragte flintøksa fra nabogarden. Et skoleabonnement på SPOR, en helfrelst rektor, engasjerte lærere og en vaktmester med flintavslag på kontoret og glimt i øyet ordnet vel resten. Med tid og stunder innhentet tross alt arkeologien meg. Forfatternavnene og portrettfotoene i SPOR ble plutselig nesten mytisk legemliggjort ved Vitenskapsmuseet og høsten 2008 snublet oppmerksomme medstudenter over plansjen fra prosjektuka i Topografisk arkiv. Jeg følte at sirkelen på et vis var sluttet...

Men det endte ikke der. Halvannet år etter er oppgaven utrolig nok ferdigstilt og jeg kan tenke tilbake på en lærerik så vel som minnerik studietid på Kalvskinnet og i huset der elven gjør en sving. Jeg takker alle mine fabelaktige medstudenter for en eventyrlig og lattermild tid i felt og i dårlig luftede skrivestuer. Deres tilbakemeldinger og taktfaste oppmuntring har vært avgjørende for at jeg nådde målet. Ikke minst vil jeg takke alle arkeologer og blivende arkeologer som har utholdt mine avhør under løsfunnenes tyranni. Lytt til erfarne fagfolk! Takk til ildsjelene ved kulturvernseksjonen i Molde for å ha gitt meg en ”ilddåp” i et mangslungent fagfelt og latt meg boltre meg i det nordmørske kulturlandskapet. Mine mange informanter i Halså kommune har gjort mer enn de aner: Fortsett med det! En stor takk går til min veileder Birgitta Berglund for hennes urokkelige tro på en masteroppgave som til tider har gått over stakk og stein. Uten Birgittas kritikk, utallige innspill og multikapasitet ville den foreliggende oppgave aldri tålt dagens lys.

En hyllest går til min sterke mor, Erna Louice på Geilhaugen, for at du alltid har vært optimistisk og en pådriver for at denne drømmen skulle gå i oppfyllelse. Og for å holde heimen åpen som hospits når det behøves.

Den mest hengivne takk går til min kjære Birgitte som har utholdt oppgaveskrivingen, korrekturlest, holdt liv i min arme kropp og som er det beste som har hendt meg.

Innholdsfortegnelse

Figurliste.....	3
1. Innledning.....	5
1.1. Problemstilling	5
1.2. Presentasjon av undersøkelsesområde	6
1.3. Bakgrunnen for prosjektet	7
1.4. Tidsskjema og periodebenevnelse	8
1.4. Oppgavens struktur	8
2. Forskningshistorisk innføring	9
2.1. Regionalt perspektiv.....	9
2.2. Midtnorsk perspektiv.....	13
3. Kildematerialets muligheter og begrensninger.....	16
3.1. Definisjon og ansvarsfordeling	16
3.2. Refleksjoner over en kildekategori	19
3.3. Et teoretisk utgangspunkt	23
4. Metodisk tilnærming	25
4.1. Generelle kontekstkriterier	26
4.2. Strandlinjer og løsfunn	27
5. Kontekstualisering av løsfunn.....	27
5.1. Senmesolitikum (6500-4000 f.Kr.)	28
5.1.1. Hakker og køller med skafthull	28
5.1.2. Bergartsøkser.....	33
5.2. Tidligneoolitikum (4000-3300 f.Kr.)	39
5.2.1. Bergartsøkser.....	39
5.2.2. Flintøkser.....	42
5.2.3. Skiferspisser	45
5.2.4. Ornert hengesmykke av skifer.....	50
5.3. Mellomneolitikum (3300-2300 f.Kr.)	52

5.3.1. Bergartsøkser uten skafthull.....	52
5.3.2. Bergartsøkser med skafthull.....	57
5.3.3. Flintøks.....	60
5.3.4. Kølle med skafthull.....	62
5.3.5. Skiferspisser.....	63
5.3.6. Skiferkniv.....	68
5.4. Senneolitikum og eldre bronsealder (2300-1200 f.Kr.).....	69
5.4.1. Dekorert steinkule.....	69
5.4.2. Enkle skafthulløkser.....	72
5.4.3. Flintsigder.....	76
5.4.4. Flintdolker.....	79
5.4.5. Skeiformet skraper.....	83
5.4.6. Flatehogde pilspisser av flint.....	84
6. Oppsummering og diskusjon.....	86
6.1. Senmesolittisk tid.....	86
6.2. Tidligneolittisk tid.....	91
6.3. Mellomneolittisk tid (MNa og b).....	97
6.4. Senneolittisk tid og eldre bronsealder.....	102
6.5. Landskapets historiske dimensjon: En sammenfatning.....	107
7. Oppsummering og konklusjon.....	108
Litteratur.....	110
Digitale kilder:.....	121
Appendiks I: Tilvekstopplysninger, Aure kommune.....	122
Appendiks II: Tilvekstopplysninger, Halså kommune.....	126

Figurliste

Figur 1: Undersøkellesområdet.....	6
Figur 2: Antatt funnområde for hakke (T 13952) på Solhaug.....	29
Figur 3: Funnsted for korsformet kølle på Myrstad.....	30
Figur 4: Eggfragment av hakke (C 8547) fra Lervik.....	33
Figur 5: Slipte, buttnakkede trinnøkser fra Henna.....	36
Figur 6: Funnsted for slipte, buttnakkede trinnøkser på Henna.....	36
Figur 7: Lokalteten Langura med funnsted for plateformet slipestein av sandstein (T 17121) og meisel av grønlige bergart (T 17600) på Kråknes.....	37
Figur 9: Kartfesting av boplasslokaltet i Otnesbukta.....	39
Figur 10: Kartfesting av angivelig funnområde for T 17909 og T 18117 på Sæter.....	41
Figur 11: Funnområde for spissnakkede flintøkser (T 21587) på Enge.....	43
Figur 12: Funnområde for nakkedel av tynnakkede flintøkser (T 19379: 1) på Rodal.....	44
Figur 13: Spissnakkede flintøkser fra Rodal og Enge.....	45
Figur 14: Pilspiss av skifer (T 18956) fra Glåmen.....	46
Figur 15: Funnsted for pilspiss av skifer (T 18956) på Glåmen.....	46
Figur 16: Spydspiss av skifer (T 17027) fra Valsøy.....	49
Figur 17: Funnsted for spydspiss av skifer (T 17027) på Valsøy.....	50
Figur 18: Ornert hengesmykke av skifer (T 13996) fra Otnes.....	51
Figur 19: Rektangulær huløks (T 17119) fra Kråknes.....	53
Figur 20: Funnområde for rektangulær huløks på Kråknes.....	54
Figur 21: Funnområdet for tykknakkede rettøkser av bergart (T 17028) på Furumo.....	55
Figur 22: Eggdel av båtøks (T 14191) fra Geistad.....	57
Figur 23: Antatt funnområde for båtøks (T 14191) på Geistad.....	57
Figur 24: Overgravsøks (T 18100) fra Halsvik.....	59
Figur 25: Funnområde for overgravsøks (T 18100) på Halsvik.....	59
Figur 26: Hulegget flintøks (T 18341) fra Todal.....	61
Figur 27: Oval kølle med skafthull (T 15326) fra Kletten.....	62
Figur 28: Antatt funnområde for oval kølle med skafthull (T 15326) på Kletten.....	63
Figur 29: Funnsted for pilspiss av skifer (T 20210) på Hestnes.....	67
Figur 30: Funnområde for spydspiss av skifer (T 17638) på Haltbakk.....	68
Figur 31: Dekorert steinkule (T 16398) fra Lindås.....	70
Figur 32: Antatt funnsted for dekorert steinball (T 16398) på Lindås.....	71

Figur 33: Ornert skafthulløks (T 21527) fra Halsen ved Englivatnet	75
Figur 34: Funnområde for ornert skafthulløks (T 21527) ved Tjønna/Englivatnet.	76
Figur 35: Symmetrisk flintsigd (C 6100) fra Lervik.	79
Figur 36: Antatt funnlokalitet for flintdolk (T 10941) på Brattset.	80
Figur 37: Flintdolk (T 6749) fra Sæter i Valsøyfjord.....	81
Figur 39: Flintdolk (C 5117) fra Lervik.	82
Figur 40: Skeiformet skraper av flint (C 6228) fra Lervik.....	83
Figur 41: Bladformet pilspiss av flint (T 25111) fra Lervik	85
Figur 42: Funnsted for bladformet pilspiss av flint (T 25111) fra Lervik.....	85
Figur 43: Hakker og korsformet kølle fra SM.....	89
Figur 44: Trinnøkser og meisel fra SM.....	91
Figur 45: Tidligneolittiske skifergjenstander	94
Figur 46: Flatsidet meisel og krumrygget huløks.....	95
Figur 47: Spissnakkede flintøkser fra TN	97
Figur 48: Skifergjenstander fra MN	99
Figur 49: Slipte økser fra MN	100
Figur 50: Bergartsøkser fra MNb	102
Figur 51: Deponerte flintgjenstander fra SN.....	103
Figur 52: Øvrige funn fra SN	106

1. Innledning

1.1. Problemstilling

De indre fjordområder på Nordvestlandet har ikke blitt viet særlig oppmerksomhet i forbindelse med den generelle steinalderforskningen i regionen. Det er flere årsaker til dette, men de vesentligste kan trolig ses i sammenheng med den forvaltningsmessige virkelighet der hovedtrykket for tyngre inngrep i lang tid har ligget på de attraktive områdene langs ytterkysten (Birgisdottir 2005b: 8-9). Iløpet av en forholdsvis kort periode har derfor kunnskapene om steinalderen i den midtnorske kystsonen vokst betraktelig som følge av forvaltningsstyrte og dels undervisningsinitierte undersøkelser, mens de omfattende fjordområdene innenfor i høyere grad har forblitt nærmest en "bakevje". Med den herværende oppgave ønsker jeg å fokusere på ett av mange slike overgangssoner mellom ytterkyst og innland, - et område som i grove trekk omfatter Aursundet, Arasvikfjorden og Valsøyfjorden på Nordmøre i Møre og Romsdal fylke. På bakgrunn av undersøkelsesområdets arkeologi ønsker jeg å avdekke ledetråder som kan frembringe et mer integrert bilde av landskapets bosetnings- og ervervshistorie slik den uttrykkes gjennom et sparsomt, dog variert kildematerial.

Jeg har valgt å gjennomføre en kontekstuell studie av storredskap og diagnostiske gjenstander fra sen eldre steinalder til eldre bronsealder. Fokuset på dette tidsspennet er forbundet med karakteren til det materialet som står til min disposisjon og gjenstandsmaterialet som omfattes av studien er i alt vesentlig løsfunn, - en tildels "belastet" kildekategori innenfor arkeologisk forskning. Jeg finner det derfor særlig viktig å diskutere løsfunne artefakters potensial og begrensninger, da spesielt i forhold til en overgripende problemstilling:

Hva ligger i begrepet løsfunn? Kan kildeverdien til løsfunne gjenstander fra undersøkelsesområdet styrkes gjennom en kontekstualiserende analyse? Og kan resultatene bidra til et innblikk i samfunn og landskapsbruk fra senmesolitikum til eldre bronsealder?

Besvarelsen av disse hovedspørsmål vil skape grunnlaget for en diskusjon av konkrete resultat og kulturhistoriske emner med et langtidsperspektiv som bakteppe.

1.2. Presentasjon av undersøkelsesområde

Det aktuelle undersøkelsesområdet ligger på Nordmøre nordvest i Møre og Romsdal fylke og utgjør distriktet hvor kommunene Halså og Aure møtes. Kjerneområdet for min studie utgjøres av Aursundet, Arasvikfjorden og Valsøyfjorden, men også tilstøtende områder er relevante for undersøkelsen både med hensyn til et tilstrekkelig kilde- og sammenligningsgrunnlag for oppgaven og med tanke på regionale forhold som er av betydning for den påfølgende drøfting av materialet og de kulturhistoriske rammene for dette. Det vestligste randområdet for undersøkelsen er lagt til området sør for Imarsundet hvor Arasvikfjorden går ihop med Korsnesfjorden, mens det østligste randområdet ligger i ytre del av Vinjefjorden. I nord avgrenses studieområdet ved Ruøya ytterst i Aursundet og i sør danner innland og fjell en naturlig grensesone mot Halså og Bøverdalen i Surnadal k.

Figur 1: Undersøkelsesområdet ligger i den indre kystsonen mellom Aure og Halså kommuner på Nordmøre. Målestokk: 1: 222751. Kart: GisLink.no.

Den langstrakte Vinjefjorden strekker seg østover mot Vinjeøra i Hemne k., Sør-Trøndelag. Ytre del av denne fjordarmen og dens forlengelse, - Arasvikfjorden, - kan betraktes som et innhav som ved hjelp av Aursundet og Imarsundet i nord, samt Korsnesfjorden og Sålåsundet i vest og nordvest har god forbindelse med de ytre kystområder på Nordmøre og storhavet utenfor. Sentralt i undersøkelsesområdet ligger Valsøya som en bølgebryter for pollen innenfor, - Valsøyfjorden.

Topografisk sett er undersøkelsesområdet jevnt over preget av en markant stigning i lendet. Sjøen er aldri langt unna, men særlig i den sørligste trakten av Ertvågsøya og i Valsøyfjorden løfter bratte lier og fjell seg like over sjøen. Nord langs Vinjefjorden og helt ut til studieområdets østlige del er landet utpreget bratt og ulendt. Disse sørvendte liene huser Nord-Europas største sammenhengende hasselskog. Over indre del av Valsøyfjorden reiser det dominerende Møkkelfjellet seg i øst og når 634 m.o.h. Fra fjordene lettes tilgangen fra landsiden til vide skog- og fjelltrakter sørover og østover mot indre Nordmøre og Sør-Trøndelag betraktelig ved hjelp av flere dalfører som på sin side har dannet naturlige ferdselsårer over større og mindre avstander gjennom årtusener. Skog, hei og fjell og de mange ressurser som kan høstes i slike miljø har i lange tider vært svært tilgjengelig i regionen, ikke bare på fastlandet, men også på de større øyene som Tustna og Ertvågsøya. Landskapet i studieområdet er både vennlig og dramatisk med ulikartede miljø.

1.3. Bakgrunnen for prosjektet

Jeg har i en lengre periode hatt et sterkt ønske om å få arbeide med arkeologien i studieområdet. Denne motivasjonen var i utgangspunktet ganske generell, men med masteroppgaven åpnet det seg en sjelden mulighet for spesialisering og fordypning. Denne særlige interessen er langt ifra tilfeldig siden jeg har vokst opp i undersøkelsesområdet.

I et faglig program for Vitenskapsmuseets forvaltningsvirksomhet i perioden 2006-2008 (Birgisdottir 2005a) blir de store variasjonene i naturforhold, og følgelig kulturforhold, i Midt-Norges forhistorie trukket frem, - en variasjon som det tilgjengelige arkeologiske forskningsmaterialet fra landsdelen bekrefter. I programmet vektlegges blant annet bosetningsspor fra steinalderen. Oversikter av interesse for den fremtidige steinalderforskningen i forvaltningsregionen trekkes frem som viktige produkter av slik grunnforskning (ibid.: 9). Sett i lys av dette vil jeg si at Vitenskapsmuseets faglige program

bidrar til å aktualisere hensikten med min studie. En av målsetningene er derfor å aktivisere et kildematerial og et distrikt som lenge har blitt liggende nokså uberørt i steinalderforskningen.

1.4. Tidsskjema og periodebenevnelser

Tidsskjemaet nedenfor er basert på det som ble benyttet i sammenheng med ”Ormen Lange”-prosjektet i Aukra kommune og periodiseringen betraktes som kronosoner, d.v.s. sekvenser av tid med bakgrunn i kalenderår før vår tidsregning (Bjerck 2008: 82):

Arkeologisk periode:	Hovedperiode:	Datering kal. f.Kr.:
Mellom-mesolitikum (MM)	Eldre steinalder	8000-6500
Sen-mesolitikum (SM)	Eldre steinalder	6500-4000
Tidlig-neolitikum (TN)	Yngre steinalder	4000-3300
Mellom-neolitikum a (MNa)	Yngre steinalder	3300-2600
Mellom-neolitikum b (MNb)	Yngre steinalder	2600-2300
Sen-neolitikum (SN)	Yngre steinalder	2300-1800
Eldre bronsealder (EB)	Bronsealder	1800-1200
Yngre bronsealder (YB)	Bronsealder	1200-500

Ingen av gjenstandene som inngår i analysen er funnet i radiologisk daterte sammenhenger og alle kronologiske vurderinger vil bygge på typologiske faktorer, andre forslag til kronologiske rammeverk og resultat fra faglig undersøkte lokaliteter som kan påvirke mine dateringsforslag.

1.4. Oppgavens struktur

I kapittel 2 vil jeg gi et innblikk i resultat fra steinalderforskningen på Nordvestlandet og i Trøndelag som tilfører oppgaven en forsknings- og kulturhistorisk ramme. Dette gjør det mulig å se den lokale arkeologi som en del av et større og mer vidtfavnende bilde, både regionalt og midtnorsk. Med disse grunnriss i botn, vil jeg i kapittel 3 definere begrepet løsfunn og drøfte fordeler og ulemper forbundet med denne arkeologiske kildekategorien. Mitt teoretiske utgangspunkt i studien vil bli presentert. Den metodiske tilnærmingen til problemstillingen og den praktiske gjennomføringen av analysen blir beskrevet i kapittel 4. I

den forbindelse vil jeg også formulere kriterier for tolkninger av analysens resultat. Den kontekstualiserende analysen av tilfanget i kapittel 5 tar i bruk de metodiske verktøy og legger grunnlaget for en sammenfattende diskusjon i kapittel 6 der teori, metode og resultat smelter sammen og gjør det mulig å løfte blikket for å se undersøkelsesområdet under ett og i en videre kulturhistorisk ramme.

2. Forskningshistorisk innføring

Et forskningshistorisk bakteppe, regionalt såvel som midtnorsk, er viktig for å kunne se det aktuelle studieområdet som et usnitt av en landsdel og en arkeologisk helhet. Det regionale perspektivet vil dekke lokale forhold og Nordvestlandet, - som her vil omfatte de nordligste områder av Møre og Romsdal fylke, - mens det midtnorske perspektivet i all hovedsak dekker Trøndelag, medregnet Fosendistriktene. Det vil bli fokusert på materielle tendenser, natur- og kulturhistoriske forhold fra sen eldre steinalder til bronsealder slik dette har blitt fremlagt i ulike synteser.

2.1. Regionalt perspektiv

En hovedårsak til at jeg har valgt å inkludere omtalen av den lokale forskningshistorie i det regionale perspektivet er at fokusområdet for denne oppgaven i stor grad er et ubeskrevet blad. Jeg vil derfor sørge for en generell omtale av fagmiljøets utfoldelser i det aktuelle distriktet gjennom årenes løp. Regionalt sett har jeg vektlagt to store arkeologiske undersøkelser som har bidratt til økt kunnskap om forhistorien på kysten av Nordvestlandet: ”Gassprosjektet” på Tjeldbergodden i Aure kommune og ”Ormen Lange Nyhamna” på Gossen i Aukra kommune. Størsteparten av materialet fra disse storprosjektene er ikke inngående behandlet, men det foreligger i begge tilfeller en kulturhistorisk syntese som gjør det mulig å danne seg et større bilde av kulturforholdene i de aktuelle perioder på Nordmørs- og Romsdalskysten. At undersøkelsesområdet er et ”nybrottsland” med hensyn til arkeologisk forskningshistorie er en sannhet med modifikasjoner. Siden 1860-årene har tallrike gjenstander blitt innlevert og det meste av materialet fra undersøkelsesområdet er tilvekstpulisert. Enkeltgjenstander og -lokaliteter har inngått i kildematerialet for oppgaver og artikler (f.eks. Marstrander 1979, Sognnes 2000, Aspren 2005, Binns 2007) og feltregistreringer samt mindre utgravninger forekommer fra tid til annen.

I forbindelse med prosjektet ”Lokalhistorie i skolen, Valsøyfjord, Halså kommune” i 1992, utarbeidet fylkesarkeolog Bjørn Ringstad et hefte om forhistorisk tid myntet på lærere og andre tilknyttet skolevirksomheten. Dette markerte den første formidlingsoffensiven fra den arkeologiske forvaltningen i dette distriktet. Jeg regner Ringstads hefte som det første arbeid som spesifikt setter funnmateriale fra undersøkelsesområdet i en større sammenheng gjennom funnspreidningskart for forskjellige gjenstandsgrupper og arkeologiske perioder. Med dette ble den lokale arkeologien satt på dagsordenen.

I 1995 publiserte Kulturavdelinga i Møre og Romsdal fylke utarbeidelsen *Fornminne i Halså kommune*. I rapportens forord skriver Ringstad (1995) at ”[a]rbeidet er gjort for å skaffe førebels og lettfatteleg oversikt over fornminne i ein av dei kommunane i fylket der det tidlegare ikkje er utført kartlegging av fornminne for Økonomisk Kartverk.”. Det understrekes også at ”[d]et arbeidet som her ligg føre [...] ikkje [må] oppfattast som ei fullstendig registrering av fornminna i kommunen.”. Rapporten skulle altså være en kompensasjon for manglende ØK-registreringer i Halså kommune og et verktøy for en bedre forvaltning, men den er samtidig nokså utilstrekkelig.

I perioden 1992-1995 gjennomførte Vitenskapsmuseet omfattende arkeologiske undersøkelser på Tjeldborgodden i Aure k. i forbindelse med et planlagt ilandføringsanlegg for gass fra Haltenbanken (Berglund 2001, Berglund (Red.) 2003a). Gjennom forundersøkelsene i 1988 og i registreringene undervegs i prosjektet kom en rekke steinalderboplasser for dagen, hvorav 10 ble utgravd. En stor del av disse viste seg å stamme fra mesolittisk tid. Problemstillingene i ”Gassprosjektet” var knyttet til spørsmål omkring kontinuitet eller endring over lengre tidsrom og de landarkeologiske undersøkelsene la bl.a. vekt på å grave ut så store boplassflater som mulig for å få større innblikk i organiseringen av disse, samt å sikre et godt materielt kildegrunnlag for videre teknologiske analyser. På bakgrunn av den overordnede problemstilling ble prosjektet skilt i fem deler, deriblant tidlig bosetning, fremvekst av gardsbosetning og tilknyttet sjøbruk samt naturforhold i bosetningsperioden (Berglund (Red.) 2001, Berglund 2003a: 93-95). På lokalitetene Kalvheiane 2 og 5 fra eldre steinalder ved ”Kvennabukta” taler ¹⁴C-dateringer for aktiviteter også i yngre steinalder og bronsealder. Dette kan ses i sammenheng med lyngbrenning av en viss utstrekning i denne perioden, slik det fremgår av en torvsøyle fra utkanten av lok. 5, men mange av prøvene fra denne boplassen ble óg tatt ut i sammenheng med konstruksjoner (Berglund 2003a: 97-98). Menneskene som

var i virksomhet på Tjeldbergodden i steinalderen fortrakk jevnt over å ha tilhold i nærhet til strandlinjen og dette gjaldt også i overgangsperioden mellom yngre steinalder og eldre bronsealder slik den lavtliggende lokaliteten Kvennabekken 2 gir uttrykk for. Denne ligger 17-18 m.o.h. og i likhet med de mye eldre boplassene i liene omkring er flint et klart dominerende råstoff. Dette kan tale for en slags kontinuitet i teknologi og erverv der redskaper av flint var utbredt og stranda var et naturlig oppholdssted. Opp mot Kalvheiane 2 settes lokaliteten Storvika 1 lenger mot vest som ligger 19-21 m.o.h. med tidfestinger til eldre bronsealder og yngre jernalder. På den aktuelle boplassen dominerer bruken av kvarts og kvartsitt som råstoff og står derfor i et iøynefallende motsetningsforhold til den klare flintbruken på den tilnærmet samtidige lokaliteten i "Kvennabukta". Det fremheves at diversiteten i livsførsel, råstoff- og redskapsbruk i yngre vestnorsk steinalder gjør det vanskelig å fremarbeide et regionalkronologisk rammeverk som tar hensyn til diversiteten som gjelder for denne perioden (ibid.: 101-102).

Med hensyn til overgangsformer for husdyrbruk og jordbruk var de palynologiske resultatene fra prosjektet avgjørende. I torvsøyler tatt ut i nærheten av Kalvheiane 2 ble det påvist et pollenkorn av bygg noe høyere enn et brannlag fra mellomneolittisk tid. Selv om dette er en svak indikasjon for å tale om tidlig korndyrking på stedet, kan ikke avstanden til et slikt dyrkingsareal ha vært betydelig. Brannlag fra mellom- og senmesolittisk tid tyder på flere tilfeller av vegetasjonsavsviing som bl.a. favoriserte utbredelsen av hassel og som trolig kan settes i sammenheng med menneskelig aktivitet. Fra MNa forekommer slik brenning med jevne mellomrom og pollen tilhørende kulturplanter som smalkjempe og burot opptrer i denne fasen (Berglund 2003a: 102-103). Sønn sett kan beiteindikatorene og det som kan tolkes som regulær lyngheibrenning tas til inntekt for tilstedeværelsen av husdyr på Tjeldbergodden fra tidlig mellomneolitikum av. Jakt- og fangstøkonomien ser ut til å vedvare parallelt med husdyrholdet. Brenningen av vegetasjon som kan føres tilbake til eldre steinalder tolkes som en mulig langtekkelig overgangsform til tidlig jordbruk der kultivering av landskapet kunne ha lokket til seg flokker med hjort og samtidig bidratt til en form for skogstell der hassel kunne fremelskes. Hasselnøttskall fra f.eks. Kalvheiane 3 viser at denne veksten hadde en rolle i kostholdet. Aktivitetene på Kalvheiane 2 og Storvika 1 kan indikere at et folk med tilknytning til jordbrukskultur holdt til på disse stedene for å drive jakt og fiske. Særlig er Storvika 1 av en slik karakter at det kan være aktuelt å snakke om et mer eller mindre fast bosted i senneolittisk tid (Berglund 2003a: 99, 101, 103).

I sammenheng med utbyggingen av gassbehandlingsanlegget i Nyhamna på øya Gossen, Aukra k., ble det iverksatt omfattende arkeologiske undersøkelser som varte sammenhengende over et år fra 2003 til 2004. Hovedandelen av de berørte kulturminnene i Nyhamna var steinalderlokaliteter og prosjektets fem overgripende problemstillinger ble utformet i kontaktflaten mellom overregionale kulturhistoriske fokus på den ene siden og lokale forutsetninger og fortrinn på den andre. Trekk ved material og antatt levesett på Gossen kan, med en porsjon forsiktighet, overføres til øvrige områder i Midt-Norge. Delproblemene B) og C) er særlig aktuelle for min undersøkelse, henholdsvis fremveksten av bofasthet og etablering av jordbruk gjennom yngre steinalder og overregionale trender i regionale forskjeller gjennom steinalderen (Bjerck (Red.) 2008: 8).

Kun sporadiske opphold på flere lokaliteter kan påvises i TN i Nyhamna. Det er en merkbar mangel på klare ledeartefakter for perioden. Potensielle gjenstander som neolittiske tangespisser av flint kjennes fra mellomneolittiske kontekster, men resultat fra registrerte lok. 45 og utgravde lok. 68, antyder at råstoff som ryolitt og skifer innlemmes i den materielle kulturen i overgangen fra sen eldre til tidlig yngre steinalder. Palynologiske data viser pollen av hvete og beiteindikerende urter som tidfestes til tidligneolitikum, hvilket tolkes som sikre tegn på en gryende jordbruksvirksomhet på Gossen. Fraværet av reelle boplasser fra denne perioden i Nyhamna kan tyde på mer bofaste forhold lenger øst på øya, - et forhold "Ormen Lange"-prosjektet ikke kunne fange opp (ibid.: 588-589, 610-611). MN er godt dokumentert med kulturlag og mindre lokaliteter. Fra den tidligste fase av perioden gir botaniske data indikasjoner på fortsatt beiting, en agrar virksomhet som vedvarer og blir tydeligere i MNb med tegn til åkerbruk og korndyrking. Lok. 63 gir innblikk i et utsnitt av en større basisboplass fra tidlig mellomneolitikum med spor etter mer permanent bosetning. Et rikt og variert funnmaterial, bl.a. keramikk, fra tykke kulturlag styrker et slikt inntrykk. Lokalitetene er heller ikke så utpreget strandbundne som i eldre steinalder og TN, et trekk som kan antyde at andre betingelser vektlegges i livsførselen. I sammenfatningen blir lok. 67 med tre røyser fremhevet. Konstruksjonene tidfestes til MN og tolkes som gravanlegg. Innslaget av skifer som råstoff er særlig stort i første halvdel av perioden, både hogd og slipt. Det veksler mellom spisser med rette avsatser og spissovalt tverrsnitt og spisser med rombisk tverrsnitt og hengende agnorer. Også storredskap av skifer som kniver og spyd forekommer gjennom hele perioden og ornert skifer ble funnet i kontekster fra MNa. Generelt sett er skifer materialet preget av stor formvariasjon. Tykknakkede retteggede bergartsøkser tilvirket i lokale grønnsteinsorter er et tydelig innslag gjennom MN i Nyhamna og på lok. 63, som tidfestes til

fase a, ble det avdekket gjenstander av rav; hengesmykker og knapper med dobbel innboring (Bjerck (Red.) 2008: 593, 611). En tilsynelatende nedgang i skiferbruken fra fase a til b forklares ved at skifer er en vesentlig del av gjenstandsinventaret i første del av perioden, men at dette endrer seg i andre halvpart av MN da skifer hovedsakelig benyttes i fangstvirksomhet ved kortvarige opphold på mindre lokaliteter (ibid.: 594). Også SN er fremtredende i Nyhamna med en markant samling av tidsdiagnostiske gjenstander på lok. 49 og flere lokaliteter med daterte strukturer. Lok. 30 har ildsted, steinstreng, - trolig som skille mellom beite og åker, - samt ardfurer og funn av forkullet byggkorn. Samtidig står lok. 50 i en viss særstilling med en senneolittisk barnegrav. Gjenstandsmaterialet fra SN innbefatter bl.a. flatehogde prosjektil av flint fra ulike lokaliteter, samt to flintdolker, henholdsvis fra lok. 30 og 54. Dolken fra sistnevnte sted er av Lomborgs type III og funnomstendighetene innbyr til en tolkning av dolken som en offernedleggelse. En tilsvarende funnsituasjon kunne også dokumenteres på lok. 48 med en flatehogd pilspiss i en bergskorte (Bjerck (Red.) 2008: 597, 611). I den senere del av yngre steinalder på Gossen blir blandingsøkonomien ganske åpenbar; husdyrhold og jordbruk blir en fremtredende økonomisk faktor, men jakt og fangst har fremdeles representert vesentlige ressurser for befolkningen slik det uttrykkes gjennom små, fangstrelaterte boplasser i umiddelbar nærhet til sjøen (ibid.: 598).

Den sammensatte og intensiverte landskapsutnyttelsen i MN-SN i Nyhamna ser ut til å vedvare inn i eldre bronsealder. Lok. 30 med sine dyrkningsspor og gjenkjennelige strukturer gjenspeiler sannsynligvis en sterk grad av bofasthet i området. Husrester ble ikke påvist, men situasjonen på stedet taler for en slags ”tunkontinuitet” fra sen yngre steinalder og inn i eldre bronsealder, mens det etterhvert dreier mot en mer ekstensiv utnyttelse av landskapet på Gossen gjennom bronsealderen. Sammenlagt kan dette antyde et annet bosetningsmønster med veksling mellom lokaliteter og en mulig sentralisering øst på øya, hvilket kommer til uttrykk gjennom de mange løsfunn fra SN-EB som stammer derfra (Bjerck (Red.) 2008: 598-600, 613).

2.2. Midtnorsk perspektiv

I 2005 (Aune (Red.), Bull (Red.)) ble både Fosens og Trøndelags forhistorie utgitt i bokform. Både Fosen og Trøndelag overlapper med nordre Nordmøre og mitt undersøkelsesområde. Av de to bidragene er det i særlig grad Kari Støren Binns (2005: 79-81, 85-86) som presenterer og diskuterer datamaterialet og dateringsgrunnlaget i sammenheng med sin gjennomgang av

neolittisk tid. Bortsett ifra det tidligere omtalte "Gassprosjektet" på Tjeldbergodden og en del undervisningsinitierte utgravninger i regionen, skriver Binns at forholdsvis få arkeologiske undersøkelser er foretatt i Fosen. Til tross for begrenset publiseringsaktivitet og mangel på at material har blitt sett på i en større sammenheng, uttrykker hun optimisme med hensyn til mulighetene i de tilgjengelige kildene: "[D]et vi først og fremst må basere oss på når det gjelder yngre steinalder i Fosen er det materialet som Fosens egne beboere i tidens løp har observert, tatt vare på og sendt inn til Vitenskapsmuseet." (ibid.: 80). På denne bakgrunn deler forfatteren det arkeologiske kildematerialet inn i tre kategorier med kriterier: Rene jakt- og fangstlokaliteter, lokaliteter med blandet tilpasning, det vil si funnsteder med gjenstander som i tillegg leder tankene mot jordbruk, og andre lokaliteter som tydeligere bærer vitne om ritualer knyttet til graver eller ofringer (ibid.: 85-86). Denne materialinndelingen vil, ifølge Binns, kunne gi en oversikt over kulturmiljøet og på hvilke måter folk livnærte seg, men hun legger også til at tolkningene ofte må basere seg på faglig skjønn og gir et bilde av usikkerheten som alltid inngår i et slikt arbeid. En grunnleggende tanke i Binns' innfallsvinkel og gjennomgang er det hun anser som en sannsynlig virkelighet i yngre steinalders Fosen; en variasjon i næringstilpasning som har artet seg på ulikt vis med ulike betingelser i regionen.

Sigmund K. Alsaker (2005) går noe annerledes til verks i sin sammenfatning av yngre steinalder i Trøndelag, men selv om han ikke utdyper sin bruk av arkeologiske data like bevisst som Binns gjør for Fosens del, sår dette ingen tvil om hans forhold til det store løsfunnmaterialet som står til rådighet. Ved å henvise til innslaget av flint- og bergartsøkser som kan knyttes til traktbegerkulturen i Sør-Skandinavia, peker Alsaker på et vidt kontaktnettverk mellom jaktgrupper i Trøndelag og områder i sør hvor et tidlig jordbruk med større sikkerhet kan stadfestes (ibid.: 62-63). De få, men ganske sikre vitnesbyrdene om at de tidlige jordbrukssamfunnenes redskap var kjent langt nord i landet ca. 4000 f.Kr., rokker ikke ved tilstedeværelsen av det Alsaker bl.a. velger å omtale som "en vedvarende fangststeinalder" med skiferkomplekset som brohode og med en økonomi som var nært forbundet med fangst av sjøpattedyr som sel og kval i kystnære strøk. En virkelig tilslutning til jordbrukskultur i Trøndelag, mener Alsaker (ibid.: 73) først finner sted i forbindelse med stridsøks- og klokkebegerkulturenes innflytelser og fremstøt nordover omkring 2800 f.Kr. Blant jordbrukselementer i kildematerialet, setter forfatteren båtøksene i særstilling som indikatorer på en markert endring i den økonomiske tilpasningen i Sør- og Midt-Norge: "Den geografiske fordelingen av jordbrukselementene følger i stor grad det samme mønsteret som stridsøksene. Dette store antallet jordbruksrelaterte gjenstander i Trøndelag kan neppe

forklares som resultat av byttehandel av statusgjenstander. Vi må ta dette innslaget av jordbruksrelaterte gjenstander som et sterkt indisium på at jordbruket var blitt akseptert som næringsgrunnlag i Trøndelag fra midten av det tredje årtusen f.Kr.” (Alsaker 2005: 75). Rundt 2400 f.Kr. skal denne aksepten ha vært konsolidert. Dette får nå støtte gjennom en enkelt tann av tamokse fra en boplass på Hammersvolden i Beitstad, Nord-Trøndelag, som er datert innenfor tidsrommet 2290 og 2460 f.Kr. Denne dateringen er foreløpig den eldste bekreftelse på eksistensen av storfe i Midt-Norge i yngre steinalder (Asprem 2009: 7).

Binns avslutter sin gjennomgang av yngre steinalder i Fosen ved å løfte frem en lokalitet i Storkjebudalen ved Sørstraumfjorden på øya Hitra som et eksempel på en sjelden utgravningssituasjon der en overgangsfase gir seg til kjenne¹. På bakgrunn av stratigrafi og trekulldateringer, mener hun det her ble påvist ardfurer fra sen yngre steinalder eller eldre bronsealder (Binns 2005: 131-132). Dermed markerer denne boplassen sannsynligvis begynnelsen av en periode hvor også åkerbruk får en større rolle i økonomien.

Kalle Sognnes (2005a, 2005b) har forfattet bidragene om bronsealderen i Fosen og i Trøndelag og gir et oversyn over sentrale trekk i denne tidsalderen. I likhet med Binns og Alsaker baserer Sognnes seg på en argumentasjon som balanserer mellom faglig undersøkte lokaliteter og distribusjoner og forekomster av gjenstander som forbindes med tiden fra ca. 1800 til 500 f.Kr. Gjenstander med sørskandinavisk og kontinentalt opphav har blitt fraktet nordover gjennom hele yngre steinalder, bl.a. har dolker av flint vært i ”omsetning”. Denne tradisjonen fortsetter parallelt med innslaget av bronser, men alt i alt bærer både boplasser og utstyr i de nordlige regionene til en viss grad preg av å være tuftet på gamle erverv og skikker (Sognnes 2005a: 139, Sognnes 2005b: 87, 99). Forfatteren legger til at flere situasjoner åpner for en nyansering av dette synet, f.eks. nærmest funntomme lokaliteter ved kysten med dateringer til bronsealder, og likeledes påvisningen av bosetninger fra eldre og yngre bronsealder i jordbruksbygdene ved Trondheimsfjorden der også bronsealderens bergkunst ofte opptrer i stor skala (Sognnes 2005a: 139-140, Sognnes 2005b: 88-91). Sognnes (2005a: 146, 2005b: 95) fremhever også at funnspredningen av bronser indikerer livskraftige samfunn ved munningen av Trondheimsfjorden, langs kystleia og i enkelte dalstrøk. Disse forekomstene ses i sammenheng med ferdselsårer både nordover, østover og sørover. Metallgjenstander er en sjeldenhet både for bronsealderens eldre og yngre fase i det

¹ Binns har tidligere argumentert for en tilsvarende situasjon på boplassen Hamna 1 på Bergsøya, Gjemnes k, Nordmøre (Binns 1993c).

nordenfjelske Norge; i Fosen representerer flintdolker den vanligste funnkategorien fra eldre bronsealder og utbredelsen har en tendens til å sammenfalle med bygder hvor det også kjennes funn av bronseøkser. Denne opptreden oppfattes som en forgreining av en konsentrasjon av flintdolker på Nordmøre og funn av slike tolkes som vitnemål om ferdsel i kystområdene tidlig i bronsealderen (Sognnes 2005a: 141). En kulturell diversitet og dertil en slags dualisme spores i materialet, - en tendens til en deling mellom et utpreget fangstfolk i de ytre kystområder og i innlandet og en stadig mer bofast befolkning i fjordområdene som vektla jordbruk som næringsveg (Sognnes 2005b: 101-103).

3. Kildematerialets muligheter og begrensninger

Innføringen ovenfor bidrar til en kulturhistorisk kulisse for min undersøkelse. Jeg vil i det følgende spinne videre på en del mer eller mindre elementære kildekritiske betraktninger for til sist å presentere mitt teoretiske utgangspunkt for den foreliggende undersøkelse.

3.1. Definisjon og ansvarsfordeling

Løsfunn som forskningskilde er en kjent variabel innenfor arkeologien som er relevant for alle tidsperioder, selv om begrepet gjerne har lett for å forbindes med gjenstander fra steinalderen (Østmo & Hedeager 2005: 237). Få er de utøvende arkeologer som aldri på et eller annet vis har vært i berøring med denne kildekategorien. Som term er *løsfunn* utbredt både muntlig og i faglitteraturen, men særlig i kulturminneloven benyttes det mer formelle *løst kulturminne* som en juridisk ”sekkebetegnelse” for dette omfattende og mangslungne datamaterialet (Kahn 2007). Her vil jeg bruke begrepene parallelt. Jeg er fristet til å si at kjært barn har mange navn, for underlagt det noe uspesifikke ”løsfunn” kan det regnes opp en rekke begrep som i visse tilfeller kan beskrive funnomstendighetene: Enkeltfunn, markfunn, myrfunn, jordgravet gods, overflatefunn, tilfeldige funn m.m.

Som samlet kildekategori representerer løse kulturminner på landsbasis et enormt arkeologisk tilfang fra tidligmesolitikum til nyere tid som siden fagets tilkomst har blitt anvendt i et vell av studier og publikasjoner som omfatter alt fra materialanalyser til større oversikter og lokalhistoriske arbeid. Men til tross for at løse kulturminner tilsynelatende er nyttige i sammenheng med arkeologiske fremstillinger, er det ikke alltid slik at forfatterne setter sine

tanker og overveininger angående bruken av løsfunn på papiret. Årsakene til dette er nok mange og for innfløkte til at alle kan berøres her, men kildekritiske diskusjoner er oftest forbundet med en gitt forskningskontekst. Det er derfor kanskje naturlig at slike diskusjoner sjelden forekommer i ”rendyrket” form. Slik forholder det seg også for den foreliggende undersøkelse som er knyttet til et visst område og visse tidsavnitt i forhistorien. Materialet denne oppgaven bygger på er av en slik karakter at jeg har valgt å legge større vekt på en drøfting av dets rolle og potensial.

Det prinsipielle synet på og ansvarsfordelingen i tilknytning til løse kulturminner er nedfelt i Norges sentrale lov for beskyttelse av kulturminner og kulturmiljøer, *Lov om kulturminner av 9.juni 1978 nr. 50*. I § 12 *Eiendomsretten til løse kulturminner* gis det tilgang til en definisjon for hva som skal karakteriseres som løse kulturminner og hvilke av disse som juridisk sett tilfaller staten. Løse kulturminner er artefakter ”som kommer for dagen tilfeldig, ved funn, ved utgravninger eller på annen måte.” (Fjell & Holme 2005: 102). Slik det fremgår av § 12 a er ”[t]ing fra oldtid og middelalder (inntil år 1537) som våpen, redskap, kultgjenstander samt steiner, trestykker eller gjenstander av annet materiale med innskrifter eller bilder [...]” statens eiendom ”[n]år det synes klart at det ikke lenger er rimelig mulighet for å finne ut om det er noen eier eller hvem som er eier.”. Oppregningen av gjenstander i utdraget fra § 12 a skal ikke anses som uttømmende og enhver løsøre gjenstand som kan knyttes til menneskelig aktivitet før reformasjonen omfattes i realiteten av bestemmelsen (ibid.: 105).

I henhold til *Forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven av 9.februar 1979* § 10 er det landsdelsmuseene som er gitt ansvaret for forvaltningen av statens eiendomsrett til løse kulturminner og ivaretagelsen av disse. Denne ordningen har vært praktisert i lang tid, men ble først nedfelt i forskriften 29.mai 2000. Ifølge Miljøverndepartementets kommentarer til endringer i ansvarsforskriften, er hensikten med denne bestemmelsen i bunn og grunn ”[...] å sikre de løse kulturminnene som en del av museenes samlinger og deres samlede grunnlag for videre forskning.” (Fjell & Holme 2005: 106, Holme (Red.) 2005: 243, 249). Med dette er det også underforstått at tilstrekkelig dokumentasjon i sammenheng med funn av et løst kulturminne skal sikres og at rapporten skal holde et såpass faglig nivå at den blir anvendelig i en fremtidig forskningssituasjon.

I kulturminnelovens § 13 annet ledd står *meldeplikten* for alle løse kulturminner som faller inn under § 12 første ledd a-c nedfelt: ”Finner av løse kulturminner plikter snarest mulig å melde

funnet til vedkommende politimyndighet på stedet eller til vedkommende myndighet etter loven her.” (Holme (Red.) 2005a: 232). Ingen tilfeldige funnomstendigheter er unntatt meldeplikten. De eneste unntakene er tilfeller der en finner løse kulturminner i privat eie eller oppdager forlagte gjenstander som tilhører denne funnkategorien (Fjell & Holme 2005: 115). Dette leder videre inn på spørsmål omkring eiendomsretten til løse kulturminner som har fremkommet før kulturminneloven trådte i kraft i 1978. I den forbindelse er det av betydning om materialet kom for dagen før eller etter den 13.juli 1905 ved ikrafttreddelsen av lov om fredning og bevaring av fortidslevninger. Løsfunn avdekket etter denne dato tilfaller derfor staten, mens gjenstander funnet før denne tid og som oppbevares privat juridisk sett tilhører eieren (ibid.: 106). Etter min gjennomgang av dokumenter i Vitenskapsmuseets topografiske arkiv, kjenner jeg ett konkret tilfelle fra Halså k. hvor denne regelen medførte tilbakeføring av en gjenstand fra yngre steinalder til finnerens barnebarn da dette kunne stadfeste at funnet ble gjort på eiendommen før det avgjørende vedtaket i 1905. Staten kan også på visse vilkår avstå fra sin eiendomsrett til løse kulturminner. Det er vedkommende landsdelsmuseum som har myndighet til å ta en slik avgjørelse og i noen tilfeller kan en deponeringsavtale tilpasses for finner, grunneier eller f.eks. et lokalt museum, hvilket muliggjør oppbevaring av løsfunn på den betingelse at myndigheten har rett til å kreve materialet tilbake når dette er aktuelt eller nødvendig (Fjell & Holme 2005: 108, 118).

De juridiske forholdene som omtales ovenfor dekker kun de helt elementære sider ved bestemmelser knyttet til løsfunn og en vesentlig faktor som alltid vil kunne spille inn er *det faglige skjønn*. Skjønn er et diffust begrep, men det er et viktig element som kjennetegner arkeologen som en fagperson og gjør denne i stand til å fatte beslutninger i situasjoner innenfor faget. I sin studie av skjønnsutøvelsen til arkeologer på fylkeskommunalt nivå, redegjør Torill E. Nerbø (2008: 20) for det faglige skjønn og sammenfatter det til ”[...] skjønnsavveininger som baseres på arkeologens fagmessige kunnskaper, kompetanse og erfaringer opparbeidet gjennom utdanning og yrkesliv.” Nerbø peker også på det uklare skillet mellom faglig og personlig skjønn og konkluderer med at begge beriker og styrker hverandre. Ikke minst har arkeologens egne interesser innenfor tidsperioder, fagfelt og geografiske områder også en del å si for utøvelsen av skjønn (ibid.: 21-22). Ikke minst kan dette påvirke behandlingen av tilfeller der mennesker er i befatning av løse kulturminner.

Etter å ha vurdert den svenske kulturminneslagens kap. 2 § 3, 4 og 5 samt den danske museumslovens kap. 9 § 30, henholdsvis fra 1988 og 2006, er det tydelig at den norske

kulturminneloven kan anses som den i juridisk forstand mest restriktive med hensyn til forvaltningen av løse kulturminner i Skandinavia. Definisjonene av *fornfynd* og *danefæ* tilsvarer det norske begrepet løst kulturminne, men ser en bort ifra en del likheter praktiserer de svenske og danske lovverkene en annen og mer pragmatisk forvaltning av kildekategorien.

3.2. Refleksjoner over en kildekategori

Miljøverndepartementets utdypning av ansvarsforskriftens § 10 er grunnleggende med tanke på best mulig dokumentering av funnomstendighetene tilknyttet tilfeldige funn av arkeologiske gjenstander. I mange tilfeller er også mulighetene for i høyere grad å sikre gode opplysninger i samband med løsfunn til stede. Det er klart at forskriften beskriver en utøvelse og tilstand som faglig sett er ideell, men i realiteten kan et slikt dokumenteringsarbeid være en ressurskrevende virksomhet i distrikts-Norge. Selv har jeg erfart dette forholdet bl.a. i forbindelse med et registreringsprosjekt i Halså kommune i regi av kulturvernseksjonen ved Kulturavdelinga i Møre og Romsdal fylke der målet var å kvalitetssikre opplysninger angående mer eller mindre kjente faste og løse kulturminner og å supplere den foreløpige rapporten (Ringstad 1995). Undervegs i denne feltvirksomheten og i det påfølgende rapportarbeidet søkte jeg etter beste evne å følge de prinsipp for nøyaktighet og faglig kvalitet som er nedfelt i ansvarsforskriften. Jeg opplevde dette som et meget givende, men tidkrevende arbeid og forstår at kapasitetsproblem som forekommer innenfor institusjoner med forvaltningsansvar for løse kulturminner i mange saker, kan påvirke dokumentasjonsnivået. Ressurskrevende utgravningsvirksomhet med for- og etterarbeid kan også, - med eller uten overlag, - lett gjøre løsfunn til en underprioritert kategori innenfor arkeologien til tross for dens verdi for fremtidig forskning. I denne sammenhengen spiller en vekselvirkning inn der det i perioder med mindre etterarbeid kan legges mer energi i å sørge for bedre dokumentasjon av innleverte løsfunn. Med hensyn til kildekategorien depot bemerker Gro Anita Bårdseth (1998: 25) at manglende rutiner for etterundersøkelser på funnsteder kan være en vesentlig svakhet for representativiteten til ulike former for depot, særlig i tilfeller som gjelder enkeltfunn. Hun påpeker at etterundersøkelser fremdeles kan kalles unntakstilfeller².

² Kulturminnelovens § 11 *Vedlikehold, granskning m.v.* gir vedkommende myndighet, f.eks. fylkesarkeologen, adgang til å granske kulturminner ved utgravning eller på annen måte, men det er ingen undersøkelsesplikt involvert.

Løse kulturminner blir oftest funnet av lekfolk og ved overlevering til feltarkeologer eller direkte overrekkelse til et museum kan denne funnkategorien ha en verdifull rolle som knutepunkt mellom finnere og fagfolk med muligheter for å utveksle synspunkt, kunnskap og engasjement. En slik positiv kontaktflate kan gi finneren fornyet inntrykk av og bedre forståelse for arkeologi som fagområde. Arkeologen vil dermed selv sitte tilbake med et nettverk av bekjentskap som gagnar fremtidig feltvirksomhet i et lokalmiljø og som kan gi en tilfredsstillende følelse av å ha fått formidlet sine faglige kunnskaper til mennesker som kanskje selv har avdekket forhistoriske gjenstander. De forhold som jeg beskriver her kan virke trivielle, men slik jeg ser det tar de oss ned til helt grunnleggende folkelige egenskaper som på lengre sikt styrker fagets renommé og sågar interessen hos mennesker som kun er iakttakere av det arkeologiske handverket.

Privat oppbevaring av løsfunn er et velkjent fenomen. Av egen erfaring og de historier jeg har hørt av andre arkeologer, er jeg kjent med at det ikke er uvanlig å få se forhistoriske gjenstander hjemme hos folk som bor på steder hvor arkeologiske funn kommer for dagen i sammenheng med landbruksvirksomhet eller annet. Eiere av løsfunn kan i førstningen være skeptiske til å gjøre materialet tilgjengelig for arkeologen, men det behøver så visst ikke å være slik. I en del tilfeller vil feltarkeologer bli forevist løse kulturminner som eieren finner det tungt å avhende. Dette er ingen uvanlig situasjon og i en sådan stund kan nettopp det faglige skjønn og arkeologens sosiale ferdigheter være avgjørende for utfallet. Informerte eiere av løsfunn kan også ha behov for en betenkningstid som kan være innbringende for begge parter uten å ende i en fastlåst konflikt om statlig eiendom som aldri vil være heldig. Ikke minst kan noe så basalt som estetikk spille en vesentlig rolle i oppbevaringen av en arkeologisk gjenstand, som i Sara Langvik Berges (2006: 15) eksempel om en vakker skiferdolk i hennes studiematerial som først ble innlevert 40 år etter at den så dagens lys. Fra mitt eget undersøkelsesområde kjennes et lignende tilfelle med en flatehogd pilspiss av flint som ble plukket opp i en potetåker i 1957 og innlevert til Vitenskapsmuseet i 2009 etter en lengre fartstid som museumsobjekt på garden og som arvegods (Brevik 2009e). Disse eksemplene gir samlet et innblikk i de følelser som også kan være vedheftet tilfeldig fremkomne gjenstander. Finnere og eiere kan ha en sterk relasjon til et løsfunn som videre virker inn på møtet med forvaltningen som er omtalt ovenfor.

En annen faktor som kan ha innvirkning på kvaliteten av eventuelle kontekstopplysninger er på hvilken måte hvert enkelt funntilfelle blir behandlet. I enkelte tilfeller kan som sagt

arkeologens faglige interesser, en fremherskende praktisering av faget eller funnets karakter spille aktivt inn på nøyaktigheten i et tilvekstnotat. Andre ganger kan en gjenstand ha fulgt flere ledd før den omsider tas imot ved et museum og klassifiseres. En slik prosess kan ha vært langvarig og mye informasjon kan ha gått tapt undervegs.

På fylkesnivå legges det en del energi i innsamling av løsfunn. Meldeplikten i henhold til § 13 i kulturminneloven er sentral for denne aktiviteten, men de løse kulturminnene fungerer også som indikatorer innenfor forvaltningen. Mange steder er løsfunn kanskje enerådende blant sporene som vitner om folks tilstedeværelse i steinalderen. Tidt og ofte foreligger det plansaker på eiendommer hvor det tidligere under tilfeldigheter har dukket opp gjenstander. Under heldige omstendigheter kan funnsteder påvises gjennom opplysninger eller muntlig tradisjon som følger løsfunn og en får ei hjelpende hand i feltsøket som på lengre sikt også kan være ressursbesparende. Som et konkret eksempel på en slik behjelpelig situasjon vil jeg vise til steinalderlokalitetene på Vassetra ved Dolmsundet på Hitra. Boplassene har vært åsteder for undervisningsgravinger i regi av Vitenskapsmuseet. Bakgrunnen for å velge nettopp disse lokalitetene lå i de løsfunn som hadde blitt pløyd opp på små åkerflekker gjennom mange år. Dermed hadde en, foruten heldige landskapsforhold, klare indikatorer på aktiviteter på dette stedet i form av oppsamlede gjenstander av flint, skifer og bergart (bl.a. Brevik & Ranvik 2009). Men også innenfor omfattende undersøkelser som Svinesundprosjektet i Østfold har det tilgjengelige løsfunnmaterialet spilt en aktiv og vellykket rolle i søket etter f.eks. jordbruksbosetning (Glørstad 2006: 102 og Hjelle m.fl. 2006 for Vestlandet). I det faglige programmet for steinalderundersøkelser ved Kulturhistorisk museum legger Håkon Glørstad (ibid.: 104) uttrykkelig vekt på dette potensialet: ”For studiet av jordbruksøkonomien må løsfunnmaterialet for alvor integreres i lokaliseringen av jordbruksboplasser.”

Hein B. Bjerck (2008: 548-549) har berørt flere forhold som er av relevans for synet på størrelser som kontekst og løse kulturminner. Ved hjelp av et kort tilbakeblikk på fagtradisjonen og med bakgrunn i egne erfaringer, påpeker han at idealet om den gjennomtolkede, uforstyrrede og ”desinfiserte” arkeologiske kontekstens fullkommenhet til tross for utviklingen av skarpe metodeverktøy alltid vil være en uoppnåelig tilstand, - en stadig ulovmessig realitet arkeologen må lære å leve med i sin streben etter kunnskapsvekst. Datamaterialet etter et stort utgravningsprosjekt som det i Nyhamna frir oss, ifølge Bjerck, sammenlagt fra ”kikkhullsarkeologien”, men resultatene innebærer like fullt bare et grovt

bilde av en fortidig virkelighet. Bjerck (ibid.: 548) gir en karakteristikk av innfallsvinkler til fremvunne datamengder slik de særlig kom til uttrykk før de store utgravningsprosjektene ble aktuelle: ”I fortolkningen var kildekritiske øvelser nesten et mål i seg selv, og beskrivelser av ethvert datum var ledsaget av inngående drøfting av dets representativitet.”. Slik jeg opplever det er Bjercks beskrivelse slående og blir en essens av fagtradisjonen. Og på samme tid er det heller ikke til å unngå at jeg ser likhetstrekk mellom denne tilstanden og forholdene omkring steinaldermaterialet fra analyseområdet.

Representativitet er et tema som heller ikke kan unngås i denne oppgaven og et aspekt ved kildematerialet som må avklares i enhver forskningssammenheng. Det er klart at et tilfang som i alt vesentlig består av tilfeldig fremkomne artefakter og lokaliteter som ikke er faglig undersøkte, byr på utfordringer som må ”løses” ad teoretisk og metodisk veg. Et viktig moment som har direkte innvirkning på representativiteten i mitt tilfang, såvel som i mange andre tilfeller, er gjenkjennelses- og synlighetsgraden. Leif Inge Åstveit (2005: 263) understreker at tilfanget av løsfunn gjerne representerer gjenstandsgrupper som enhver er istand til å gjenkjenne som ting: Dermed stemmer gjenstandstyper som for eksempel pilspisser av skifer eller skafthulløkser overens med menneskers ”indre bilder” av hvorledes slike redskap skal se ut. Av et hypotetisk boplass- eller gravmaterial kan derfor slike åpenbare artefakter bli tatt vare på mens øvrige funn i marka som har verdi for arkeologens tolkningsarbeid kanskje ikke enses. Arne B. Johansen (1970: 11) kaller denne avgjørende analogidannelsen som *formkriteriet* og påpeker at den bygger på element som er velkjente fra ens egen kultur. I prinsippet kan en arkeologiinteressert grunneier med blick for menneskeskapte gjenstander ha stor innvirkning på forekomsten av funn i et område. Å skille mellom ting som resultat av natur eller kultur avhenger av finnerens persepsjon og varhet.

En åpenbar feilkilde m.h.t. fremkommet material i distriktet er det merkbare misforholdet mellom undersøkelsesområdet og Skålvikfjorden i vest. Dette må bero på andre faktorer enn forhistoriske kulturforhold. Da tenker jeg særlig på funnfrekvensen. Jeg er av den oppfatning at et arkeologisk registreringsprosjekt i Skålvikfjorden ville forandre dette bildet. Dette gjelder for både Halså og Aure kommuner i sin helhet, siden dette området på langt nær er tilstrekkelig registrert. Manglende og mangelfulle registreringer er altså et klassisk problem jeg støter på. Innsamlingsvirksomheten til antikvarisk interesserte embetsmenn og heimelsfolk i deler av studieområdet har utvilsomt hatt stor betydning for tilfanget både hva kvalitet og kvantitet angår. Dette er et vesentlig forhold som også Einar Østmo (1988: 97) har

vært i berøring med i sitt arbeid med yngre steinalders material fra Østfold. Lokale initiativtakere øver gjerne en sterk påvirkning med tanke på innleverte og registrerte løsfunn fra et distrikt.

3.3. Et teoretisk utgangspunkt

Jeg har nå definert begrepet og kildekategorien løsfunn eller løst kulturminne. I den forbindelse har jeg i korthet drøftet noen utvalgte aspekt som jeg opplever som vesentlige i forholdet mellom fag og funn. Behandlingen har tatt mål for seg å være generell og samtidig rettet mot potensial og problem som angår oppgavens empiri. En naturlig følge av å ha reist løsfunn som et sentralt tema i problemstillingen blir et forsøk på en teoretisk redegjørelse anlagt på et grunnleggende arkeologisk emne som allerede er berørt: *Kontekst* eller *kontekstkriteriet*. Begrepet kontekst kan enklest forklares som å veve sammen eller sette i sammenheng, men som bl.a. Ian Hodder og Scott Hutson har påpekt vil en arkeologisk kontekst måtte tolkes utav gitte data, og likeledes grensene for denne konteksten (Hodder & Hutson 2003: 5). En definisjon og avgrensning av kontekst vil derfor alltid kunne debatteres og avhenge av hva som undersøkes. Arne B. Johansen (1970: 10) har isolert og definert fire aksiomer som en arkeolog må godta før han ser sine data: Kriterier for tildanning, form, material og kontekst. Isoleringen er en forenkling og det er oftest en vekselvirkning mellom kriteriene, men Johansen (ibid.: 12-13) løfter frem kontekstkriteriet som den viktigste forutsetning for erkjennelsen av arkeologiske gjenstander og den kulturhistoriske sammenheng de inngikk i. En erkjent gjenstandstype vil f.eks. kunne forbindes med jordbruk hvis den forekommer i et område som kan antas å ha egnet seg for et slikt erverv. Når Johansen (1974: 49) ved en senere anledning fremholder arkeologiske data som integrerte deler av totalkontekster og ikke som isolerte foreteelser, speiler dette også min oppfatning. I det øyeblikk en gjenstand inkorporeres i en kontekst er den meningsladet og ikke lenger så målbundet; kontekstualiseringen blir en forutsetning for tolkningen av objektet i en større organisk enhet (Johansen 1970: 14-15, Hodder & Hutson 2003: 5). Den kontekstuelle erfaringen fremstår altså som basal for tolkningsarbeidet. Dette prinsipielle ståstedet befester samtidig det som kan uttrykkes som løsfunne gjenstanders ambivalente eller relative karakter (Johansen 1970: 9). På den ene siden utgjør kategorien et rikholdig forskningsgrunnlag med stor geografisk, topografisk og ikke minst kronologisk spredning, mens slike funn på den andre siden ofte representerer en utfordring m.h.t. tolkninger da det ikke behøver å foreligge fagmessig dokumentasjon av funnsteder eller tilstrekkelige funnopplysninger.

Kontekstaspektet legger noe av selve grunnlaget for en arkeologisk studie og på basis av dette kan materialet innlemmes og tolkes inn i en sannsynlig kulturhistorisk sammenheng.

Relevante gjenstandsstudier for bestemmelse av antatt kulturtilhørighet og datering samt en lokalisering av funnsteder på mikro- og makronivå i landskapet, tilfører studieområdet en historisk dimensjon som jeg i likhet med Håkon Glørstad (2006: 104-106) vil omtale som landskapets *historisitet*. Dette er et langtidsperspektiv som tar særlig hensyn til den kulturelle forankring i landskapet/naturen som blir tydeligere i senmesolitikum og yngre steinalder. Innfallsvinkelen gir mulighet til å studere hvordan samfunnstradisjoner etableres og befestes innenfor en romlig avgrensning: ”I forlengelsen av dette kan man studere hvordan landskapet aktivt brukes i samfunnskonstitusjonen. Man kan undersøke om topografiske detaljer, spesielle økologiske eller kommunikative forhold bidrar til å samle bosetningssporene til bestemte steder i landskapet.” (ibid.: 105). Størrelsene kontekst og historisitet utfyller hverandre. Et syn på steinalderens løsfunn som meningsbærende og konstituerende etterlatenskaper i fjordlandskapet ligger derfor til grunn i den herværende undersøkelse. En materialanalyse som tar hensyn til lokale kontekster vil gi relative dateringsholdepunkt som er vesentlige for tidsaspektet og kulturhistoriske forhold: ”Slik sett kan en lokal kronologisk sekvens også gi verdifull informasjon om den historiske forankringen i området.” (Glørstad 2006: 106).

Mitt teoretiske standpunkt er forbundet med arkeologi som en fortolkningsvitenskap. Der ser jeg et samspill mellom de mer objektive, fysiske observasjoner, det faglige subjekt og en underprioritert ”kvalifisert intuisjon” som er avgjørende for en tolkning av relasjonen mellom materielle levninger, fortidig væren og et meningsladet landskap. Et tolkningsarbeid som Einar Østmo (2005: 55) så glimrende har oppsummert: ”Arkeologisk tolkning handler [...] alltid om fragmentarisk bevarte helheter, å si noe interessant om det man *ikke* ser. Skal man komme noen vei, er man nødt til å begi seg ut på den glattis som handler om å forsøke å si noe meningsfylt om det som en gang fantes, men som ikke lenger eksisterer og kan observeres.” (Østmo 2005: 55).

4. Metodisk tilnærming

De kildekritiske og teoretiske betraktningene omkring løsfunn og kontekst i kap. 3 har gitt et innblikk i kildekategorien som vektlegges i studien. På denne bakgrunn vil jeg nå gi en sammenfatning av de grep jeg vil ta for å gjennomføre en analyse av materialet. Denne vil være en viktig bestanddel av oppgaven da den vil berede grunnen for en sammenfattende kulturhistorisk belysning av resultatene. Jeg vil først og fremst dra nytte av de opplysninger om funn og kontekster som kan utvinnes fra Vitenskapsmuseets topografiske arkiv³, funnkartotek og tilvekstkatalogene. Dette bidrar til et overblikk over tilfanget. Ved å foreta egne feltregistreringer og befaringer av funnlokaliteter i deler av undersøkelsesområdet vil jeg se om det er mulig å styrke kildeverdien til de foreliggende gjenstandsfunn og samtidig frembringe nytt forskningsmaterial. Et elementært verktøy i studien er kart og jeg vil særlig benytte meg av digitale kartløsninger for lokalisering av funnsteder og for vurdering av mulige betingelser i landskap og -miljø.

³ Dokumentene for Aure og Halså kommuner er i skrivende stund ikke digitaliserte.

Det aktuelle materialet i Vitenskapsmuseets magasin og hjemme hos privatpersoner skal gjennomgås både for å gjøre meg kjent med gjenstandstypene og, - der det er nødvendig, - for å gjøre egne klassifiseringer og typebestemmelser. Som følge av hyppig innleveringsaktivitet i 1870-årene blir noen gjenstander fremdeles oppbevart ved Universitetets Oldsaksamling i Oslo. Digitale opptak av fire slike fjerndeponerte oldsaker er skaffet til veie som en erstatning for magasinstudier. Tolkning av funnsammenhenger vil finne sted i analysen og for å klargjøre foranledningene til mine avveininger, vil jeg formulere fire overordnede kriterier for vurdering av kontekst.

4.1. Generelle kontekstkriterier

Som jeg var inne på i kap. 3.3. er tolkningsarbeidet en grunnleggende komponent i det arkeologiske handverket. Tolkningen av en gjenstand og den sammenheng den kan ha tilhørt i forhistorien, kan ta mange retninger. Jeg har derfor satt opp fire punkter som representerer mulige tolkningsrammer for de ulike funnene som kontekstualiseres i kap. 5. De egenformulerte kriteriene vil først og fremst skape en ryddigere fremstilling i forsøket på å forstå de sammenhenger artefaktene inngikk i. Materialet er derimot heterogent og inndelingen vil bare kunne fremheve tendenser som gir næring til undersøkelsen av dette. Punktene nedenfor skal ikke betraktes som uttømmende m.h.t. grunnlaget for mine tolkninger: Faktorer som funnmiljø, gjenstandstype og tilstand vil óg ha en vesentlig innvirkning:

1. Boplassfunn: Gjenstander funnet i relasjon til øvrig boplassmaterial, f.eks. opphopede flintfunn begrenset til en lokalitet. Eventuelt klart beskadigede gjenstander som kan antas tilhøre et boplassmaterial.
2. Funn som kan antyde rituelle handlinger som offer eller gravlegging: Gjenstander funnet i situasjoner som skiller seg fra det øvrige materialet, f.eks. på bakgrunn av særegne funnomstendigheter, gjenstandsform og tilstand samt funnsammensetning. Forholdene kan opptre i kombinasjoner.
3. Gjenstander som på bakgrunn av funnomstendigheter kan tenkes å være tapt under bruk. I en slik sammenheng kan den aktuelle gjenstandstype være av relevans.

4. Gjenstander som kan antas å tilhøre en sekundær funnkontekst med utgangspunkt i funnopplysninger eller egne vurderinger.

I flere tilfeller vil disse kategoriene overlappe hverandre, - et forhold som gjøre det vanskelig å sette skarpe skiller mellom kontekster. Dette åpner for flere spørsmål og utfordrer mitt tolkningsapparat.

4.2. Strandlinjer og løsfunn

Undersøkelserområdet ligger ved kysten og det blir aktuelt å forholde seg til forhistoriske strandlinjer og forskyvninger av disse. I heldige tilfeller kan diagnostiske gjenstander som tilsynelatende lå i primærleie inntil funnøyeblikket og hvis funnsted er påvist gi verdifulle holdepunkt m.h.t. strandlinjer. Det er få korrigerte strandlinjekurver for områder på Nordmøre og disse begrenser seg, såvidt meg bekjent, til ytterkysten og til boreal tid. Hensynet til forhistoriske strandlinjer i min studie er derfor belemret med en viss usikkerhet, selv om sikre funnforhold av diagnostiske artefakter i noen tilfeller kan bidra til relative anslag (Binns, K.S. & Gjeset, B. 1995: 14-15). Undersøkelserområdet ligger mellom isobasene for 75 m. og 95 m. (Svendsen & Mangerud 1987). De lokale strandlinjeforskyvninger kan m.a.o. antas å variere ganske kraftig, ikke minst i Aursundet. David N. Simpsons (2001) program genererte en kurve som gjennomgående har gitt for høye strandlinjer i forhold til funn fra primærkontekster. Jeg er derfor valgt å arbeide uavhengig av denne.

5. Kontekstualisering av løsfunn

I dette kapitlet vil materialet, funnstedene og -omstendighetene sammenstilles. Fremstillingen vil følge et kronologisk forløp og de forskjellige gjenstandsgrupper blir omtalt hver for seg under den enkelte hovedperiode. Gjennomgangen strekker seg fra senmesolitikum til senneolitikum/eldre bronsealder, d.v.s. et tidsspenn på omkring 5300 år. Innenfor dette tidsrommet forekommer mange mer eller mindre diagnostiske steingjenstander av bergart og flint, - ofte storredskap, - og det er hovedsakelig slike gjenstandstyper som danner basisen for den følgende analyse.

Gjennomgangen er i utgangspunktet ikke ment som en typologisk redegjørelse, men i enkelte tilfeller vil det bli nødvendig å gi en grundigere beskrivelse og typevurdering. Dette gjelder gjenstander som jeg foreslår en ny typebestemmelse for såvel som mer atypiske eksemplarer. I noen tilfeller har jeg også foretatt nyklassifiseringer. M.h.t. datering av funn må dette skje via relativ metode. Dette gjør det vesentlig å vurdere f.eks. formelement opp mot kronologiske rammeverk. Formvarianter svarer ikke alltid til ”ledetyperne” og slike kan opptre parallelt eller representerer kronologiske overlappinger som ikke kan påvises med sikkerhet. Både primær- og sekundærlitteratur som behandler typologi og kronologi vil benyttes der det er hensiktsmessig. Tilvekstenes opplysninger om funnomstendigheter og -miljø vil bli supplert av mine egne betraktninger og evt. korrigeringer samt, der det lar seg gjøre, ledsaget av kartfestinger av funnlokalteter eller -områder som kan illustrere en øvrig landskapskontekst. En kort beskrivelse av funnstedets relasjon til f.eks. sjøen eller andre romlige betingelser gir et bedre utgangspunkt for en syntese. I tilknytning til lokaliteter eller eiendommer hvorfra løsfunn har innkommet kan det i tillegg ha blitt observert slått flint e.l. Også i forhold til disse kulturlevninger er dokumentasjonen varierende og flinttilfanget består for en stor del av gjenstander som vanskelig lar seg utskille i kronologisk henseende. I sammenhenger hvor det er aktuelt å trekke inn observasjoner i marka eller hvor det foreligger flintfunn, blir dette vurdert opp mot samtidig tilhold eller aktivitet på stedet. I en del tilfeller opererer tilvekstnotat og innkomstprotokollen med mangelfulle eller feilaktige opplysninger om gards- og bruksnummer. Der slikt opptrer, har jeg sørget for riktig informasjon. I dette arbeidet har statsarkivar Anders Todals (1963a, 163b) gardtales for henholdsvis Aure og Valsøyfjord vært uunnværlig uten at det alltid vil la seg gjøre å referere til hans arbeid i teksten. Alle kartgrunnlag som anvendes i fremstillingen er hentet fra den digitale kartløsningen GisLink.no. Fotografier uten referanser er tatt av forfatteren.

5.1. Senmesolitikum (6500-4000 f.Kr.)

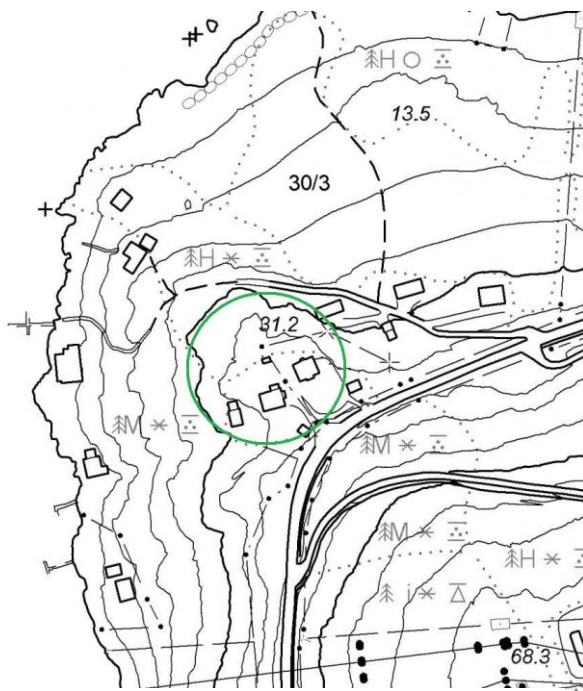
5.1.1. Hakker og køller med skafthull

Tevika, gnr./bnr. 30/15

I tilveksten for 1929 står oppført en delvis slipt *hakke eller kølle av stein* med bikonisk skafthull (T 13952) fremkommet på eiendommen Solhaug i Tevika (Petersen 1930: 17).

Gjenstanden er skadet og forvitret. Øystein Skår (2003: 44, XXI) typebestemmer eksemplaret som hakke. Råstoffet er en lysgrå og hard bergart og gjenstanden er 17,5 cm. lang.

I tilvekstnotatet står det at funnet ble gjort i betydelig høyde over havet og i en dybde av ca. 60 cm., men bortsett fra dette gis det ingen konkrete opplysninger om hverken bruksnummer, lokalitet eller aktivitet. Ifølge Anders Todal (1963a: 483) ble Solhaug, bnr. 15, skilt ut fra Tevikbukta, bnr. 3, i 1923. ØK viser valdet til bnr. 3, men bnr. 15 kan ikke påvises nøyaktig. Jeg antar likevel at det aktuelle bruket ligger i nærheten av Tevikbukta, nærmere bestemt på haugen ovenfor. På bakgrunn av de omtalte forhold, antar jeg at funnet ble gjort et sted mellom 25 og 35 m.o.h., hvilket er i overensstemmelse med opplysningen om at gjenstanden fremkom nokså høyt i terrenget i forhold til sjøen.

Figur 2: Antatt funnområde for hakke (T 13952) på Solhaug, gnr./bnr. 30/15, Aure k. Målestokk: 1: 2500.

På basis av daterende kontekster gir Skår (2003: 65) den heterogene gjenstandsgruppen hakker den mulige dateringsrammen 7550-5700 f.Kr., m.a.o. mellom- til senmesolittisk tid. Funndybden kan tilsa at hakken lå i tilnærmet opprinnelig posisjon da den ble påtruffet. Med en forhistorisk strandlinje 20-25 m. over dagens havnivå ville funnområdet vært et fremtredende nes stikkende ut i sundet mot vest og med en langstrakt bukt i nordøst (Fig. 2).

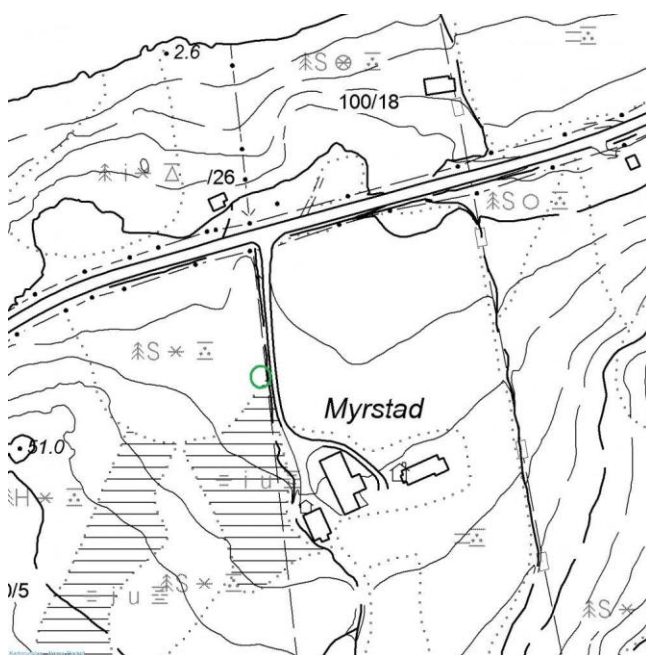
Henna, gnr./bnr. 100/3:

Rundt 2002 ble et *fragment av en hakke* funnet ved restaurering av et naust tilhørende eiendommen (Brevik 2009c). Gjenstanden er 13 cm. lang og ca. 5,5 cm. bred ved bruddstedet. Fragmentets tverrsnitt er ovalt og gjenstanden er lett bøyd i lengderetningen. Overflaten er slipt og den mørke bergarten som er benyttet er tett og tung. Fragmentet har antakeligvis tilhørt en enkelt- eller dobbelthakke med spisse ender (Ballin 1996: 40-41, Skår 2003: 33-34). Hakker er foreslått datert til mellom- og senmesolittisk tid, jfr. s. 35. Gjenstanden er oppbevart hos finneren.

Funnstedet ligger kun ca. 3 m.o.h. og høyst 20 m. fra sjøkanten tett ved båthuset. Den lavtliggende lokaliseringen og det faktum at gjenstanden ble funnet på markoverflaten gjør det aktuelt å betrakte denne som sekundær. Muligheten er til stede for at en hakke med skafthull har blitt funnet et sted på Henna for videre å ha blitt ”resirkulert” og anvendt i praktisk øyemed, f.eks. som søkke. I en slik sammenheng kan hakkespissen ha blitt slått av. Funnmiljøet kan støtte denne antakelsen, men en annen mulighet er at fragmentet er en rest av et helt eksemplar som i eldre steinalder ble deponert i sjøen. Hvis dette hadde vært tilfelle, hadde jeg imidlertid ventet en tydeligere vannrullet tilstand. Siden funnstedet anses som sekundært kan ikke den opphavlige funnlokaliteten påvises, men det er sannsynlig at gjenstanden har blitt funnet et sted på Henna før den evt. ble bragt ned til fjæra.

Henna, gnr./gnr. 100/18:

I forbindelse med brønngraving på bruket Myrstad i 1955 fremkom en fragmentert *korsformet kølle* av grønn, skifrig bergart. Gjenstanden blir tatt vare på av finneren (Brevik 2009d). Under brønngravingen brakk den korsformede køllen i to ved skafthullet, men bruddet er rent og delene er limt sammen. Skafthullet er dermed så godt som intakt og konisk forarbeidet på den ene siden. Redskapet er ganske forvitret; både armene og overflaten er noe avskallet. Dette kan bero på det lagdelte råstoffets beskaffenhet og oppholdet i myrjorda. Basert på Øystein Skårs (2003: 31) klassifisering av hakker og køller passer det aktuelle eksemplaret til beskrivelsen av type II der skafthullet er tilvirket midt i køllens lengdeakse, hvilket gir redskapet en symmetrisk fremtoning.

Figur 3: Funnsted for korsformet kølle på Myrstad, gnr./bnr. 100/18, Halså k. Målestokk: 1: 2319.

Funnstedet ligger omkring 70 m. nordvest for fjøset, et par meter vest for gardsvegen som fører inn fra E39 i nord. Lokaliteten ligger mellom 30 og 35 m.o.h. og er lett å gjenfinne siden det idag ligger en ca. 5 m² stor brønn på stedet (Fig. 3). Terrenget i området er nokså plant og mot nordøst heller lendet svakt ned mot det som med en forhistorisk strandlinje fra ca. 25 og ned til 15 m.o.h. ville ha dannet ei bukt.

Med hensyn til dybde for funnene fikk jeg ingen nøyaktig beretning, men siden foranledningen til gjenstandsfunnene var brønngraving, ser jeg ikke bort ifra at gjenstanden ble påtruffet et stykke ned i marka.

Fra en sannsynlig boplasslokalitet ca. 15 m. sørøst for våningshuset er det samlet en god del gjenstander av flint, kvarts og bergkrystall. Stedet ligger mellom 35 og 40 m.o.h. Lokaliteten ble påtruffet i forbindelse med nybrottsarbeid i myr i 1930-årene, men det var min informant som ved senere markarbeid ble oppmerksom på gjenstandene og begynte innsamlingen. Tidlig i 1980-årene fant vedkommende en avgrenset steinalderlokalitet ca. 140 m. sør for driftsbygningene ved nydyrking. Funnstedet ligger nærmere 50 m.o.h. og material fra begge lokaliteter er i dag sammenblandet. Her er ikke rom for å diskutere inventaret fra de to aktivitetsområdene, men boplassen nærmest tunet kan ha vært samtidig med den antatte brukstiden for den korsformede køllen, en gjenstandstype som ifølge Skår (2003: 64) kan ha hatt en hovedbruksfase fra ca. 6400-5700 f.Kr.

Omkring 5 m. øst for den aktuelle brønnen er det gjort flintfunn (T 17603) som indikerer at den korsformede køllen kan ha blitt nedlagt i ytterkanten av et boplassområde med ukjent utstrekning (Ringstad 1995).

Hestnes, gnr./bnr. 105/4:

I Vitenskapsmuseets tilvekst for 1981 står oppført en ”[m]ulig *hakke* av stein med skafthull. Uregelmessig i formen og noe beskadiget” (T 20211) (Herje 1987: 1). Gjenstanden er 15,7 cm. lang, 9,5 cm. bred og dens største tykkelse er 3 cm. I likhet med Herje har Skår (2003: 44, XXVIII) typebestemt gjenstanden som hakke. Eksemplaret er tilvirket av grønlig sandstein, det har trolig vært delvis slipt og skafthullet er bikonisk.

Bortsett fra eiendommen funnet ble gjort på, gir ikke tilvekstnotatet andre funnopplysninger enn at gjenstanden kom for dagen flere år før innleveringen fant sted. For hakker presenterer Skår (2003: 65) den mulige dateringsrammen mellom- og senmesolittisk tid. Med hensyn til topografiske forhold fremviser funnområdet kvaliteter som kan indikere et attraktivt tilholdssted i senmesolittisk tid. Med utgangspunkt i en forhistorisk strandlinje 20-25 m. over dagens, tegner det seg et nokså flatt terreng med ei vik i nordlig eller nordøstlig retning og en bredere bukt i vest. Like mot nord ligger et berg som i sen eldre steinalder ville ha utgjort et markant element i området. Nord for dette miljøet ville det ha ligget en mindre skjærgard.

Lervik, gnr. 119:

I 1878 ble fremste del av et *redskap av stein med skafthull* (C 8547) overlevert til Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers bevaring (FF) (Foreningen: 1879: 238). Gjenstanden er fremdeles magasinert ved Universitetets Oldsaksamling. I anledning denne fremstillingen ble det gjort et opptak av redskapet (Fig. 4). På basis av denne gjengivelsen kan det fastslås at fragmentet er omkring 14,5 cm. langt og største bredde like ved skafthullet måles til ca. 7 cm. Opptaket viser kun gjenstandens omriss, men skafthullets tilforming antyder at det opprinnelig har vært bikonisk. De to endene som markerer det avbrutte skafthullet antyder at sidekantene har fortsatt parallelt i det manglende fragmentet. Disse formelementene får meg til å klassifisere gjenstanden som en variant *hakke* (Skår 2003: 32). Gjenstandens overflate er generelt tæret og eggen er avrundet. Det kan virke som om overflaten egentlig har vært slipt. M.h.t. råstoff dreier det seg om en tett type lys sandstein.

Funninformasjonen er knapp, men det er ingen tvil om at gjenstanden stammer fra Lervik i Aure prestegjeld (Foreningen: 1879: 238). Ingen andre opplysninger meddeles i nedtegnelsen om funnet.

Figur 4: Eggfragment av hakke (C 8547) fra Lervik, gnr. 119, Halså k. Foto: Universitetets Oldsaksamling.

Min klassifikasjon er basert på visuelle inntrykk og grunnet gjenstandens forkomne tilstand er det uråd å bestemme om det dreier seg om en dobbelt- eller enkelthakke. I årsberetningens notat blir det foreslått at redskapet kan ha vært en kølle, hvilket stemmer godt overens med betegnelsen på en meget variert gjenstandsgruppe som i Skår's analyse benevnes som hakker (Skår 2003: 33). På bakgrunn av daterende kontekster og en antatt samtidighet med korsformede køller, foreslår Skår (ibid.: 65) en brukstid for denne gjenstandsgruppen fra mellom- til senmesolittisk tid.

5.1.2. Bergartsøkser

Torset søndre, gnr. 28:

I Vitenskapsmuseets innkomstprotokoll⁴ finnes opplysninger om en *bergartsøks* (T 21599) funnet på Torset nordre eller søndre som ble levert inn til museet i 1992. Etter å ha sett nærmere på gjenstanden i magasinet, faller min typebestemmelse på *prikkhogd, spissnakket trinnøks*. Redskapet er 11 cm. langt og største bredde ved eggen er 4 cm. 2 cm. fra nakkeenden er bredden 2,5 cm. Tverrsnittet er ovalt. Trinnøkse er laget av en tett og tung mørkgrå bergart og redskapet er ubeskadiget. Eggen er tverr og samtidig litt ujevn. Dette er mulige bruksspør.

Den usikkerhet som fremgår av innkomstprotokollen m.h.t. riktig gard har sannsynligvis oppstått som følge av unøyaktige opplysninger gitt av vedkommende som leverte inn funnet i 1992. I utgangspunktet er derfor gjenstandens kontekst svært usikker annet enn mulig gard og

⁴ Innkomst: <http://www.vm.ntnu.no/intranett/innkomst/>.

riktig kommune. Heldigvis har navnet til personen som stod for innleveringen blitt notert og etternavnet Torsetnes peker i retning av Torset søndre som det riktige funnstedet for artefaktet. Mitt hovedargument for dette er at nettopp grenda Torsetnes ligger ca. 1 km. nordvest for Torset søndre. Torset nordre, gnr. 62, ligger helt sør på Skardsøya og nord for Torsetsundet, omkring én mil i nordøstlig retning for Torset søndre. På bakgrunn av dette resonnementet, antar jeg at T 21599 skal knyttes til sistnevnte gard som er situert øst for Aursundet.

Lars Børge H. Myklevoll (1998: 67-69) påpeker at spissnakkede trinnøkser er en av de mest utbredte typene av bergartsøkser i Nord-Norge, men han legger til at gruppen likevel ikke er belagt med pålitelige utgravningskontekster. I sin klassifikasjon ordner Myklevoll øksetypen under gruppe 2 og foreslår at de spissnakkede øksene har vært i bruk innenfor tidsrommet 5000-3000 f.Kr., altså fra senmesolittisk til mellomneolittisk tid i henhold til tidsskjemaet som anvendes i den foreliggende oppgave. Vurderingen gjelder spesifikt for det nordnorske tilfanget, men Myklevoll (ibid.: 67 med ref.) viser til likhetene mellom dette og vestnorske trinnøksevarianter som generelt plasseres i perioden 6900-3900 f.Kr.; mellommesolitikum til tidligneolitikum. På lokalitet 30 Fredly i Nyhamna ble det avdekket flere trinnøkser som dateres til MM og SM, men kun slipte varianter (Bjerck 2008: 135-136, 161, 164). Flere av disse var spissnakkede typer. En trinnøksegg ble funnet i et direkte datert lag med alderen 4905-4785 f.Kr. (ibid.: 137). Ettersom gjenstandstypen er utskillbar og graden av kontekst samtidig nå er sikrere og kan knyttes til et matrikelnummer, vil jeg vise at det antatte funnområdet også fremviser gunstige trekk med tanke på forholdet mellom relativ tidfesting og forhistoriske strandlinjer. Kotene for 20 og 25 m. får tunområdet på Torset søndre til å fremstå som et tydelig nes med en vik like mot nord. Torsetelva ville ha ”munnet” ut innerst i vika og like i vest ligger Aursundet. Ved å ta utgangspunkt i en tenkelig senmesolittisk strandlinje beliggende ca. 20 m.o.h. peker dermed landskapet seg ut som et område som kan ha vært interessant for aktiviteter og tilhold i den aktuelle perioden. Det ser dermed ut til å være et sammenfall mellom de topografiske vilkår på stedet og den anslåtte brukstiden for gjenstandstypen nord og vest i landet.

Innkomsprotokollen byr ikke på noe informasjon m.h.t. funnomstendigheter og dette gjør det vanskelig å få kontekstualisert enkeltfunnet ytterligere. Gjenstandens tilstand er svært god og den er ikke vannrullet. Jeg antar derfor at den kan ha blitt funnet i marka i nærheten av gardstuna. Det foreligger ingen opplysninger om funn av slått flint e.l. fra området.

Henna, gnr./bnr. 100/3:

Engang sent i 1950-årene ble det avdekket to *slipte, buttnakkede trinnøkser* på eiendommen. Trinnøksene er fullstendige og henholdsvis 18 og 20 cm. lange (Fig.5). Det korteste eksemplaret er rettet og det lengste tverregget. Begge trinnøksene har ovalt tverrsnitt og redskapene er tilvirket av to ulike, men tette og tunge bergarter der den korteste trinnøkse er lysbrun/beige mens den lengste er nærmest blågrønn i léten.

Gjenstandene kom for dagen i forbindelse med at det ble påført grus og sand i et myrdrag i nærheten av tunet. Dette ble gjort for å omgjøre arealet mellom garden og Hennaelva til fulldyrket mark. Nydyrkingen nødvendiggjorde flytting av en transformatorstasjon og dette ble gjennomført av arbeidsfolk fra elektrisitetsverket i gamle Valsøyfjord k. Et nytt punkt nært elvebredden ble bestemt og grunnarbeidet for den nye transformatorstasjonen ble påbegynt. Det var i samband med denne virksomheten at gjenstandene ble påtruffet og tatt vare på. Disse ble lagt igjen på garden og ble deretter oppbevart på en syllstein under stabburet inntil en sambygding med øye for slike ting tilfeldigvis oppdaget gjenstandene og fikk dem av bonden. Vedkommende oppbevarer fremdeles funnet og det finnes derfor ingen museumsnummer å referere til i denne gjennomgangen. Ved registreringen høsten 2009 fikk jeg studere og dokumentere funnet (Brevik 2009c). Etter innhenting av opplysninger om funnomstendighetene, tok jeg kontakt med forhenværende grunneier på garden og sikret så godt som førstehandsopplysninger om lokaliteten. Et forhold som gjør det særlig enkelt å gjenfinne funnstedet er ”Nettstasjon 230 Henda”. Nettstasjonen markerer dermed eksakt posisjon for funnet. Funnlokaliteten ligger nøyaktig 25 m.o.h., 6 m. vest for Hennaelva og ca. 100 m. ØSØ for våningshuset på garden (Fig. 6). Siden årsaken til inngrepet gjaldt fundamentering av to strømmaster, antar jeg at det ble gravd nokså dypt i grunnen og at gjenstandene som fremkom dermed ikke lå umiddelbart under overflaten.

På spørsmål om observasjoner av flint o.l. i nybrottet like ved og ellers på eiendommen var alt slikt ukjent for den tidligere grunneieren. Funnet må antas å ha ligget i primærleie og beliggenheten på 25 m.o.h. viser at dette etter all sannsynlighet var tørt land i sen eldre steinalder.

Figur 5: Slipte, buttnakkede trinnøkser fra Henna, gnr. 100, bnr. 3, Halså k.

Figur 6: Funnsted for slipte, buttnakkede trinnøkser på Henna, gnr./bnr. 100/3, Halså k. Målestokk: 1: 3750.

Det foreligger ingen korrigerede strandforskyvningskurver for Arasvikfjorden og jeg velger derfor å behandle dette forholdet med forsiktighet. Med mindre gjenstandene ble etterlatt i selve flomålet, anser jeg det for sannsynlig at funnet kan dateres til senmesolittisk tid. Det omliggende landskapet ville da vært preget av ei bukt med en elveos innerst.

Trinnøkserne er i god forfatning og deres tilstand gir ikke assosiasjoner til oppbrukte arbeidsredskaper henlagt på en boplass ved fjorden. Gjenstandene ble, etter alt å dømme, funnet som et par, d.v.s. som et samlet funn, og dette forholdet kan i seg selv være grunnen til at de ble lagt merke til og tatt vare på. Finnernes forklaring foreligger ikke, så den nøyaktige funnsituasjon kan ikke gjengis. Utifra den informasjon som er frembrakt, vil jeg likevel argumentere for at

dette i funnøyeblikket var et sluttet funn. Trinnøkserne har ingen tydelige bruksskader, de ble påtruffet dypt i bakken innenfor en radius på ca. 3 m. og nærheten til en senmesolittisk

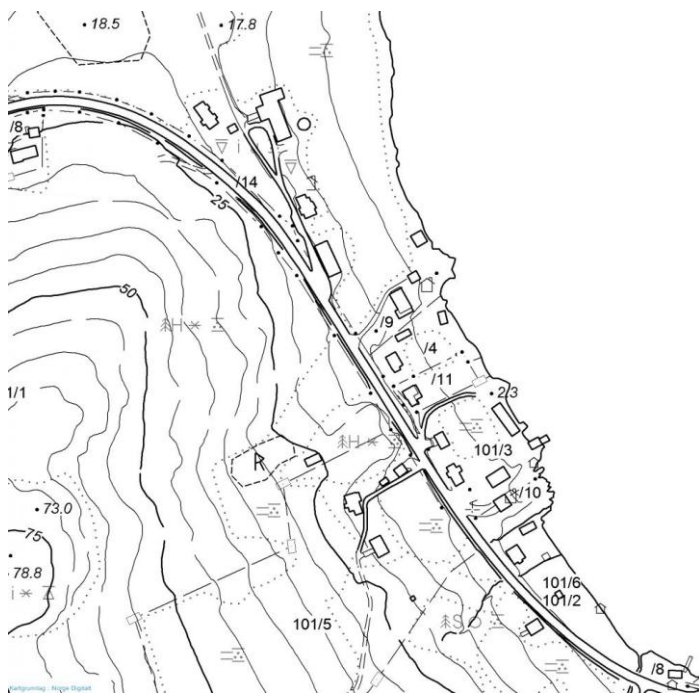
strandlinje virker sannsynlig. Samtidig velger jeg å se funnet i relasjon til elva like vest for lokaliteten.

Kråknes, gnr./bnr. 101/1:

I 1955 ble en smal *meisel av grønlig bergart* (T 17600) innlevert fra eiendommen (Marstrander & Møllenus 1955: 87). Meiselen er 9 cm. lang og 2,2 cm. bred ved eggen. Eksemplaret blir gradvis smalere mot nakken som er 1,7 cm. bred. Tverrsnittet tenderer mot tresidig. I eggen kan det ses stygge hakk som trolig er bruksspor.

Funnstedet for meiselen ligger mellom Langura i nord og Kringlåthaugen i øst. Lokaliteten går under navnet Langura og ligger mellom 25-35 m.o.h. i jevnt hellende terreng inn fra Arasvikfjorden (Ringstad 1995). Sør for lokaliteten er det åpen dyrkamark mens løsblokker og berg utgjør avgrensningen mot nord og vest. Kringlåthaugen danner en liten hammer øst for funnområdet. Med en strandlinje omkring 20 m. høyere enn dagens ville denne hammeren ha dannet et svaberg med en vik mot nordvest (Fig. 7).

I 1951 ble det levert inn en plateformet slipestein av sandstein (T 17121) fra samme lokalitet

og de topografiske forhold på stedet gjør det aktuelt å anta at det har ligget en boplass eller et aktivitetsområde der (Marstrander 1951: 114). Også gjenstandsfunnene kan støtte denne antakelsen siden både slipesteiner og meisler av bergart opptrer i boplassinventar. Nærheten mellom de to funnene og den nokså avgrensede lokaliseringen kan tas til inntekt for denne tolkningen.

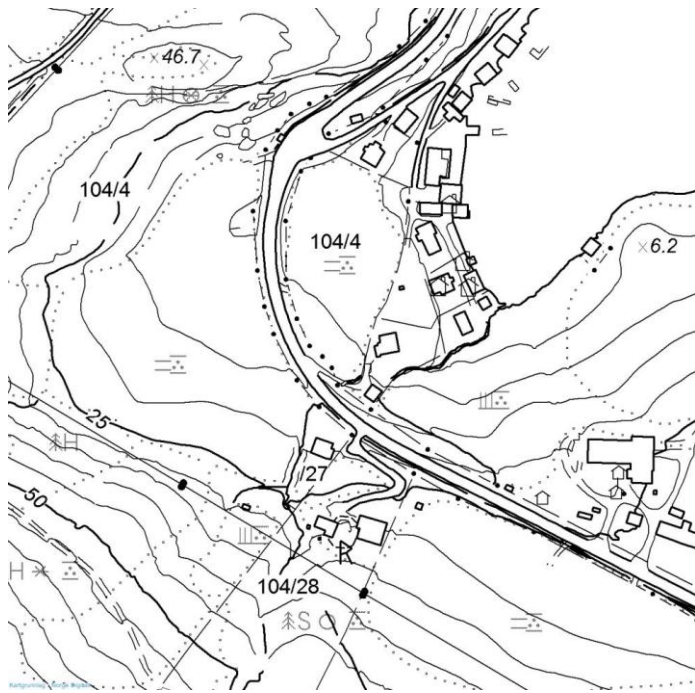
Figur 7: Lokaliteten Langura med funnsted for plateformet slipestein av sandstein (T 17121) og meisel av grønlig bergart (T 17600) på Kråknes, gnr./bnr. 101/1, Halså k. Målestokk: 1:3481.

På funnkortet i Vitenskapsmuseets kartotek omtales T 17600 som ”Nøstvethakke av grønlig bergart”, en klassifisering som modereres i tilveksten, men som antyder at det dreier seg om et ledeartefakt fra sen eldre steinalder. Det er knyttet en viss usikkerhet til funnhøyde for gjenstandene: I tilveksten av 1951 oppgis funnstedet å ligge mellom 20-30 m.o.h. og i tilveksten av 1955 er det notert at meiselen fremkom i nærheten av funnstedet for slipesteinen. Ifølge den foreløpige ØK-rapporten ligger funnområdet ca. 40 m.o.h. mens lokaliteten er stiplet inn fra 25-35 m.o.h. på det topografiske rasterkartet som gjengis her (Fig. 8). Jeg forholder meg til sistnevnte bestemmelse. Med utgangspunkt i denne situasjonen kan lokaliteten dateres relativt til senmesolittisk tid.

Otnes, gnr./bnr. 104/28:

I 1929 ble nakkedelen av en *slipt, buttnakket trinnøks* (T 14055: 1) funnet på eiendommen (Petersen 1930: 43-44). Fragmentet er 9,3 cm. langt og største bredde anslås til 4 cm. Tverrsnittet er nærmest sirkelrundt og 5 cm. fra nakken tenderer den ene siden mot en fasettering som har fortsatt fremover mot eggen. Dette stemmer godt med Petersens (ibid.) bestemmelse om at eksemplaret har vært tverregget. Bergarten som er benyttet er tett, tung og spettet med kvitt og svart, nærmest som porfyr.

Gjenstanden fremkom som følge av prøvegravninger på lokaliteten ”Trysilåkeren” foretatt av Brage I. Larsen sommeren 1929. Bakgrunnen for denne undersøkelsen var daværende konservator Petersens (1930: 26) kommentar til innleverte funn (T 13996) fra stedet: ”Her er en utvilsom boplass, som synes at være rikholdig, og som det forhåpentlig vil bli anledning til nærmere at undersøke [...]”. Det innleverte materialet bestod av flekker, kjerner og avslag av flint, fragmenterte slipesteinsplater og ovale senkesteiner. Etter å ha tatt lokaliteten ved nærmere øyesyn, kunne Larsen (1929) i sin innberetning bekrefte Petersens oppfatning: ”I åkeren blir under pløining stadig påtruffet flintstykker, og sådanne finns, om enn meget spredt, over hele det område hvor der er foretatt prøvegravninger. Overalt er jorden mørk og kullholdig; på sine steder strekker der sig kullag horisontalt i flere meters lengde.”.

Figur 8: Kartfesting av boplasslokaltet (T 13996, T 14055, T 16466, T 17029 og T 17544) på gnr./bnr. 104/28 i Otnesbukta, Halså k.

Som navnet indikerer lå lokaliteten ”Trysilåkeren” i utgangspunktet på dyrkamark og boplassen ble påtruffet i sammenheng med bryting av ny åker. Funnområdet ligger 25-35 m.o.h. på en brink sørvest for Otnesbukta (Fig. 8). Omkring 1929 ble bruket Dalheim reist i funnområdet og ifølge den foreløpige ØK-rapporten for Halså k. ble det ved tomtarbeidet for gardsbygningene stadig gjort funn innenfor en radius på 30 m. (Ringstad 1995).

Lokaliteten har en nokså høy beliggenhet, men topografien tatt i betraktning kan den ha vært å foretrekke siden en strandlinje opptil 20 m. høyere enn dagens ville skapt en langgrunn fjæreluke like nord for ”Trysilåkeren”. Fra boplassen ville det ha vært god oversikt over grunna og vågen nedenfor.

5.2. Tidligneolitikum (4000-3300 f.Kr.)

5.2.1. Bergartsøkser

Sundsboen, gnr./bnr. 7/40:

I 1985 inkom en *hogd øks av grønnstein* (T 20786: 1) og en ubestemt kjerne av flint (T 20786: 2) fra en eiendom vest for Mjosundet. Kun nakkedelen og den midtre del av bergartsøkse er bevart. Største lengde er 7,8 cm., bredde 3,5 cm. og tykkelse 3,7 cm. Redskapets underside er plan og tverrsnittet er uregelmessig tresidig. I tilveksten betegnes gjenstanden i tillegg som ”Nøstvetøks”.

Gjenstandene fremkom i sammenheng med grønnsaksdyrking på en åkerlapp i en dybde som angis til ca. 20 cm. Funnstedet ligger nord for huset på eiendommen og omkring 20 m. vest

for båtverftet i Mjosundet. Jeg har forsøkt å kartfeste funnet på bakgrunn av opplysninger i tilvekstnotatet, men eksakt posisjon kan ikke påvises siden Økonomisk kartverk ikke oppgir bnr. for hver inntegnede eiendom. Opplysningene i Unimus'⁵ gjenstandsdatabase gjør det derimot mulig å angi sannsynlig posisjon for lokaliteten. Fra kartet å dømme ligger funnstedet 10-15 m.o.h. i et område som med en strandlinje opptil 10 m. høyere enn dagens ville ha utgjort en liten odde med Mjosundet og Rottøya i øst.

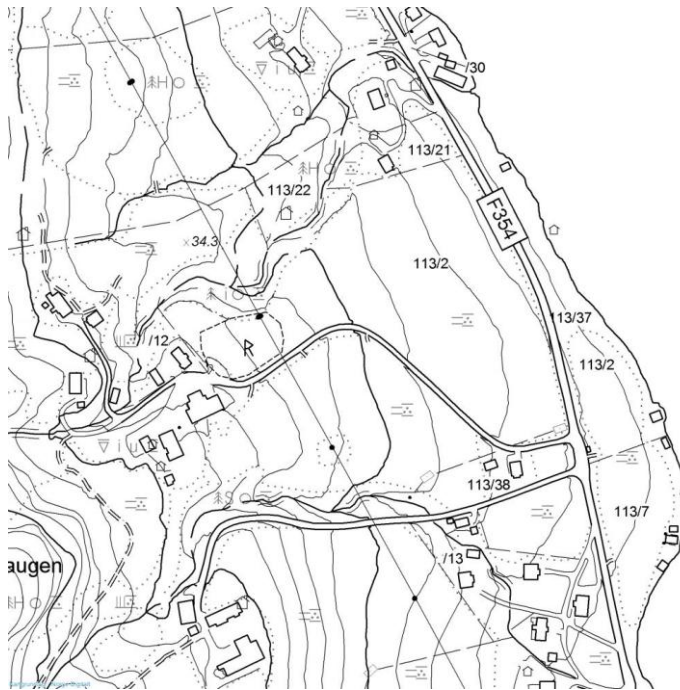
I tilveksten trekkes altså begrepet "Nøstvetøks" inn og det opereres med en relativ datering til yngre steinalder. En nærmere undersøkelse av fragmentet viser derimot at det sannsynligvis dreier seg om en *flatsidet meisel* (Gjerland 1985: 23-24). Denne gruppen har en tilnærmet flat bukside som gjør tverrsnittet avrundet tresidig, graden av sliping varierer sterkt og de fleste har arr etter hogging. Berit Gjerland (ibid: 26) foreslår ca. 4300-3200 f.Kr. som brukstid for flatsidede meisler i Vest-Norge. Denne dateringen er også mer i overensstemmelse med funnområdets høyde over havet. Funndybden og det forhold at de to artefaktene må antas å ha fremkommet i nærheten av hverandre, gjør det aktuelt å tolke gjenstandene som del av inventaret fra en boplass eller et aktivitetsområde med hittil ukjent omfang. Selve lokaliseringen i landskapet kan også styrke denne antakelsen.

Sæter, gnr./bnr. 113/2:

I 1957 ble det levert inn en "[...] liten hulegget *trinnøks av skifer* som vel opprinnelig har tilhørt den spissnakkete type [...]" (T 17909) (Møllenus 1957: 144). Ifølge notatet var gjenstanden hel da den ble funnet, men den ytterste del av nakkepartiet ble senere avbrutt. Kun fremre del av gjenstanden foreligger og dette fragmentet er 8 cm. langt. Redskapet har opprinnelig vært slipt på hele overflaten og fargen på denne er mørkegrønn. Deler av den omhyggelig slipte overflaten har flasket av, særlig mot bruddet i nakken. Avflassingene viser at råstoffet har vært et emne av gulgrå leirskifer eller sandstein. Ryggen er krum i lengderetningen, hvilket gir gjenstanden et halvsirkelformet tverrsnitt. Eggen er utpreget hul og redskapets morfologi stemmer generelt godt overens med variantene som beskrives i Myklevolls (1998: 24-27) gruppe 3: *Krumrygget huløks*.

⁵ Universitetsmuseenes webportal (<http://www.unimus.no/>).

I tilveksten oppgis funnstedet å være i en bekkeskråning som har vært benyttet som mødding. Møllenhuis (1957: 144) konkluderer med at funnstedet må regnes som sekundært.

Figur 9: Kartfesting av angivelig funnområde for T 17909 og T 18117 på Sæter, gnr./bnr. 113/2, Halså k. Målestokk: 1: 3750.

Funnområdet for T 17909 ble kartfestet i samband med den foreløpige rapporten fra 1995 (Ringstad 1995), men det ser ikke ut til at hverken informant eller feltfolk hadde tilstrekkelig kjennskap til de faktiske funnomstendigheter ved befaringen. Fra eiendommen stammer også T 18117 a og b, henholdsvis en slagstein og en flekkeskraper av flint.

Funnsted for begge nr. er i rapporten lagt til noe mellom 30-40 m.o.h. på ”Nerstuekra”, men det noteres i tillegg at nøyaktig lokalisering for funnene ikke kunne påvises. Til tross for denne usikkerheten er avgrensningen til ”Nerstuekra” likevel et utgangspunkt for å forsøke å anslå hvilken bekkeskråning den krumryggede huløksa ble funnet i. Jeg antar at det dreier seg om bekkefaret like nord for det avmerkede funnområdet, men siden hverken tilvekst eller informant anslår i hvilken høyde det aktuelle redskapet ble plukket opp blir kartfestingen hovedsakelig et bidrag til vurdering. Det faktum at funnstedet har vært anvendt som avfallsplass kan indikere en viss nærhet til gardstunet, men et forhold som særlig utfordrer lokaliseringsforsøket en bekk like sør for garden.

Tilfanget fra Nord-Norge (i alt 51 eksemplarer) får Myklevoll (1998: 71) til å fremlegge dateringsforslaget 5000-3000 f.Kr. på basis av et funn fra utgravningskontekst og to mer eller mindre sikre kombinasjonsfunn. Opplysningene vedrørende funnet av eksemplaret fra Sæter er ikke særlig egnet for et dateringsforsøk, men Myklevolls anslag, valg av råstoff samt fremstillingsteknikk gjør det aktuelt å tidfeste redskapet til tidligneneolitikum. Også Jenny Kalseth (2007: 31) antar TN som en mulig bruksperiode for bl.a. denne øksetypen.

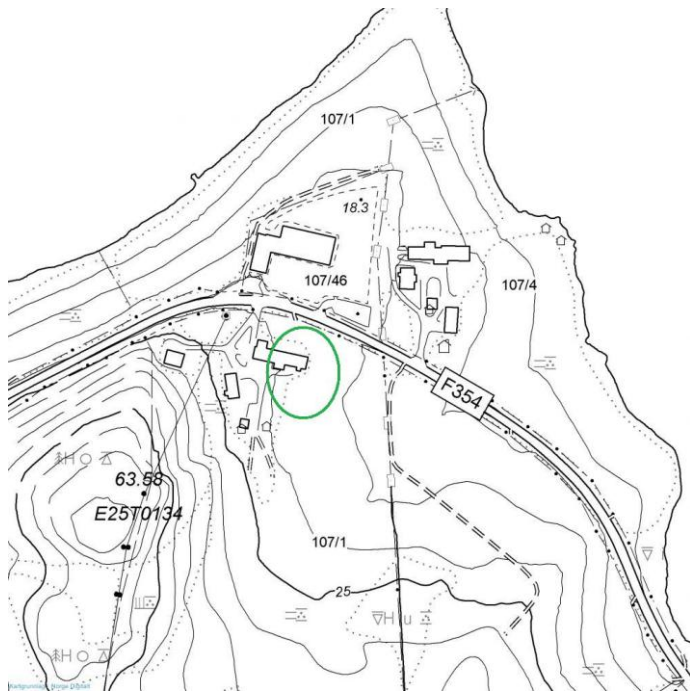
Konteksten for den krumryggede huløksa er problematisk og det er også relasjonen til de øvrige sparsomme funn fra "Nerstuekra". I funnøyeblikket var redskapet etter alt å dømme intakt: Eggfragmentet er fremdeles i meget god forfatning og ingen bruksspor kan ses med det blotte øye. Den helslipte, krumryggede huløksa bærer dermed ingen ytre tegn til slitasje og kan ha vært en gjenstand utenom det vanlige. Tilknytningen til rennende vann er i så henseende interessant, men funnomstendighetene gir ingen umiddelbar støtte til en tolkning av enkeltfunnet som en form for nedleggelse. I Nord-Norge er krumryggede huløkser kjent fra kontekster som kan tolkes som kombinasjonsdepot (Myklevoll 1998: 70-71).

5.2.2. Flintøkser

Enge, gnr./bnr. 107/1:

Ifølge Vitenskapsmuseets innkomstprotokoll ble det i 1992 innlevert en *flintøks* (T 21587) fra garden. I takkebrevet til finnerne omtaler Binns (1993a) gjenstanden som en tynnakkert flintøks. Eksemplaret er ca. 11 cm. langt, nakkebredden 2 cm. fra nakkeenden er 3,3 cm. og største bredde er 4,4 cm. like bakenfor eggen. Eksemplaret har et firesidig tverrsnitt med svakt avrundede smalsider. Redskapet er rettet, smalbladet og svært symmetrisk. Bortsett ifra noen få hoggespor på begge bredsider, - særlig mot nakken, - er redskapet omhyggelig slipt på hele overflaten, nærsagt polert. Jeg kan ikke dømme om øksa er oppslipt, men det er noen få sår i eggen som kan dreie seg om bruksspor. Eggen er fremdeles særdeles kvass. Smalsidene er 1,5 cm. på det tykkeste, d.v.s. midt på øksa. 2 cm. fra eggen er tykkelsen 8 mm. Den ene smalsiden er flat med rette kanter mot bredsidene mens den andre er mer fasettert mot bredsidene. I den lyse flinten ses lysrøde sjatteringer mens selve eggen er mørk (Fig. 12: Nederst).

Med utgangspunkt i egne studier av gjenstanden, omklassifiserer jeg eksemplaret til å være en *spissnakkert flintøks*, sannsynligvis en variant av Nielsens type 3 (Nielsen 1978: 66-67). Poul Otto Nielsen (ibid.) bemerker at type 3 formmessig sett står tynnakkede flintøkser av type I nær, men at den spissnakkede typen kjennetegnes ved en nakkebredde som ikke overstiger 4 cm.

Figur 10: Funnområde for spissnakket flintøks (T 21587) på Enge, gnr./bnr. 107/1, Halså k. Målestokk: 1: 3750.

Innkømsprotokollen kan opplyse om at enkeltfunnet ble gjort i 1988 i forbindelse med pløying. Gjenstanden ble kjent i 1991 i sammenheng med et lokalhistorisk prosjekt ved Valsøyfjord barne- og ungdomsskole. I en liten tekst i tidsskriftet *Spor* (Binns 1993b: 45) som omhandler prosjektet kommer det frem at funnet kom for dagen ved fjøset på eiendommen.

Denne tilføyelsen bidrar til å styrke det kontekstuelle aspektet betraktelig i og med at funnområdet avgrensas. Det

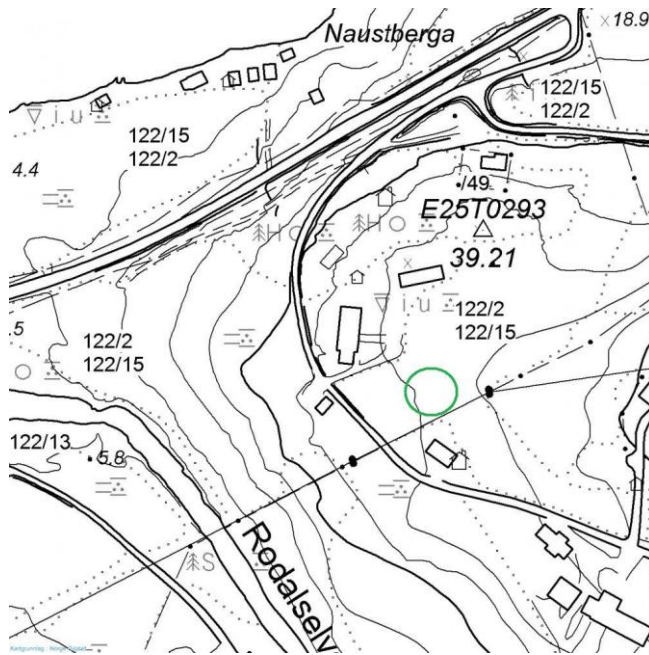
benevnte fjøset ligger ca. 18-20 m.o.h. (Fig. 10). Med en strandlinje opp mot 15 m. høyere enn dagens ville funnområdet ha ligget i en lun bukt orientert mot nordøst. Like mot vest ligger et høyledrag og nord for bukta ville, da som nå, et markant nes ha stukket ut i fjorden med en skjærgard utenfor.

Landskapsforholdene indikerer at dette trolig har vært et innbydende boplassområde, men ingen øvrige funn er kjent fra eiendommen. Det er særlig tre forhold som kan tas til inntekt for at enkeltgjenstanden er et intensjonelt nedlagt redskap; den sjeldne øksetypen, den svært gode tilstanden og nettopp det faktum at eksemplaret er et enkeltfunn (Østmo 1999: 111). Hvis det gjelder en oppløyd boplass, hadde jeg ventet at flere funn ble samlet inn fra åkeren og forevist eller at opplysninger om øvrige funn ble videreformidlet ved innlevering.

Rodal, gnr./bnr. 122/2-15:

I sammenheng med en registrering i bygda i 1974 ble bl.a. *nakkedelen av en tykknakket flintøks* (T 19379: 1) innlevert (Farbregd 1977: 21). Fragmentet er 8,3 cm. langt, bredden ved bruddstedet er 4,3 cm. og nakkebredden 2 cm. fra nakkeenden anslås til 3,7 cm. Smalsidenes største tykkelse er 2 cm., men tykkelsen har etter alt å dømme gradvis avtatt mot eggen. Eksemplaret kan betegnes som tynnbladet og trolig retteget. Tverrsnittet gir inntrykk av at

den ene breidsiden er noe mer konveks enn den andre og dermed litt asymmetrisk. Selve nakken er avrundet og mangler en klar flate. De oppregnede mål og morfologiske trekk ved eksemplaret gjør at jeg heller velger å anse dette som nakkefragmentet til en delvis slipt variant *spissnakket flintøks*. I bruddet ses to spalteflater som vitner om at det har blitt knakket i redskapet etter en evt. skade, - kanskje for å skape en ny egg. Øksa er produsert av en grå flinttype. Fragmentet har grove arr etter primærtilvirkningen og enkelte hull i overflaten har kritt skorpe (Fig. 12: Øverst).

Figur 11: Funnområde for nakkedel av tynnakket flintøks (T 19379: 1) på Rodal, gnr./bnr. 122/2/15, Halså k. Målestokk: 1: 2498.

Flintmaterialet som ble innlevert i 1974 hadde blitt samlet opp fra innmark over lengre tid og funnstedet for flintøksfragmentet lokaliseres til et flatt åkerparti omkring 30 m. sør for tunet på garden (Farbregd 1977: 21). På basis av denne angivelsen kan det slås fast at enkeltfunnet ble gjort ca. 35 m.o.h. på en terrasse i landskapet (Fig. 11).

Etter å ha studert gjenstanden i magasinet har, jeg kommet frem til at typebestemmelsen *spissnakket flintøks* kan være riktigere i dette tilfellet.

Den foreliggende nakkedelen er godt bevart og gir dermed en bedre mulighet til å kunne vurdere hvilken øksetype den kan ha tilhørt. Hvis min klassifisering stemmer tilhører nakkefragmentet en variant *spissnakket flintøks* type 2 slik Nielsen (1978: 65-66) beskriver og avbilder den.

Undernumrene 3-7 kunne ikke stedfestes nærmere. Dette tilfanget inkluderer kjerner, et retusjert flekkefragment og avslag. Derimot kan funnstedet for to kjerner lokaliseres til et sted ca. 100 m. vest og ned for tunet, m.a.o. 15-20 m.o.h. Kjernene ble funnet ved grøfting og de lå tett sammen. Sammenlagt taler funnmiljøet for tilhold i området i tidlig yngre steinalder og reduseringen av den *spissnakkede flintøksa* kan indikere at den har tilhørt et boplass- eller aktivitetsområde.

Figur 12: Øverst: Nakkedel av spissnakked flintøks type 2 (T 19379:1) fra Rodal, gnr./bnr. 122/2-15. Nederst: Spissnakked flintøks type 3 (T 21587) fra Enge, gnr./bnr. 107/1. Begge fra Halså k.

5.2.3. Skiferspisser

Glåmen, gnr./bnr. 43/2:

I 1969 ble en *pilspiss av skifer* (T 18956) innlevert til Vitenskapsmuseet (Alsvik & Farbregd 1974a: 11). Bortsett fra en liten avflaking nederst på tangen er gjenstanden helt intakt. Pilspissen er 8 cm. lang og 1,2 cm. bred, tverrsnittet er spissovalt, avsatsene er rette og sidene er konvergerende. Den er meget symmetrisk tilferdiget med en noe rygget odde mens tangens tverrsnitt er rektangulært. Pilspissen er tilvirket av en tett mørkgrå, nærmest svart skifertype (Fig. 13).

Gjenstanden ble funnet i forbindelse med nybrottsarbeid i myrlendt terreng på eiendommen og funnlokaliteten ble kartfestet i sammenheng med den foreløpige rapporten i 1995 (Ringstad 1995). Jeg anslår at funnstedet ligger ca. 75-80 m.o.h. I tilveksten opplyses det om at pilspissen fremkom i en dybde av 40-50 cm., like ved en bekk. I rapporten oppgis funndybden til ca. én meter., d.v.s. dobbelt så dypt. Jeg velger å forholde meg til informasjonen som fulgte gjenstanden ved innlevering. Rapporten og kartfestingen fra 1995

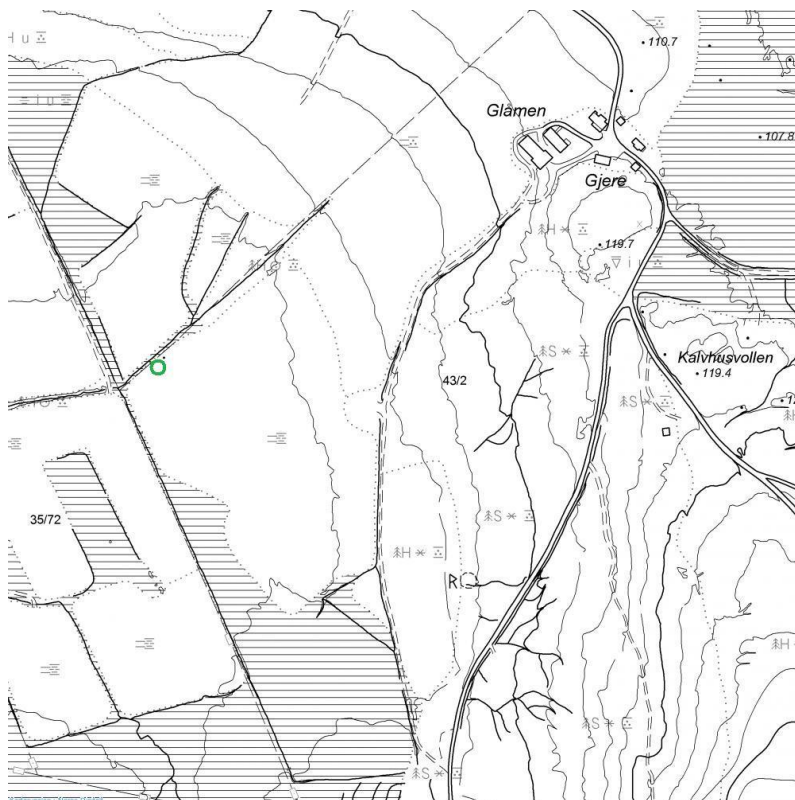
sørger for en eksakt lokalisering av funnstedet. I tillegg til funndybde blir det i tilvekstnotatet nevnt at pilspissen ble funnet sammen med trekull. Finneren tolker dette som rester etter en skogbrann.

Med hensyn til mulige daterende forhold ble funnet gjort såpass høyt i terrenget at relasjonen til strandlinjer faller vekk. Redskapet ble funnet sammen med kull, men ingen prøver foreligger.

Figur 13: Pilspiss av skifer (T 18956) fra Glåmen, gnr./bnr. 43/2.

Med utgangspunkt i forslag til kronologier for formvarianter av skiferprosjekttil på Nordvestlandet, kan typologiske trekk som tange, spissovalt tverrsnitt og rette avsatter signalisere en datering til tidlig yngre steinalder (Ramstad 1999: 85, 89). Ved registrering på lokalitet 45, Ørnehaugen vest, i Nyhamna ble det påvist et spydspissfragment av skifer med spissovalt tverrsnitt i et lag datert 4220-3800 f.Kr. (Bjerck 2008: 588).

Miljøet omkring enkeltfunnet T 18956 gir ingen direkte assosiasjoner til et samtidig tilholdssted og til tross for grøftingsaktivitet på stedet ble det ikke meldt om andre gjenstander eller observasjoner. Kullforekomsten i tilknytning til gjenstanden er problematisk siden relasjonen mellom disse ikke er sikkert dokumentert.

Figur 14: Funnsted for pilspiss av skifer (T 18956) på Glåmen, gnr./bnr. 43/2, Halså k. Målestokk: 1: 5050.

Pilspissen er i tilnærmet perfekt stand og den bærer ikke preg av å være varmepåvirket, hvilket ville vært sannsynlig ved en eventuell skogbrann nært i tid. Det blir ikke opplyst om kullet er konsentrert til selve funnpunktet eller om det er tale om et regelrett brannlag i grunnen. Den umiddelbare nærhet til en vassåre kan være relevant for en tolkning forutsatt at denne var samtidig med gjenstanden. Det er et åpent spørsmål om det handler om en bortskutt pil, men sammenlagt kan gjenstandens tilstand og funnomstendighetene tale for en tilsiktet nedleggelse.

Arasvik, gnr./bnr. 99/1:

I 1931 ble et fragment av en *spydspiss av skifer* (T 14410: 2) levert inn sammen med en samling avslag av flint, hvorav to er klassifisert som skrapere. Et annet tildannet redskap av skifer hørte også inn under samme museumsnummer som spydspissen (Petersen 1932: 24). Kun midtfragmentet av spydspissen foreligger. Største lengde og bredde er henholdsvis 5,1 og 3 cm. Ved ujevn sliping av bladet har fasettene skapt en noe usymmetrisk rygg, men jeg velger å definere tverrsnittet som rombisk. Fragmentet har svakt buede egglinjer og av formen ses at prosjektilet ikke har vært utstyrt med avsatser eller mothaker, men at sidene har blitt tilsmalnet nederst på spydspissen for å danne en tange. Bruddet mot odden er skrått og grovt, mens bruddet ved tungen er renere. I eggene ses flere hakk og sår. Skiferen som er benyttet er en grønlige type med mørkere sjatteringer på tvers av spissens lengderetning. Ved besøk i magasinet kunne jeg se at den andre skifergjenstanden tilhørende T 14410 nå har fått undernr. 3. Petersen (1932: 24) omtalte denne som en *griffelformet og åpenbart tilformet gjenstand av skifer*. Redskapet virker fullstendig; det er 5 cm. langt og 6 mm. bredt. Halve gjenstanden har et åttekantet tverrsnitt mens den andre halvparten er mer flatslipt, men den får et avrundet, kvadratisk tverrsnitt i enden. Den motsatte, og sannsynligvis fremre, enden smalnes inn og er utstyrt med de to ”tennene” som tiltrakk seg Petersens oppmerksomhet. Redskapet er tilvirket av en brunlig skifertype.

Alle funn under T 14410 blir kun stedfestet til garden Arasvik, hvilket betyr at hverken spydspissfragmentets eller det avlange skiferredskapets eksakte funnposisjon på eiendommen lar seg oppdrive. M.h.t. funnomstendigheter står skrevet at alle artefakter er funnet under jordarbeid på garden. Øvrige funn fra Arasvik som kan settes i forbindelse med boplassaktivitet i steinalder er T 13552, T 14083 og T 14534. Materialet består utelukkende av slått flint.

Typologisk sett ser spydspissen ut til å ha hatt et bladformet omriss uten avsatser, men egglinjene har formet en tange. Formvariasjonen til skiferprosjekttil er omfattende, men på bakgrunn av beskrivelser i litteraturen, tidfester jeg eksemplaret til perioden tidligneolitikum (Ramstad 1999: 84-86). Hvis gjenstanden har tilhørt et samlet funn, - et forhold det ikke informeres om, - finnes det ingen øvrige diagnostiske tendenser i dette som bidrar til et sikrere forsøk på datering. Dette får også følger for det avlange redskapet av skifer som med mangel på paralleller vanskelig lar seg sikkert klassifisere. T 14410: 3 kan, slik jeg erfarer det, derfor ikke anses som et diagnostisk artefakt. I en parentes spør Petersen (1932: 24) om dette redskapet kan ha vært anvendt til dekorering av keramikk. Hvis ”skiferpinnen” ble skapt for å brukes til dekorering eller annet handarbeid er den et godt verktøy, men jeg finner ingenting som kan støtte en mer nøyaktig datering enn skiferbrukende tid. Mangelfulle opplysninger om funnsted og eventuell relasjon til øvrig material blir et ytterligere problem, men jeg har likevel valgt å omtale gjenstanden i sammenheng med spydspissen.

Otnes, gnr./bnr. 104/28:

I tilveksten for 1950 blir en *pilspiss av skifer* (T 17029: 1) beskrevet (Marstrander 1950: 166). Eksemplaret er 5,5 cm. langt og ca. 1 cm. bredt, men både odden og tangen mangler. Pilspissen har markert rombisk tverrsnitt og parallelle sidekanter. Den har hatt rette avsatser, men kun den ene er tydelig. Marstrander typebestemte pilspissen som en variant av Tønsviktypen slik denne blir fremstilt hos Gutorm Gjessing (1942: 163-165). Eksemplaret er tilvirket av grå skifer og det foreligger nå i tre samhörige fragment.

Tilvekstnotatet informerer om at skiferpilspissen og fire flekkefragmenter av flint (T 17029: 2) ble samlet inn under jordarbeid på bruket Dalheim (Marstrander 1950: 166). Tunet ligger delvis over en steinalderboplass (Fig. 8). Formelement som parallelle sidekanter og rette avsatser gjør det aktuelt å vurdere eksemplaret som en tidlig formvariant. Også funnmiljøet, som bl.a. inkluderer fragmentet av en buttnakket trinnøks, gir inntrykk av at dette boplassområdets inventar tilhører en overgangsfase fra eldre til yngre steinalder. Det kan også dreie seg om to bruksfaser på stedet, men jeg foreslår en datering til TN.

Valsøy, gnr./bnr. 109/3:

I tilveksten for 1950 står funnet av en *spydspiss av skifer* (T 17027) oppført (Marstrander 1950: 165). Eksemplarets lengde er 9,7 cm. og det er 4,3 cm. bredt. Spydspissen har vært knekt nær odden, men de to delene er pent sammenføyd igjen. Denne opprettede skaden må ha skjedd etter at gjenstanden kom for dagen. Bortsett ifra dette er redskapet i god forfatning. Det har buede sider, hele tverrsnittet er flatt og spisst. Tangen er svakt markert og sitter noe skjevt i forhold til sidekantene. Enden på tangen er noe slitt, men den ser ikke ut til å være brukket. Likeledes er odden svakt avrundet, men intakt. Spydspissens generelt ”mjuke” former tilsier at odden og tangen skulle ha en slik utforming. Sverre Marstrander (ibid.) viser til formlikheter med Hamnrestypen hos G. Gjessing (1942: 153-154). En grunn slipefure som går fra tangen og til midt på spissen røper trolig tilvirkningsteknikken eller en intensjon om gjenbruk ved bearbeiding. Råstoffet er en skittet skifertype med band i nyansene beige, rødt og grønt som går på tvers av spydspissens lengderetning (Fig. 15).

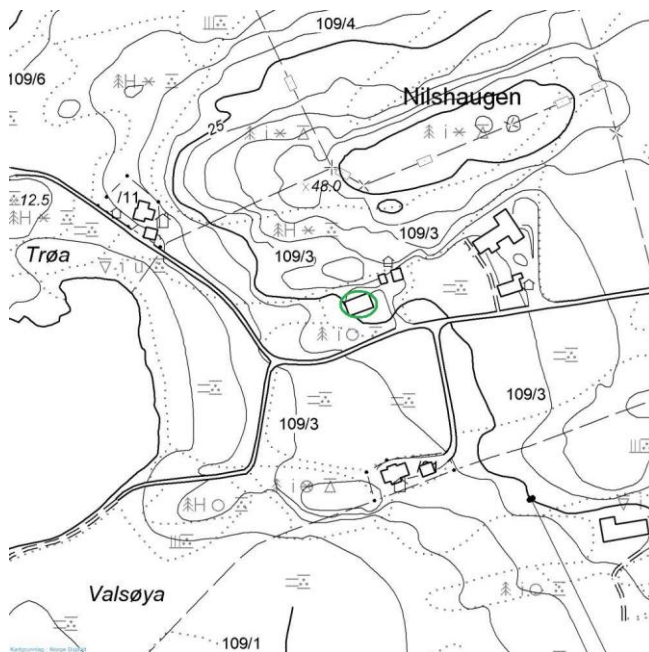
Figur 15: Spydspiss av skifer (T 17027) fra Valsøy, gnr./bnr. 109/3, Halså k.

Gjenstanden fremkom som følge av grøfting i en revegard på eiendommen. Det opplyses om at spydspissen lå omkring 60 cm. dypt i sandjord, at lokaliteten skulle ligge ca. 30 m.o.h. og 150 m. fra sjøen. Ved en befaring fikk jeg pekt ut nøyaktig funnsted og dette er nå kartfestet. Funnstedet ligger 25-30 m.o.h. og et våningshus er reist på stedet (Fig. 16).

Bladformede skiferprosjektil med tynne tverrsnitt hører jevnt over til blant de tidlige trekk i skiferbrukende tid (Ramstad 1999: 85-86). Den benevnte spydspiss skiller seg litt ut fra ”malen” i og med at den i tillegg til buede sidekanter og manglende avsats er utstyrt med tange. I sin gjennomgang av Hamnrestypen, går ikke Gjessing (1942: 153-154) inn på utbredelsen av varianter av denne. Jeg er derfor usikker på antallet projektil fra Vitenskapsmuseets distrikt som tilsvarer T 17027 og baserer meg her derfor på generelle typologiske tendenser for Vest-Norge slik de beskrives i litteraturen. Gjessing er heller ikke

klar på hvor variantene i Hamnrestypen befinner seg rent kronologisk i yngre steinalder. Utbredelsen av typen ser uansett ut til å være konsentrert i Nord-Norge.

Stedets topografi gjør det aktuelt å ta en mulig boplasskontekst med i vurderingen. Koten for 20 m. tegner trolig en vestvendt, langgrunn bukt med svakt hellende terreng inn mot øst. Funndybde og lokalitetens høyde sammenlagt kan tas til inntekt for at gjenstanden lå i primærleie da den ble avdekket. Jordtypen kan også støtte en slik antakelse da det ikke dreier seg om f.eks. myr eller overleiringer fra bekk eller å.

Figur 16: Funnsted for spydspiss av skifer (T 17027) på Valsøy, gnr./bnr. 109/3, Halså k. Målestokk: 1: 3164.

Hvis det ved grøftingsarbeid ble påtruffet en boplass og spydspissen hørte til i en slik sammenheng, finner jeg det sannsynlig at øvrige artefakter hadde dukket opp undervegs. Redskapet har i utgangspunktet ingen skader og skifertypen opptrer etter all sannsynlighet ikke lokalt.

5.2.4. Ornert hengesmykke av skifer

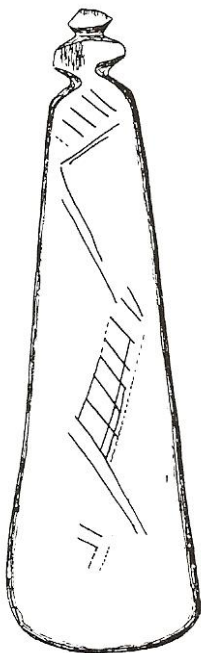
Otnes, gnr./bnr. 104/28:

I 1929 ble et *hengesmykke av skifer* (T 13996: 2) innlevert (Petersen 1930: 26). Gjenstanden befinner seg i Vitenskapsmuseets arkeologiske utstilling og jeg har kun studert den visuelt. Petersens (ibid.) beskrivelser i tilveksten, samt hans tegning av artefaktet (Fig. 17), er derfor mine hovedkilder. Gjenstanden er 12,9 cm. lang og største bredde er ca. 3,8 cm. på den nedre del. Denne enden er svakt konveks og overgangen til de konvergerende sidekantene er avrundet. Øverst på gjenstanden er det to dype, symmetriske innskjæringer. Den øverste av disse er forbundet med en fure som rekker helt omkring og tolkes som festeanordning for en snor. Bredsidene er flate og den ene av dem er grunt ornert med strekdekor og parallelle

linjer. Ornamentikken gjengis i Petersens tegning, men i utstillingen kunne ikke den dekorerte plansiden ses. Tverrsnittet fremstår som flatt. Gjenstanden er formet til av grå og glinsende skifer.

Hengesmykket ble innlevert sammen med flekker og avslag av flint, slipesteiner av sandstein og ovale senkesteiner (T 13996: 1, 3-4). Tilsammen markerer dette oppsamlede materialet den første kjennskap til steinalderboplassen på eiendommen Dalheim sørvest for og over Otnesbukta, omtalt og kartfestet i kap. 5.1.2.

I 1929 ble denne lokaliteten undersøkt nærmere av Larsen og det ble observert kullflekker og gjort gjenstandsfunn. I innberetningen skriver han at funnene som tilhører T 13996 ble funnet godt og vel 0,5 m. under torva på lokaliteten ”Trysilåkeren” (Larsen 1929).

Figur 17: Ornert hengesmykke av skifer (T 13996) fra Otnes, gnr./bnr. 104/28. Tegning: Theodor Petersen (1930: 26).

Petersens (1930: 26) klassifisering av gjenstanden som hengesmykke står fremdeles ved lag og jeg har ikke lyktes i forsøket med å finne direkte paralleller til stykket i Midt-Norge. Fra samme funnområde foreligger en pilspiss av skifer (T 17029: 1) som er omtalt i kap. 5.2.3. og som jeg anser som en formvariant fra tidlig yngre steinalder. De kronologiske relasjonene innad i materialet fra den aktuelle lokaliteten er svært usikre, men generelle trekk ved tilfanget, får meg til å datere også hengesmykket til TN, selv om skiferornamentikk jevnt over betraktes som særlig karakteristisk for mellomneolitikum a.

Funnomstendighetene og karakteren av det øvrige materialet fra ”Trysilåkeren” gjør det aktuelt å anta at det ornerte hengesmykket har blitt etterlatt i et boplassområde fra tidligneolettisk tid.

5.3. Mellomneolitikum (3300-2300 f.Kr.)

5.3.1. Bergartsøkser uten skafthull

Bergfall, gnr./bnr. 12/3:

I 1947 ble en *tynnakked øks av stein med hulegg* (T 16489) levert inn fra bruket Bergfallvika (Petersen 1949: 39-40). Redskapet er ubeskadiget, 17,9 cm. langt og bredden ved eggen er 5,9 cm. Nakkebredden 2 cm. fra nakkeenden er 4,5 cm. Tverrsnittet er rektangulært, men smalsidene er svakt hvelvet. Største ryggbredde er 1,8 cm., hvilket gjør eksemplaret tynnbladet. Huleggen og det meste av overflaten er slipt, utenom plansiden av nakken. Den mørkegrønne bergarten som er benyttet er tett og tung. Noen ujevnheter i selve huleggen mot den ene smalsiden skyldes råstoffets beskaffenhet. Av mulige bruksspor kan det ses noen få svake hakk i eggen. Eksemplarets trekk er i overensstemmelse med beskrivelser av typen *rektangulær huløks* (Kalseth 2007: 28, Kleiva 1996: 63-64, Myklevoll 1998: 51-53).

Funnstedet for gjenstanden skal angivelig ligge lunt til med ly mot nord, og det anslås at lokaliteten ligger omkring 15 m.o.h. (Petersen 1949: 40). Det blir ikke opplyst om funnet ble gjort på innmark, men eiendomsutstrekning, topografi og andel jordbruksland langs koten for 15 m. antyder at gjenstanden kan ha fremkommet i området vest og innen for tunet. Denne litt upresise lokaliseringen sammenfaller imidlertid med den landskapskarakter som ble beskrevet ved innleveringen. Med en strandlinje omkring 10 m. høyere enn i dag ville det ha formet seg en lun vik med Bergfallvikelva sørøst for det antatte funnområdet.

Den rektangulære huløkse er fullstendig bevart og formen kan nærsagt betraktes som typisk for denne øksevarianten (Gjerland 1985: 36, Myklevoll 1998: 51-53, Ramstad 1999: 46, Østmo & Hedeager 2005: 460). Eksemplaret hører til blant de mer karakteristiske storredskapene fra MNb og typologien bidrar dermed til en sannsynlig datering (Bårdseth 1998: 45, Kleiva 1996: 64). På basis av et mulig kombinasjonsdepot bestående av en rektangulær huløks og flintskiver/-flekke funnet 5-6 m.o.h. har det vært argumentert for en brukstid inn i SN (Gjerland 1985: 36, Kleiva 1996: 64).

Funnhøyden beregnes til ca. 15 m.o.h. hvilket gjør det aktuelt å anta at gjenstanden har ligget i en tørr kontekst frem til funnøyeblikket. Informasjon om funndybde og -omstendigheter blir ikke meddelt, men redskapstypen og dens tilstand gjør det relevant å vurdere eksemplaret som

opprinnelig deponert på stedet. Det foreligger ingen øvrige funn fra eiendommen som kan indikere tilhold på stedet i yngre steinalder.

Kråknes, gnr./bnr. 101/1:

I 1951 ble en *slipt tykknakket huløks av bergart* (T 17119) innlevert fra garden (Marstrander 1951: 114). Redskapets lengde er på 12,8 cm., det har en eggbredde på 5,3 cm. og en nakkebredde på 4,5 cm. Tverrsnittet er rektangulært. Eksemplarets smalside er gjennomgående 2 cm. bred, men smalner gradvis av mot nakke og egg; et trekk som i tillegg gjør redskapet tykkbladet (Østmo & Hedeager 2005: 460). Den hulslipte eggen og nakkeenden er litt beskadiget, men ellers er tilstanden meget god. Utenom de spredte sårene er hele gjenstanden glattslipt. Artefaktet kan betegnes som en *rektangulær huløks* (Kleiva 1996: 63-64, Myklevoll 1998: 51-53, Kalseth 2007: 28). Råstoffet er tungt, svært mørkt og nærmest skifrig (Fig. 18).

To til dels motstridende kilder angående lokalisering av funnstedet gjør at disse må tas opp til vurdering. Opplysningene som fulgte gjenstanden indikerer at enkeltfunnet ble gjort i sammenheng med pløying like sør for Hummelgårdsberget i en høyde av ca. 4 m.o.h. (Marstrander 1951: 114). I den foreløpige rapporten for Halså k. oppgir informanten at funnstedet ligger *ved* berget og høyden anslås til 11 m.o.h. (Ringstad 1995). I tilvekstnotatet står det derimot skrevet at det omlag 5 m. fra funnstedet for huløksa og *nærmere berget* har blitt observert kull i jorden. Jeg ser begge kilder under ett og finner at opplysningene som ble gitt ved innlevering er mer nøyaktige m.h.t. posisjon, men at høyden over havet trolig ble korrigert ved registreringen i 1993. Markeringen av funnlokaliteten i Økonomisk kartverk er upresis med tanke på de øvrige opplysninger (Fig 19).

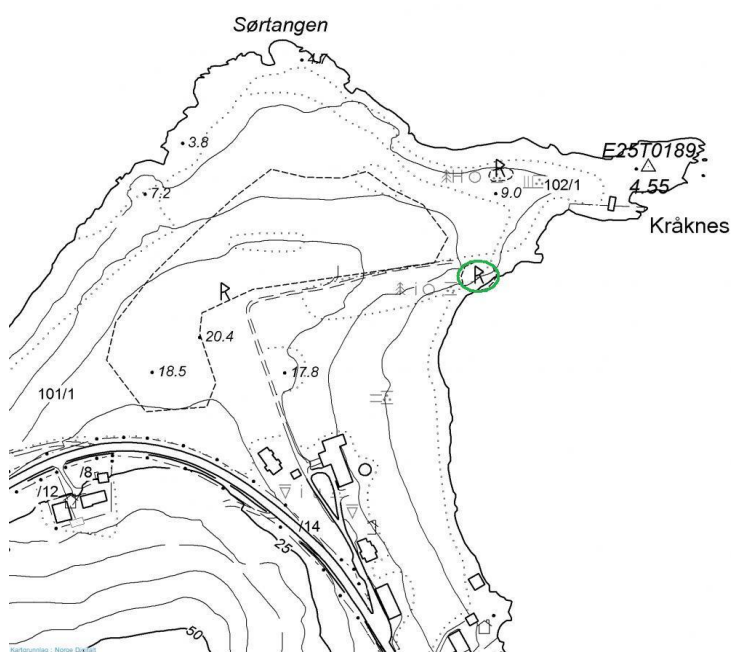

Gjenstanden kan regnes som intakt samtidig som at den er uproblematisk å klassifisere etter de formkriterier som beskrives i litteraturen (Gjerland 1985: 36, Myklevoll 1998: 51-53, Ramstad 1999: 46, Østmo & Hedeager 2005: 460). Marstrander nøler ikke i sin typebestemmelse av eksemplaret. Sammenlagt gjør disse forholdene det

Figur 18: Rektangulær huløks (T 17119) fra Kråknes, gnr./bnr. 101/1.

aktuelt å anse T 17119 som et relativt diagnostisk funn som har blitt knyttet til svensk-norsk stridsøkskultur (Bårdseth 1998: 45, Ramstad 1999: 47, Østmo & Hedeager 2005: 460). En relativ datering til MNb er derfor sannsynlig selv om det har vært argumentert for en brukstid for rektangulære huløkser inn i senneolittisk tid i Vest-Norge, jfr. Kråknes ovenfor. Redskapet ble i sin tid frempløyd og dette bidrar til å problematisere konteksten ytterligere. Høyden over havet tilsier at primærkonteksten til løsfunnet i utgangspunktet har vært strandbundet, men jordbruksaktivitet kan ha sørget for at gjenstanden har blitt dratt med nærmere sjøen. Den opprinnelige relasjon til strandlinjer er derfor uklar og kan ikke benyttes for relativ datering, men det kan fastslås at huløksa ikke bærer preg av å ha ligget i fjæra og derfor må ha vært stedt i tørr kontekst inntil den kom for dagen.

Dengang strandlinjen lå ca. 10 m. høyere ville funnområdet vært en markert tange som krøket seg østover. Umiddelbart sør for denne tangen ville det ha vært en lun, østvendt bug som tilsvarer Kråknesbukta. Vest for Hummelgårdsberget og det aktuelle funnområdet ligger lokalitetene ”Flatø” og ”Tøftene” hvor en større mengde slått flint (T 17602) er samlet opp og innlevert (Marstrander & Møllenhus 1955: 87).

Figur 19: Funnområde for rektangulær huløkse (T 17119) og slått flint (T 17602) på Kråknes, gnr./bnr. 101/1, Halså k. Målestokk: 1: 3750

Denne flinten er plukket opp over et utstrakt område i forbindelse med oppdyrking, men kartfestingen fra 1993 viser at lokalitetene ligger fra 10-20 m.o.h. (Ringstad 1995). Jeg antar at det dreier seg om rester av et boplassmateriale fra yngre steinalder. I tillegg til de beskrevne funnene kan den lokale topografien ha bidratt til gunstige forhold for bosetning eller tilhold da det er uhindret tilgang til sjøen på begge sider av neset.

Den rektangulære huløksa fremkom like i utkanten av de

spredte flintfunnene hvilket *kan* bety at dette storredskapet er noenlunde samtidig med de

øvrige aktivitetsindikasjoner på stedet. Kullforekomsten som er observert ved berget kan være relatert til dette tilholdet på Kråknes. Gjenstanden har kun overflatiske skader som sannsynligvis er påført som følge av pløyingen og det omhyggelig slipte redskapet gir ikke assosiasjoner til en ”forbruksgjenstand”. Tilstanden og gjenstandstypen gjør det relevant å trekke inn fenomenet deponering. Nærheten til berget og opplysninger om kull i jorden der kan styrke en slik antakelse. Rektangulære huløkser er dessuten kjent fra sannsynlige depoter på Vest- og Nordvestlandet (Bårdseth 1998: 64,-65, Kleiva 1996: 64, Ramstad 1999: 48).

Stokke, gnr./bnr. 120/15:

I Vitenskapsmuseets tilvekst for 1950 står oppført en *tykknakket rettøks av bergart* (T 17028) som fremkom på bruket Furumo (Marstrander 1950: 165- 166, Todal 1963: 416). Redskapet er 11,7 cm. langt, nakkebredden 2 cm. fra nakkeenden er ca. 4 cm. og bredden ved eggen er 4,5 cm. Største tykkelse er 2 cm. og dette gjør eksemplaret tynnbladet. Tverrsnittet er avrundet rektangulært og øksa har generelt runde former. Råstoffet som er benyttet for å produsere gjenstanden er en tett og tung grå bergart med kvite band som tegner seg skrått langs redskapets lengdesnitt.

Figur 20: Funnområdet for tykknakket rettøks av bergart (T 17028) på Furumo, gnr./bnr. 120/15, Halså k. Målestokk: 1: 3166.

Økonomisk kartverk viser at drivhuset ligger nærmere 11 m.o.h. og dette korrigerer dermed den litt usikre angivelsen. Med en forhistorisk strandlinje omlag 8 m. høyere enn den av i dag ville funnstedet ligget ved en bukt med bekker som munner ut fra øst. Lokaliteten ligger i en slak helling orientert rett imot sør og det kan observeres at bruket straks vest for Furumo betegnende nok heter Sollia (Fig. 20). Funnstedet ligger øst for Stokkstraumen.

Marstrander var sikker i sin sak da han klassifiserte eksemplaret som tykknakket rettøks. Samtidig legger han til at den er av den vanlige typen med rektangulært tverrsnitt og

avrundede kanter. Jeg deler Marstrandens oppfatning og finner, på basis av tendenser i det midtnorske tilfanget samt regjerende syn på kronologi, en relativ datering av øksetypen til MNb mest sannsynlig (Kleiva 1996: 63, Ramstad 1999: 47, Kalseth 2007: 27). Berit Gjerland (1985: 36) argumenterer for en brukstid på Vestlandet innenfor 2150-1500 f.Kr. En kombinasjon av funnopplysninger og kart har gjort det mulig for meg å avgrense funnområdet for den tykknakkede rettøksa. M.h.t. gjenstandens opprinnelige kontekst er beskrivelsen av funndybden av stor verdi da den kan indikere at gjenstanden ble påtruffet i primærleie under et myrlag. Dette er antakeligvis en opphavelig tørr kontekst. Enkelte oppskurte parti på redskapets overflate kan tenkes å ha blitt påført i forbindelse med selve gravearbeidet.

Gåsvik, gnr./bnr. 123/1:

I forbindelse med en fornminneregistrering i 1979 ble et antatt *emne til en tykknakket øks av bergart* (T 20022) innlevert (Farbregd & Melby 1982: 34). Gjenstanden er 22,2 cm. lang, største bredde er 6,4 cm. og 2 cm. fra nakkeenden er nakkebredden er 4,5 cm. Bredsidene er grovt tilhogde mens det på den ene smalsiden kan ses påbegynt prikkhogging. Den motsatte smalside er derimot planslipt. Tverrsnittet kan oppfattes som avrundet rektangulært. En tilhøgd fasett markerer eggpartiet og redskapet er retteget. Det antatte emnet er en tung, rødbrun sandstein.

Tilvekstnotatet spesifiserer at ingen opplysninger om funnsted eller -omstendigheter er kjent fra registreringen (Farbregd & Melby 1982: 34). Dette forholdet vanskeliggjør en videre kontekstualisering av enkeltfunnet annet enn at den er funnet i Gåsvik.

Gjenstanden er klassifisert som et emne til en tykknakket bergartsøks og trekk ved eksemplaret stemmer overens med beskrivelser av denne øksetypen (Gjerland 1985: 34, Bårdseth 1998: 33-34, Kalseth 2007: 27, Ramstad 1999: 46-47, Østmo & Hedeager 2005: 460). I sin klassifisering av bergartsøkser i Nord-Norge beskriver Myklevoll (1998: 39-42) typen tjukknakket rettøks som jeg oppfatter som tilsvarende det øvrige tilfanget fra Norge. Myklevoll nevner bl.a. et uferdig emne som utifra beskrivelsene virker svært likt T 20022, både m.h.t. teknikk, form og størrelse. Det dreier seg, ifølge forfatteren, om det største eksemplaret fra Nord-Norge. Tykknakkede bergartsøkser er gjerne helslipte (Myklevoll 1998: 40). Det aktuelle eksemplaret gir, i likhet med det omtalte, et innblikk i tilvirkningen av redskapstypen.

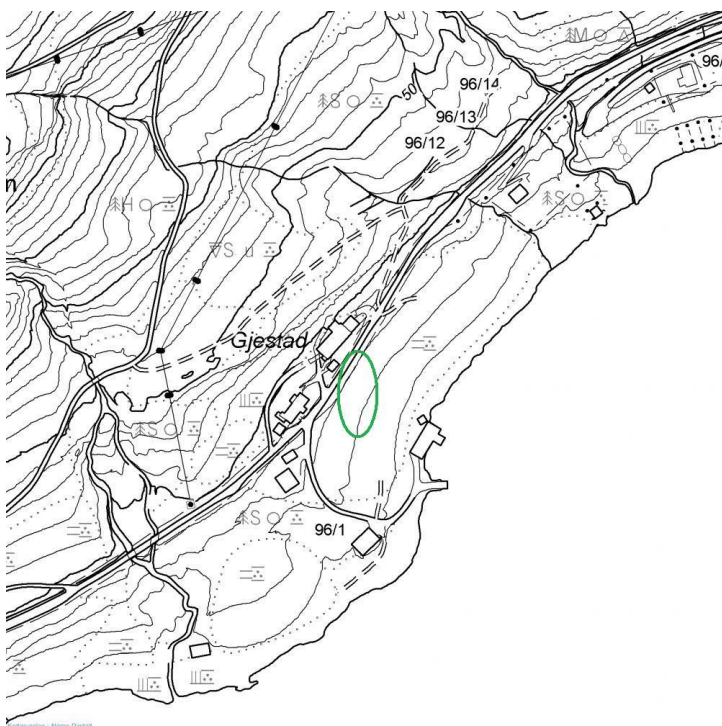
5.3.2. Bergartsøkser med skafthull

Geistad, gnr./bnr. 96/1:

I 1930 ble *eggdelen av en båtøks av leirskifer* (T 14191) levert inn fra eiendommen (Petersen 1931: 19). Kun fremre del av den helslipte gjenstanden foreligger og dette fragmentet er 13 cm. langt og største bredde er 5 cm. Den litt ujevne bruddflaten har delt skafthullet i to. Dette har forøvrig holk. Ryggen er lett hvelvet. Sidekantene er fasetterte mot selve eggen som er ubeskadiget og fragmentet er generelt godt bevart. Båtøksa er laget av en tett og fin grå leirskifer (Fig. 21).

Figur 21: Eggdel av båtøks (T 14191) fra Geistad, gnr./bnr. 96/1, Aure k.

Tilvekstnotatet gir ingen detaljert informasjon hverken m.h.t. funnsted eller -omstendigheter, men det opplyses at redskapet skal ha fremkommet et lite stykke øst for husene på garden (Petersen 1931: 19). Denne noe vage lokaliseringen antyder at enkeltfunnet ble gjort ca. 10-15 m.o.h. i en sørøstlig vendt bakke (Fig. 22).

Med en strandlinje omkring 10 m. høyere enn dagens ville området

Figur 22: Antatt funnområde for båtøks (T 14191) på Geistad, gnr./bnr. 96/1, Aure k. Målestokk: 1: 3494.

vært preget av en bred bukt tilsvarende Geistadbugen. Omkring 150 m. sørvest for funnområdet ville det trolig vært en liten vik. Og ca. 200 m. fra antatt funnsted, både i sørvestlig og nordøstlig retning, ville henholdsvis Geistadelva og Lubbelva runnet ut i fjorden.

T 14191 er inkludert i Asprems (2005: XIII) kontekstuelle analyse av tidlige jordbruksindikatorer i Midt-Norge og blir av ham omtalt som eggstykket av en båtformet øks, sannsynligvis en variant av typen Sösdala 2 som tilhører svensk-norsk båtøkskultur. På bakgrunn av typologiske forhold kan T 14191 dateres relativt innenfor perioden 2700-2300 f.Kr., altså i grove trekk MNb (Asprem 2005: 63).

Den nøyaktige funnposisjonen for båtøksfragmentet er ikke kjent, men retningsangivelsen, nærheten til tunet og forholdet til en forhistorisk strandlinje gjør det relevant å anta at funnstedet for gjenstanden opphavelig var strandbundet. Siden funndybden ikke oppgis, utelukker jeg ikke at århundrer med jordbruksaktivitet kan ha forflyttet redskapet et stykke før det omsider ble plukket opp. Til tross for denne muligheten kan båtøksfragmentets gode tilstand tas til inntekt for at det ble avdekket i primærleiet, f.eks. i forbindelse med veitegraving eller dypere pløying. Eggstykkets overflate er ikke tæret, vannrullet eller beskadiget, men en smal og grunn fure foran skafthullet er trolig spor etter skjefting (Petersen 1931: 19). Bruddet over skafthullet har skjedd i båtøksas brukstid og funnet vitner om en sekundær anvendelse av eksemplaret, kanskje med et rituellet formål. Asprem (2005: XIII) tolker eggstykket som en mulig offernedleggelse (votiv), - en antakelse også jeg finner høyst sannsynlig m.h.t. gjenstandstype, -del og -tilstand.

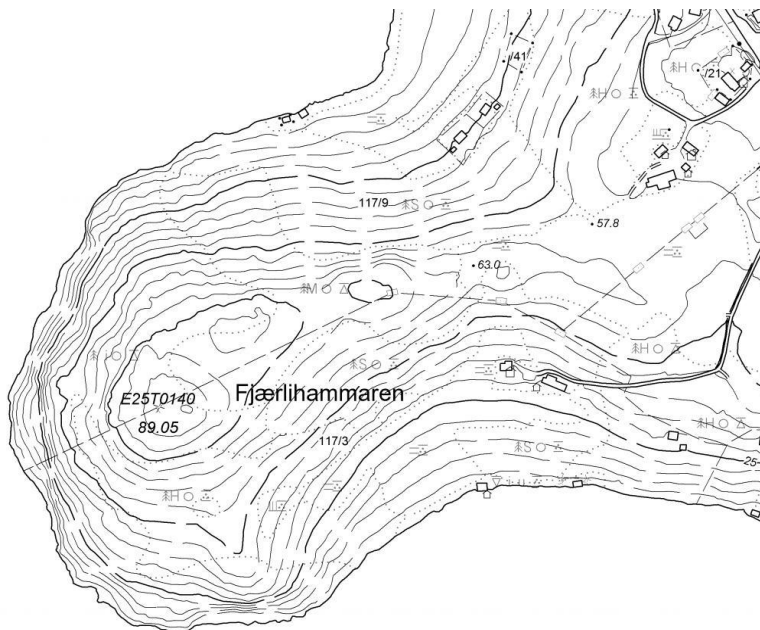
Fjærli, gnr./bnr. 117/3:

I tilveksten for 1959 står en *stor og kraftig skafthulløks* (T 18100) oppført (Møllenus 1959: 116). Eksemplaret er omstendig helslipt og lengden måles til 23,6 cm. Den er bredest ved skafthullet og måler der 8,9 cm. Skafthullet er bikonisk og måler 2 cm. midt i gjennom boringen mens den ytre omkrets er på 3,5 cm. Nakkens tykkelse er 5,5 cm. mellom over- og undersiden mens denne tykkelsen gradvis avtar mot eggen som måler 4,5 cm. Selve nakkeflaten er noe avflaket. Redskapetets tverrsnitt er nærmest ovalt, oversiden er noe hvelvet og skarpe kanter eller fasetter forekommer ikke. En mindre avflaking opptrer på en av smalsidene like ved eggen og det er sprekkdannelse på redskapetets overside. Selve eggen er

ubeskadiget og svært kvass. Råstoffet som er anvendt er en tett og meget tung grå sandstein (Fig. 23).

Figur 23: Overgravssøks (T 18100) fra Halsvik, gnr./bnr. 107/3, Halså k.

Av kontekstuelle forhold blir det opplyst at gjenstanden ble funnet i en steinur på bruket Halsvik. Den aktuelle ura blir derimot ikke lokalisert og jeg har heller ikke fått anledning til å undersøke saken nærmere i felt. Gardstunet ligger i en sørvendt bakke 30-35 m.o.h. ca. 400 m. øst for Fjærlihammaren (89 m.o.h.).

Kartgrunnlag: Norge Digitalt

Figur 24: Funnområde for overgravssøks (T 18100) på Halsvik, gnr./bnr. 107/3, Halså k. Målestokk: 1: 5000.

Eiendommen innbefatter den sørlige halvdel av hammaren (Fig. 24). Ifølge lokale informanter ble redskapet funnet ca. 30 m. fra sjøen ved utkastning av stein i ei ur⁶. Funnstedet skulle derfor ligge 10-15 m.o.h., nedenfor innmarka og nærmere fjorden.

Gjenstanden må betraktes som intakt og godt bevart. Karakteristiske formenter som det sterkt tilbaketrunkne skafthullet, en svakt konveks overside og den innknepte nakken gjør det uproblematisk å bestemme eksemplaret som en variant av K-typen i P.V. Glob's systematisering av den jyske enkeltgravskultur (Glob 1945: 45-46). T 18100 svarer dessuten til beskrivelsen av de eldre former (1 og 2) som er gjennomgående store, - 12-24 cm. lange, - "[...] og meget smukt tildannede." (ibid.: 45). Erik Hinsch (1956: 25-28, 32) presenterte i 1954 distribusjonen av til sammen 12 tilsvarende *overgravsøkser* her til lands. De to nordligste funnene er tilsynelatende gjort i Buskerud fylke. Lomborg (1978: 84) omtaler lignende eksemplarer også som stridsøkser og skafthulløkser, jfr. Møllenus, og tidfester dem til overgravstid, d.v.s. en senere fase av jysk enkeltgravskultur i MNb.

5.3.3. Flintøks

Todal, gnr./bnr. 21/1:

I 1962 ble fremre del av en *slipt, hulegget flintøks* (T 18341) levert inn fra eiendommen (Møllenus 1963: 138). Fragmentet er 7,5 cm. langt og største bredde er 4,3 cm. Øksa tenderer til hulslipping og den er sterkt modifisert ved at den ene breidsiden er tilhøgd. I tillegg er eggen retusjert. Eksemplaret er tilvirket av en lysgrå flinttype med mørkere sjatteringer på den slipte breidsiden (Fig. 25).

Ifølge tilvekstnotatet ble gjenstanden funnet i en veigrøft på Todal, gnr. 21 (Møllenus 1963: 138). Disse opplysningene er nokså mangelfulle i og med at Todal har mange bruksnummer. I et forsøk på å avgrense funnområdet har jeg derfor funnet frem til finnerens hjemgard som viste seg å være bruksnummer 1 beliggende øst for Todalselvas utløp (Todal 1963a: 305). Opplysningen om at funnet ble gjort i en veigrøft kan, med utgangspunkt i kartet, antyde at funnstedet ligger et sted mellom 10-20 m.o.h. i et område som med en strandlinje som

⁶ En av informantene kunne berette at det i forbindelse med funnet ble skrevet en reportasje i regionavisa Tidens Krav. Jeg har ikke klart å spore opp denne, men reportasjen kan inneholde opplysninger av verdi for vurdering av funnkontekst.

tilsvarende dagens høydekote for 10 m. ville dannet en lun vestvendt bukt beskyttet av et innhav. En arm av Vinjefjorden ville strukket seg ca. 1 km. lenger inn i dalen nordøst for funnområdet.

Figur 25: Hulegget flintøks (T 18341) fra Todal, gnr./bnr. 21/1, Aure k.

På grunn av sekundærbehandlingen kan ikke øksetypen bestemmes uten forbehold, men av fragmentet er det klart at eksemplarets overflate har vært slipt og at selve eggen har vært svakt hulslipt. Tverrsnittet er firesidig med svakt avrundede smalsidevinkler. Største bredde måles til 4,3 cm. midt på fragmentet og selv om det blir inntrykkspreget, kan det virke som at flintøksha har vært tynnakkert. Bredde ved eggen er 3,2 cm. Selve huleggen kan også

være fremarbeidet etter den primære tilhoggingen av redskapet, noe den nokså rette eggen kan indikere. Noen arr etter primærttilhoggingen kan ses i den slipte bredsiden og største tykkelse på eksemplaret er ca. 1,8 cm., hvilket gjør det tynnbladet. Østmo (1988: 41-43) beskriver og diskuterer tilsvarende fragment fra Østfold hvorav to har fått eggen omdannet til hulegg. Han knytter disse eksemplarene til fase 1 og traktbegerkulturens tilfang, d.v.s. tidligneolitikum og MNa (ibid.: 39). Med en viss forsiktighet, foreslår jeg en lignende dateringsramme med vekt på mellomneolitikum a.

På bakgrunn av tilhoggingen og retusjeringen, mente Kristen R. Møllenus (1963: 138) at fragmentet hadde blitt omgjort til skraper. Modifikasjonen tyder på gjenbruk og det gjør det nærliggende å tro at det aktuelle fragmentet har tilhørt et boplassmaterial. Omlag 100 m. øst for gardstunet og i en høyde av ca. 30 m.o.h. ligger avsatsen i en bakke. Fra denne lokaliteten har finneren av flintøksfragmentet levert inn gjenstander av flint og bergart⁷. Fra en litt lavereliggende lokalitet har det i tillegg til gjenstander av flint (T 14287) fremkommet et stykke forarbeidet skifer (T 13669: 2). Ved ett tilfelle (T 16813: 1-4) blir det opplyst at det innleverte materialet er plukket opp ulike steder i Todal, og én retusjert flekke av flint (T 14288) oppgis å ha blitt funnet på "Heimseterstølen", - et sameie som ligger ca. 60 m.o.h.

⁷ T 13035, T 13452: 1-4, T 13465: 1-5, T 13669: 1, T 14286: 1-4 (Unimus).

5.3.4. Kølle med skafthull

Kletten, gnr./bnr. 42/1:

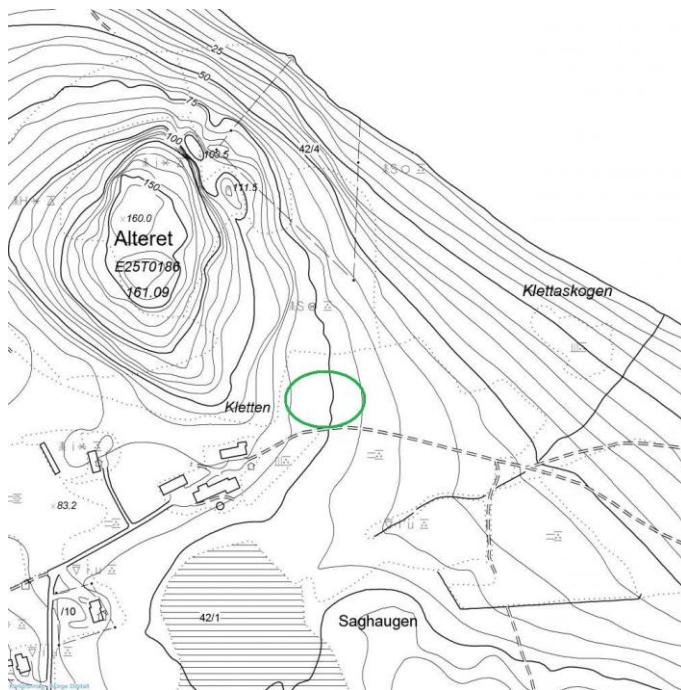

Figur 26: Oval kølle med skafthull (T 15326) fra Kletten, gnr./bnr. 42/1, Halså k.

I tilveksten for 1935 står oppført et *ovalt, meget regelmessig formet køllehode av stein* (T 15326) (Petersen 1936: 42). Eksemplaret er fullstendig og tilstanden er svært god. Det ovale og formsikre omrisset gir gjenstanden et lengdesnitt som måles til 9,6 cm. Den største bredden ved skafthullet er 8,1 cm. Selve skafthullet er bikonisk tilferdiget og helt glattet med en omkrets på 1 cm. midt i gjennomhullingen mens skafthullets omkrets på flatsidene anslåst til henholdsvis 2,5 og 2,3 cm.

Tykkelsen er målt til 3,5 cm., men tykkelsen avtar gradvis mot kanten. Gjenstanden er helslipt og råstoffet er en tett og tung grå bergart (Fig. 26). Av slitasje kan det ses knusespor i begge ender av lengdesnittet. Når det gjelder lokalisering av enkeltfunnet gir tilvekstnotatet kun opplysning om riktig gard i Halså sogn og prestegjeld. Navnet på gardbrukeren som leverte inn funnet som en gave til Oldsaksamlingen indikerer at gjenstanden ble funnet et sted på selve matrikkelgarden. Denne har heller aldri blitt delt. Samtidig finnes det på stedet en muntlig overlevering brukerne imellom vedrørende funnområdet for gjenstanden (Brevik 2009a: 2).

Tradisjonen knytter den ovale køllen til en åkerflate like nordvest for tunet, sørøst for

Figur 27: Antatt funnområde for oval kølle med skafthull (T 15326) på Kletten, gnr./bnr. 42/1, Halså k. Målestokk: 1: 5000.

Klettahaugen. På denne åkeren, ca. 65 m. nordvest for våningshuset, har det siden 1970-årene blitt observert flint i forbindelse med grøftingsarbeid, men all flint skal fremdeles ligge i marka. Posisjonen for flintfunn ligger 75-80 m.o.h. på gammel dyrkamark (Fig. 27).

Petersen (1936: 42) typebestemte køllen som en variant av Rygh 46 (Rygh 1999 [1885]). Bergljot Solberg (1989: 85) har behandlet tilsvarende køller fra Vestlandet og omtaler disse som undertype 1b. Da Solberg gikk

igjennom materialet var denne varianten representert med kun to enkeltfunn fra én og samme gard i Hordaland.

Solberg (1989: 97-98) bemerker at datagrunnlaget er lite, men knytter køller av type 1 til subneolittiske boplasser. Egil Mikkelsen (1989: 204-205) beskriver et sannsynlig gravfunn fra Eidanger i Telemark som består av en tilsvarende oval kølle med dobbelkonisk skafthull og 11 leirkarskår av en gruppe som forbindes med svensk-norsk stridsøkskultur (ibid.: 217). Knappheten på daterende funnkontekster i Norge gjør at jeg forholder meg til dette antatte gravfunnet og foreslår en relativ datering innenfor mellomneolitikum med vekt på MNb. Eksemplaret fra Kletten kan ikke ses i relasjon til strandlinjer siden det angitte funnområdet ligger i betydelig høyde over havet.

5.3.5. Skiferspisser

Tevik, gnr./bnr. 30/1:

I 1871 ble en *pilspiss av skifer* (C 5510) overrakt til Universitetets Samling av nordiske Oldsager i Oslo (FF: 1872: 81). Eksemplaret blir fortsatt oppbevart i Universitetets Oldsaksamling. Tilvekstnotatet gir ingen beskrivelse av formelementer, men ved hjelp av

henvisninger i litteraturen har det lyktes meg å typebestemme prosjektilet. Pilspissen skal være 3 1/2" lang, d.v.s. omkring 9 cm. Fargen og kvaliteten på skiferen blir ikke omtalt.

Ved innleveringen ble det opplyst at gjenstanden ble funnet i forbindelse med rydding av jord i utmarka på klokkegarden Tevik i Aure prestegjeld. Funndybden skal være minst 2 alen; det vil iallfall si rundt 1,3 m. (FF: 1872: 81). Det foreligger ingen ytterligere lokalisering av funnstedet og det blir heller ikke spesifisert hva slags jord funnet ble gjort i. Tevik ligger øst for Aursundet og topografien tilsier at det har ligget en dyp vik der også i yngre steinalder.

I tilvekstnotatet henvises det til det foregående nr. 70 i fortegnelsen for en beskrivelse av pilspissen. Denne henvisningen må være feil og skal riktignok korrigeres til nr. 69. Notatet under nr. 69 viser til figurene 2 og 3 på plansje I i årsberetningen for 1867 (FF: 1868). Disse tegningene gjengir to pilspissvarianter med rombisk tverrsnitt, konvergerende sidekanter, fasettert tange og hengende agnorer. På begge de avbildede eksemplarene sitter den ene mothaken noe høyere oppe på bladet enn den andre. Jeg antar derfor at dette også er et formtrekk som gjelder C 5510. Sammenlagt peker formelementene mot mellomneolittisk tid. Om eksemplaret under nr. 69 (C 5492) blir det skrevet at det er "smukt arbeidet og vel vedligeholdt". Siden pilspissen fra Tevik skal være av samme slags som "nr. 69", antar jeg at tilstanden til det aktuelle eksemplaret er god og at den er velgjort.

Til tross for at funnstedet bare lokaliseres til "Udmarken" er opplysningene om anledningen for funnet og selve funndybden verdifulle. Om funnet ble gjort i jord eller myr, vites ikke, men siden det tilsynelatende gjaldt nybrottsarbeid er det nok ikke tale om ren blautmyr. Den fullstendige pilspissen ble avdekket i betydelig dybde og det blir ikke meldt om andre observasjoner på stedet. Eksemplaret kan ha blitt bortskutt i en jaktsituasjon, men funnforholdene kan like godt indikere en intensjonell nedleggelse, jfr. T 18956 fra Glåmen (kap. 5.2.3.).

Rodal, gnr. 122:

I tilveksten for 1950 opplyses det om funnet av en *spydspiss av skifer* (T 16931) (Marstrander 1950: 130-131). Odden og nederste del av tangen er avbrutt, men spydspissen er ellers i god forfatning. Største lengde og bredde er henholdsvis 12,4 cm. og 3,3 cm. og eksemplaret er bredest nærmest tangen. Spydspissen har hengende agnorer, hvorav én er avbrutt i etterkant av selve funnet, men tatt vare på. Tverrsnittet er klart rombisk og eksemplaret har klart

motstående rygglinjer. I de svakt buede sidekantene ses noen små hakk. Hele redskapet bærer generelt et preg av symmetri. For tilvirkning av spydspissen er en mørkebrun, tett og robust skifertype valgt.

Med hensyn til funnopplysninger er disse sparsomme, men det meddeles at gjenstanden ble funnet i utmarka til garden Rodal, nærmere bestemt i fjæra (Marstrander 1950: 130-131). Funnstedet ligger altså svært lavt i terrenget og skadene i odde og tange gjør det aktuelt å vurdere spydspissen som et fangstredskap som har havnet i sjøen ved bruk. Råstoffet er av god kvalitet og redskapet har kunnet slipes om til et mindre prosjektil i en omskjeftingsprosess. Rombisk tverrsnitt, tilnærmet parallelle egglinjer, hengende mothaker og motstående rygglinjer er typologiske tendenser som gjennomgående knytter skiferspyd til mellomneolittisk tid (Ramstad 1999: 86, 89).

Engdal, gnr. 126/127:

Det tidligste T-nr. i denne analysen bæres av en *spydspiss av skifer* (T 5103) som angivelig skal ha blitt funnet i bygda Engdal (Rygh 1897: 87). Eksemplarets største lengde er 12 cm. og største bredde omtrent midt på bladet er 3,3 cm. Spydspissen har hengende agnorer som måler 5 mm. ned fra bladet, men spissen på den ene er brukket. Tangen er kvadratisk, fasettert og har antydning til hakk mens odden er brutt av med en skrånende bruddflate som resultat. Egglinjene er svakt buede med en del sår og hakk, og tverrsnittet er klart rombisk med motstående rygglinjer. Spydspissen er tilvirket av en tett, grå skifertype og den har en symmetrisk fremtoning.

Gjenstandens kontekst er meget problematisk da det i fortegnelsen opplyses at den stammer fra indre Aure og at den *sannsynligvis* er funnet på Engdal. Dette gjør den aktuelle spydspissen til en av de gjenstandene i denne gjennomgangen som er heftet med størst usikkerhet. Opplysningen om at redskapet er innlevert fra et sted i indre Aure er likevel av relevans da det dette strøket inngår i denne oppgaven. Formelementene som ble regnet opp innledningsvis plasserer etter all sannsynlighet eksemplaret i en MN-sammenheng (Ramstad 1999: 86, 89). Ved nærmere undersøkelse i magasinet ble jeg også vár en vinkelrett strek på den ene rygglinjen og det kan dermed konstateres at spydspissen er ornert. Spydspissen er nokså medtatt. Skadene kan tas til inntekt for at eksemplaret har vært anvendt i forbindelse med jakt og fangst. På basis av gjenstandens overflate kan jeg ikke avgjøre om den har ligget i sjøen eller i jorden før den ble gjenfunnet, men mulighetene er åpne i begge tilfellene.

Engdal, gnr./bnr. 127/3:

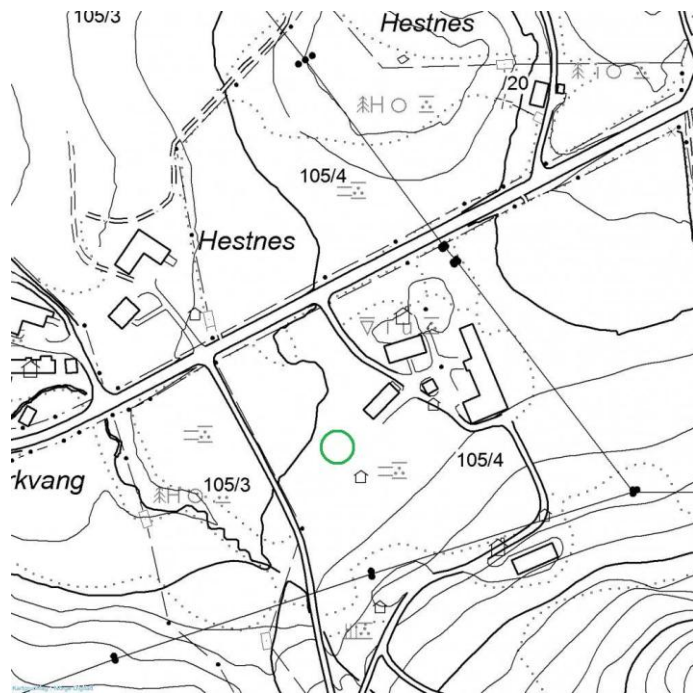
I tilveksten for 1935 står *oddstykket av en spydspiss av skifer* (T 15005) oppført (Petersen 1936: 3). Fragmentet er 5,8 cm. langt og bredden ved bruddstedet er 2,2 cm. Selve oddspissen er avbrutt, men av den bevarte delen kan det ses et symmetrisk utformet rombisk tverrsnitt med tydelige motstående rygglinjer. Egglinjene er ubeskadigede og spydspissen har vært laget av en tett, grågrønn skifertype. Formtrekkene vitner om at dette er et redskap som fortrinnsvis tilhører den mellomneolittiske periode.

Petersen (1936: 3) kan formidle at spydspissfragmentet skal ha blitt funnet i en liten bekk på bruket Almli som ligger ca. 75-85 m.o.h. omtrent en kilometer inni dalen fra Vinjefjorden i nord. Den omtalte bekken er etter all sannsynlighet Langbekken som renner forbi bruket ca. 30 m. sør for våningshuset. Høyden for funnet er betydelig og til tross for funnopplysningene er det vanskelig å tolke hvilken sammenheng gjenstanden kan ha inngått i. Naturforholdene på funnstedet er i så henseende interessante. Gjenstandens forkomne tilstand kan vitne om at den har tilhørt en boplass eller et annet aktivitetsområde hvor ødelagte gjenstander eventuelt ble henslenkt, men det forhold at spydspissfragmentet ble funnet i en vassåre kan også være av vesentlig betydning da det kan dreie seg om en form for rituell deponering, jfr. pilspissen T 18956 i kap. 5.2.3.

Hestnes, gnr./bnr. 105/4:

I 1981 ble det levert inn en *pilspiss av skifer* (T 20210) fra eiendommen (Herje 1987: 1). Eksemplaret er helt intakt med en lengde på 6,2 cm. og en bladbredde på 1,4 cm. Tykkelsen anslås til 6 mm. Pilspissen har rette avsatses og tangen har et trapesformet omriss. Den har motstående rygglinjer og et klart rombisk tverrsnitt. Sidekantene er parallelle mens utformingen av selve odden er forholdsvisk kort. Redskapet er tilvirket av en tett, grå skifer med spredte innslag av urenheter.

Tilvekstnotatet informerer om at gjenstanden fremkom i 1968 omkring 20-30 meter sørvest

for våningshuset på garden (Herje 1987: 1). Det kommer ikke frem av notatet, men på basis av kart og selvsyn kan det konstateres at funnet ble gjort i dyrkamark. Funnstedet ligger ca. 26 m.o.h. i plant terreng. Med strandlinjer fra 10-20 m. høyere en dagens ville området vest for funnstedet vært tatt form av en vik med en bekk i botn. Også i nordøst ville det ha ligget en vik mens et berglendt nes stakk ut i fjorden i nord.

Figur 28: Funnsted for pilspiss av skifer (T 20210) på Hestnes, gnr./bnr. 105/4, Halså k. Målestokk: 1: 2812.

Med utgangspunkt i pilspissens formelementer, mener jeg en relativ datering til MN er sannsynlig (Bjerck 2008: 375, 593, Ramstad 1999: 86, 89). Ved innlevering av pilspissen ble det i tillegg opplyst om at det hadde vært observert flint i jorda et stykke lenger nordøst for våningshuset. Observasjonen kan ha blitt gjort i nærheten av et bergutspring ca. 40 m. nordøst for bygningen, men høyden over havet, - nærmere 30 m., - gjør det problematisk å argumentere for en kronologisk forbindelse mellom prosjektilet og flintlokaliteten. Pilspissen er ubeskadiget og funnmiljøet kan tale for fast tilhold i området.

Botn, gnr./bnr. 114/10:

I 1955 ble det levert inn en *spydspiss av skifer* (T 17638) fra bruket Haltbakk (Marstrander & Møllenus 1955: 97). Redskapet er 12 cm. langt og den største bredden nærmest basisen er 3,2 cm. Det er utstyrt med agnorer som henger 1 cm. ned fra bladet og tuppen på den ene av disse to er avbrutt. Likeledes er selve tuppen på odden borte. Tangen har et noe ujevnt rektangulært omriss og noe av tangens basis er skallet av på den ene siden. Sidekantene er kvasse, nærmest uskadd og tydelig konvergerende, og prosjektilet har skarpt motstående rygglinjer og et rombisk tverrsnitt. Skiferen redskapet er laget av er en tett, mørkegrå type. Eksemplaret er i god forfatning og typen kan regnes som forholdsvis diagnostisk for MN (Bjerck 2008: 375, 593, Ramstad 1999: 86, 89).

Figur 29: Funnområde for spydspiss av skifer (T 17638) på Haltbakk, gnr./bnr. 114/10, Halså k. Målestokk: 1: 2503.

Ifølge tilvekstnotatet ble spydspissen funnet ca. 15 m.o.h. og omkring 20 m. fra sjøen. Den siste angivelsen kan ikke være riktig i forhold til funnhøyden, men for en best mulig lokalisering av funnstedet velger jeg å sette min lit til den angitte høyde. Hvis dette stemmer ble funnet i sin tid gjort i en jevnt stigende bakke like nordøst for tunet (Fig. 29).

Med en strandlinje omkring 10 m. høyere enn den gjeldende ville funnområdet for skiferspydet ha ligget like innenfor en bukt med en brink med godt utsyn i vest og med fjordbotn i øst. Funnet er utvilsomt orientert mot sjøen og funnstedets høyde over havet indikerer at det opprinnelig har tilhørt en tørr kontekst. Uten informasjon om funndybde kan posisjonen for funnet dreie seg om en sekundær kontekst da gjenstanden kan ha blitt forflyttet nedover bakken i forbindelse med jordbruksarbeid. Til tross for en skadd agnor, manglende spiss og en avflaking nederst på tangen er spydspissen intakt. Noen av disse skadene kan ha blitt påført i funnøyeblikket, noe de øvrige skrapesporene på gjenstanden antyder. Mye peker derfor i retning av at spydspissen var så godt som ubeskadiget før den ble avdekket.

5.3.6. Skiferkniv

Tevik, gnr./bnr. 30/1:

I 1964 ble *fremre del av en enegget skiferkniv* (T 18537: 1) levert inn (Møllenus 1965: 180). Fragmentet er 9 cm. lang og 3,7 cm. på det bredeste med en avrundet odde. Tykkelsen er på 7 mm. Bruddstedet er skrått og ujevnt. Det er tendenser til en egg mot odden og like ved

bruddet, men eksemplaret er ufullstendig. Råstoffet som er benyttet for tilvirkningen av redskapet er en tett, grågrønn skifertype med glimmer i.

Av funnopplysninger blir det kun skrevet at gjenstanden er plukket opp på eiendommen. Den ble derimot levert inn sammen med en flekkeskraper og åtte avslag av flint (Møllenus 1965: 180). Skiferknivfragmentet er nokså forkomment og ufullstendig og har sannsynligvis tilhørt et boplassinventar, selv om det ikke kan stadfestes at alt stammer fra samme lokalitet. Tevik ligger lunt til mellom to høydedrag i nord og sør med Aursundet mot vest og med en grunn dal som fortsetter østover. Tevikbekken renner gjennom dette søkket i retning sundet. Sammenlagt antyder material og landskapsbetingelser at det har ligget et oppholdssted i vika. Den aktuelle eiendommen strekker seg opp til 35-40 m.o.h. Funnområdet ligger dermed sannsynligvis noe lavere og har hatt en utvetydig marin orientering.

Møllenus (1965: 180) bemerket at fragmentet hadde tilhørt en enegget skiferkniv og Hans Christian Sjøborg (1988: 226) har merket av eksemplaret på et kart over distribusjonen av skiferkniver sør for polarsirkelen. Av fragmentet kan det ses at bladet har hatt forholdsvis parallelle sidekanter hvilket indikerer at det kan gjelde en smalbladet variant (Berge 2006: 26, Sjøborg 1988). M.h.t. en datering av fragmentet, støtter jeg meg på en allmenn oppfatning om at skiferkniver var i bruk fra ca. 3000 f.Kr., men det er god grunn til å anta at brukstiden har fortsatt inn i sen yngre steinalder også sør for polarsirkelen (Berge 2006: 21).

5.4. Senneolitikum og eldre bronsealder (2300-1200 f.Kr.)

5.4.1. Dekorert steinkule

Lindås, gnr./bnr. 11/1:

I tilveksten for 1946 blir et *kuleformet redskap av stein* (T 16398) presentert (Petersen 1949: 8-9). Tverrmålet anslås til ca. 7,1 cm. og symmetrisk fordelt rundt hele gjenstanden finnes seks fremspringende skiver som skilles fra hverandre ved ca. 2 cm. brede prikkhogde furer. Fremspringenes overflater er glatte og viser at emnet har vært slipt før furene ble formet. Gjenstanden er tilvirket av en tett og tung bergart, trolig basalt (Fig. 30). Enkelte krakeleringer på overflaten kan tyde på varmpåvirkning.

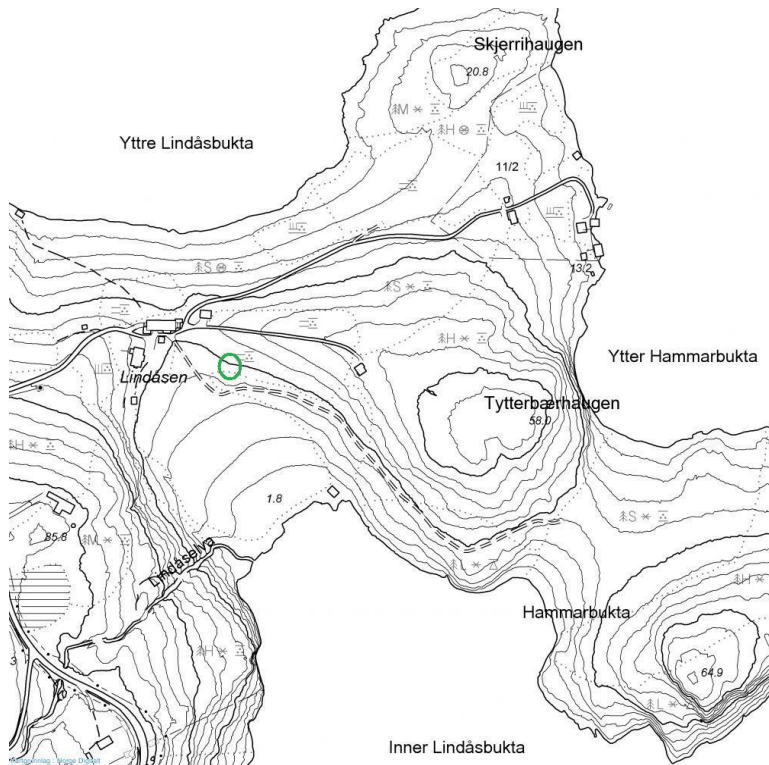
Figur 30: Dekorert steinkule (T 16398) fra Lindås, gnr./bnr. 11/1, Aure k.

Petersen ble innledningsvis opplyst om funnet i 1945 gjennom en tillitsmann i Aure k., og etter oppfordring fra Petersen sendte gardbrukeren inn gjenstanden i 1946. I tiden som fulgte ble det vekslet flere brev mellom de tre involverte og korresponderingen varte frem til 1948. I forsøket på en kontekstualisering har jeg basert meg på opplysninger fra denne utvekslingen av fakta og teorier. Funnet ble gjort ved bortrydding av en ca. 1 m. høy, anslagsvis 10-15 m. lang og 3 m. bred røys beliggende på en like lang

bergrygg orientert N-S. Dette berget er 1-1,5 m. høyt og ligger på innmark. Røysa skal ha bestått av stein i alle størrelser, enkelte så store og uhandterlige at de ble sprengt i stykker. Det aktuelle redskapet fremkom på bunnen av røysa, men ikke direkte på berget. I brevet fra tillitsmannen blir det anslått at funnstedet ligger 15-20 m.o.h., men etter å ha studert flyfoto og topografisk rasterkart finner jeg det mer sannsynlig at høyden er ca. 25 m.o.h. Petersen antok først at funnstedet kunne dreie seg om et gravanlegg fra yngre jernalder, hvilket var sannsynlig tatt i betraktning at slike kulturminner var registrert på eiendommen fra før. Berget røysa lå på ligger med skrinne dyrkamark på begge sider og bonden på garden mente det gjorde seg fint som et sted å hive rydningsstein. Dette kunne forklare variasjonen i steinenes størrelse og tilvekstnotatet vitner om at Petersen annammet denne tolkningen.

Brevkorrespondansen røper at konservatoren ønsket å komme til bunns i saken, men til tross for grundig diskusjon omkring gjenstand og funnomstendigheter blir det ikke gjort et forsøk på å lokalisere funnstedet på eiendommen. Ved hjelp av de opplysninger som foreligger i Vitenskapsmuseets topografiske arkiv og aktiv bruk av kart, mener jeg å ha påvist bergryggen hvor røysa lå (Fig 31). Dette muliggjøres ved at jordbrukslandet på eiendommen er begrenset og kun én bergrygg vises på dyrkamark. Dette berget ligger samtidig i noenlunde samme høyde som tillitsmannen angav. Den sannsynlige lokaliteten ligger ca. 90 m. øst for våningshuset på garden. Omkring 170 m. mot sør ligger Inner Lindåsbukta og ca. 140 i nord ligger Yttre Lindåsbukta. I 1946 ble også en kjølskraper og fem avslag av flint innlevert fra

garden. Dette materialet ble samlet opp på forskjellige steder på eiendommen, men ingen av funnstedene skulle ligge under 15 m. (Petersen 1949: 26). Tillitsmannen skriver også at det oppbevares en del råemner av flint på garden.

Figur 31: Antatt funnsted for dekorert steinball (T 16398) på Lindås, gnr./bnr. 11/1, Aure k. Målestokk: 1: 5000.

Petersen tolket preliminært gjenstanden som køllehode eller slagstein, men hans endelige klassifisering bygger på likheten med gjenstander som har en konsentrert utbredelse i østlige Skottland, og han bemerker at intet tilsvarende redskap er kjent i norsk sammenheng (Petersen 1949: 8-9). Den engelske betegnelsen for denne karakteristiske insulære gjenstandsgruppen er *carved stone balls* og Dorothy N.

Marshall (1976-77: 40) regner

opp 387 kjente eksemplar. Fra Orknøyene kjennes 13 eksemplar og ett eksemplar er fra Nord-Irland (ibid.: 55). Steinkulen fra røysa på Lindås er fremdeles enestående i nordisk steinalderarkeologi og bør nødvendigvis behandles med forsiktighet i tolkningssammenheng da et sammenlignbart material ikke foreligger utenfor De britiske øyer. Marshall (1976 eller 1977: 41, 68) har katalogisert T 16398 som en variant av undertypen 4b. Type 4 representerer den mest tallrike og standardiserte gruppen med i alt 173 eksemplar, hvorav 55 ble regnet til den aktuelle undertypen i 1977. På basis av funn av steinkuler fra den faglig undersøkte senneolittiske bosetningen på Skara Brae, Orknøyene, mener Marshall (ibid.: 62) at en relativ datering til senneolittisk tid er sannsynlig. Samtidig viser hun til funn av steinkuler fra bronsealderrøysen og konkluderer med at vi må regne med en brukstid inn i bronsealder. Dette gir en insulær dateringsramme for gjenstandsgruppen til ca. 2900-1500 f.Kr. (Milisauskas & Kruk 2002: 252-253, 273).

Marshall's (1976-7: 62) omtale av lignende funnomstendigheter i Skottland er, slik jeg oppfatter det, av relevans i en kontekstvurdering. Kun to sluttede funn regnes opp, hvorav ett består av en skafthulløks og en steinball. Distribusjonen av steinkulene sammenfaller til en viss grad med seremonielle steinseptre med skafthull⁸. Marshall finner dette mønsteret påfallende og anser steinkulene som prestisjegjenstander. Av hele tilfanget er kun 29 steinkuler defekte, - en tendens som kan utelukke en primær praktisk nytte (ibid.: 62-63).

5.4.2. Enkle skafthulløkser

Gresset, gnr./bnr. 29/1:

I 1875 ble en *liten skafthulløks* (T 12280) levert inn til FF og senere utvekslet med Vitenskapsmuseet. Eksemplaret er 10 cm. langt og det er 5 cm. bredt ved skafthullet. Selve gjennom boringen er 2,3 cm. i omkrets, men skafthullet er skeivt plassert i forhold til midtaksen. Tverrsnittet kan defineres som avrundet rektangulært. Redskapetets tykkelse tiltar frem mot eggen, men sidekantene er så usymmetriske at denne nærmest blir tverr. Eggen er forøvrig hel og uten synlig slitasje. En tung bergart ispedd glimmer er benyttet som råstoff og særlig nakkedelen er preget av oksidering. Overflaten er ru, sannsynligvis som følge av bergartens beskaffenhet, og deler av nakkens overflate har flasket av.

Gjenstanden har vært oppbevart på garden i lang tid. En nærmere stedsbestemmelse kan ikke frembringes. Gresset ligger i en vestvendt li øst for Aursundet. Eksemplaret er en mindre variant av Østmos type B med bred og tykk nakke, tiltakende tykkelse mot eggen og et avrundet tverrsnitt (Østmo 1978). Størrelsen og den generelt asymmetriske fremtoningen gjør derimot den skafthulløkse noe atypisk. Redskapet antas å tilhøre senneolittisk tid (Kleiva 1998: 71, Ramstad 1999: 65-66).

⁸ Perforated mace-heads.

Arasvik, gnr. 99:

I 1948 ble det levert inn en *enkel skafthulløks* (T 16660) fra garden (Petersen & Marstrander 1949: 6). Denne er prikkhogget, 14,9 cm. lang og største bredde måles til 7 cm. ved skafthullet. Nakken er avrundet og tverrsnittet er avrundet rektangulært. Oversiden er svakt krummet i lengderetningen mens undersiden er plan. Smalsidenes tykkelse avtar gradvis mot eggen. Skafthullet er plassert omkring 3,5 cm. fra nakkeenden og omkretsen på dette er 2,5 cm. Gjennom boringen er litt skjev. Skafthulløksa er laget av en tung og finkornet bergart som er spettet med kvite, gule og mørke korn.

Gjenstanden oppgis å ha blitt funnet på marka i Arasvik, men bruksnummeret står ikke oppført, heller ikke nærmere funnopplysninger. Utifra den knappe angivelsen kan det virke som at skafthulløksa ble funnet på innmark. Arasvik er situert i en sørvendt helling nord for Arasvikfjorden og den lokale topografien er av en slik karakter at landskapstrekkene i området ikke ville endret seg mye med en høyere strandlinje.

Bredden og de runde formtrekkene gjør at eksemplaret kan betegnes som en variant av typen B som med sikkerhet kan dateres relativt til senneolitikum, men med en mulig bruksfase inn eldre bronsealder (Kleiva 1996: 71, Ramstad 1999: 65-66, Østmo & Hedeager 2005: 467). Redskapet er helt og ubeskadiget bortsett fra hakk på undersiden av eggen som trolig er av nyere dato. Jeg kunne ikke påvise regelrette slitasjespor etter bruk. Overflaten er ru, men dette beror på råstoffets beskaffenhet og fremstillingsteknikken.

Vendingen om at funnet er gjort på marka kan tale for at skafthulløksa har kommet til overflaten ved pløying eller annet jordbruksarbeid. Sårene under eggen kan ha stamme fra møtet med et jernredskap. Gjenstanden er hel og tilnærmet ubeskadiget. I Midt-Norge er skafthulløkser kjent fra kontekster som kan tolkes som rituelle depoter (Bårdseth 1998: 68, Kalseth 2007: 65, Ramstad 1999: 65-66).

Hestnes, gnr. 105:

I 1869 ble en *enkel skafthulløks* (T 12282) overrakt til Oldsaksamlingen (FF: 1870: 64). Det hele eksemplaret er 14,5 cm. langt og største bredde måles til 6 cm. ved skafthullet. Redskapet er fremstilt ved hjelp av prikkhogging. Det rektangulære tverrsnittet er avrundet og likeså nakken. Undersiden er flat mens oversidens hvelvning og smalsidenes tykkelse gradvis tiltar mot eggen. Skafthullet er litt skjeboret og måles til 2,5 cm. Råstoffet som er anvendt er en

tung, grå bergart med innslag av glimmer. Jernutfellingene preger mye av gjenstandens overflate.

Det opplyses om at gjenstanden ble funnet ved grøftegraving, men hverken funndybde eller - lokalitet omtales (FF: 1870: 64). De runde formtrekkene samt bredden på eksemplaret sammenfaller med typen B som regnes som diagnostisk for senneolitikum og eventuelt eldre bronsealder (Kleiva 1996: 71, Ramstad 1999: 65-66, Østmo & Hedeager 2005: 467). På over- og undersiden av eggen forekommer sår som enten bærer vitne om et forsøk på å gi eggen en mer konveks form eller som kan antyde at redskapet i utgangspunktet har hatt en praktisk funksjon. Oksideringen opptrer som skall på overflaten, men skafthulløksa må anses som fullstendig.

Hestnes, gnr./bnr. 105/8:

I Vitenskapsmuseets innskriftprotokoll står funnet av en *steinøks med skafthull* (T 21527) innskrevet. Enkeltfunnet ble registrert i 1991. Gjenstanden er intakt og helslipt med en lengde på 11,5 cm. mens den største bredden på 4,8 cm. måles ved bakre del av skafthullet. Tverrsnittet er klart avrundet, likeledes nakken, og undersiden er plan. Oversiden er hvelvet i lengdesnittet hvilket gjør eggen kortere enn nakken. Skafthullet er bikonisk og dette måler 1,5 cm. i midten av den rette gjennom boringen mens ytre omkrets anslås til 2,5 cm. På oversiden kan det ses at ytterkanten av skafthullet er utvidet v.h.a. prikkhogging. Skafthulløksa er utstyrt med to avrundede, plastiske og symmetriske folder på smalsidene. Disse utskjæringer begynner på høyde med midten av skafthullet og strekker seg 2 cm. mot nakken og fortsetter ned til undersiden. På begge smalsider er det tydelige og symmetriske orneringer ca. 3-5 cm. fra eggen. Mot oversiden har utskjæringer form som to divergerende streker hvor den bakerste peker skrått inn mot fremre del av skafthullet og danner en slags komposisjon med de omtalte utskjæringer. Ned mot undersiden blir strekene rette og parallelle. På oversiden ses også en kort linje fra kanten av skafthullet og ut mot en sidekant. I eggen ses to avrundede hakk som virker intensjonelle og som jeg derfor tolker som utskjæringer (Fig. 32). Den *ornerte skafthulløksa* er tilvirket av en tett og tung grå sandstein.

Gjenstanden ble funnet ca. 1976 og i forbindelse med et besøk ved Vitenskapsmuseet ti år senere lot finneren noen opplysninger nedskrives (Binns 1986). Funnet skal ha blitt gjort i en grøft som ble opparbeidet i sammenheng med vegbygging nær den regulerte innsjøen Englivatnet (243 m.o.h.). Finneren, som eide en hytte i området, ønsket å påvise nøyaktig

funnsted og overrekke gjenstanden ved en fremtidig befarig, men en slik ble aldri gjennomført. I anledning mitt eget registreringsprosjekt i Halså kommune fikk jeg rede på hvor finnerens hytte lå i forhold til vatnet og veger. Utifra de foreliggende opplysninger er det svært tenkelig at gjenstanden fremkom i det myrlendte området Halsen like nord for vatnets nordligste utposning (Fig. 33). Bakgrunnen for denne antakelsen er at finnerens hytte befinner seg på avsatsen Justaen ca. 500 sørøst for Halsen og øst for den nordligste lommen av Englivatnet. Venner av finneren har kunnet bekrefte at funnet ble gjort på Halsen. Rundt 1976 ble setervegen fra Halsen og inn til Hestnesetra oppgradert, hvilket sammenfaller med tidspunktet for gjenstandsfunnet. Tidlig i det 20.århundre lå et mindre vatn, Tjønna, like sør for Halsen. Sørvest for Justaen ble Tjønna adskilt fra et større vatn i sørøst ved "Valen". Hestnesdalen kommer opp fra nordøst og strypes inn ved Halsen. Denne dalen er fremdeles et naturlig bindeledd mellom fjorden og innlandet/fjellet (Brevik 2009a).

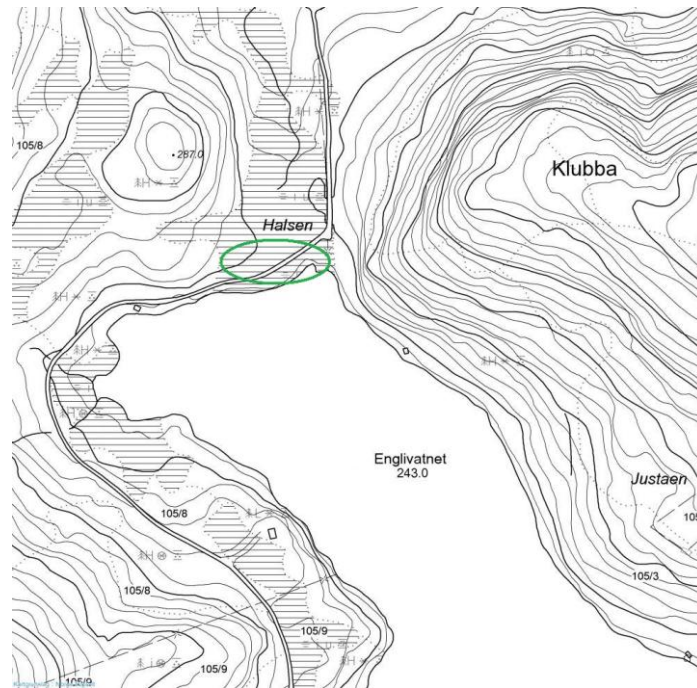

I innkostprotokollen benyttes den nøytrale benevnelsen steinøks med skafthull. Med utgangspunkt i gjenstandens generelle formtrekk, velger jeg å omtale den som en *ornert skafthulløks*. Jeg har ikke lyktes i forsøket på å finne paralleller til eksemplaret og dette vanskeliggjør en videre typebestemmelse. Øksetype og -form bidrar til en relativ tidfesting til senneolittisk tid. Utenom enkelte skrapemerker og et avflaket parti nederst på den ene folden, nærmest undersiden, er gjenstanden ubeskadiget.

Figur 32: Ornert skafthulløks (T 21527) fra Halsen ved Englivatnet, Halså k. Foto: P.E. Fredriksen, NTNU Vitenskapsmuseet.

Ved innlevering av gjenstanden kunne finneren også opplyse om at hun hadde funnet en del avslag, bl.a. en skrapere, av flint ca. 30 m. fra vatnet og i nærheten av hytta (Binns 1986). Dette

materialet er ikke tilgjengelig, men vitner likevel om menneskelig tilstedeværelse i området i steinalderen.

Figur 33: Funnområde for ornert skafthulløks (T 21527) ved Tjønna/Englivatnet, gnr./bnr. 105/8, Halså k. Målestokk: 1: 5000.

5.4.3. Flintsigder

Espvik, gnr./bnr. 8/3:

I 1946 ble en *flintsigd* (T 16470) innlevert fra bruket Sanden (Petersen 1949: 34-35). Eksemplaret er i skrivende stund deponert ved Nordmøre Museum og jeg har ikke hatt anledning til å undersøke det ved selvsyn. Petersen sammenligner redskapet med varianten Rygh 50 (Rygh 1999 [1885]), men legger til at det aktuelle redskapet er litt mer langstrakt enn typeeksemplaret. Det ytterste på begge endene er avbrutt og den nåværende lengde er 8,9 cm. mens største bredde er 3,1 cm. Med utgangspunkt i Rygh 50, antar jeg at eksemplarets egg er svakt konveks. Gjenstanden skal være omhyggelig tilhogd av grå flint.

De eneste opplysninger som foreligger vedrørende funnet er at det ble gjort på eiendommen en god stund før innleveringen fant sted (Petersen 1949: 34-35). Det vites altså ikke om den noe beskadigede flintsigden ble funnet i dyrkamark eller i et annet miljø. Selve tunet på Sanden ligger strandnært ca. 7 m.o.h. med Krokabukta og Mjosundet i henholdsvis vest og

nordvest. Bak Krokahaugen i nord ligger Kalvikstraumen som forbinder Mjosundet med Aursundet i øst. Innmarka brer seg nordøstover fra husene på Sanden og følger et dalsøkk som strekker seg til Ostervikbukta. Landet i denne kløfta ligger ikke stort høyere enn 5-10 m.o.h. og midtvegs ligger det ei myr. I sen yngre steinalder ville landskapet vært like preget av bukter, viker, strømmer og bergrabber.

Eksemplaret er en symmetrisk variant med svakt konveks egg (Kleiva 1996: 47). Til tross for formvariasjon innenfor de symmetriske flintsigdene er det problematisk å skille dem fra hverandre i kronologisk øyemed. Gjenstandsgruppen dateres hovedsakelig til senneolitikum og eldre bronsealder (periode I/II) (Bårdseth 1998: 39, Kleiva 1996: 48-49, Ramstad 1999: 69). I mangelen på informasjon om funnlokalitet eller -sammenheng kan ikke relasjonen til strandlinjer vurderes. Funnkonteksten lar seg ikke klart bestemmes. Skadene på bladets spisser kan vitne om hard medfart forut for eller i selve funnøyeblikket.

Leirdal indre, gnr./bnr. 32/6:

En *flintsgid* (T 18538) er funnet på eiendommen (Møllenus 1965: 180). Begge ender er avbrutt og nåværende lengde er 6 cm. mens største bredde er 3,2 cm. Redskapet er laget av en type mørkegrå flint.

Funnopplysningene er ganske mangelfulle, men Møllenus skriver at funnet ble gjort i en åker på garden. Det kan dermed stadfestes at den enkeltfunne flintsgiden har kommet frem som følge av jordbruksaktivitet på innmark, men funnposisjon, eventuelle dybdeforhold eller høyde over havet blir ikke angitt. Garden ligger i en bakke innenfor Leirdalsbukta med Aursundet utenfor. Landskapet her danner en dal som er orientert sørvest-nordøst. Leirdal indre er innesluttet av Storberget mot Aure i sør, Brenthaugen i nord og Karihaugen i øst. Leirdalsbekken renner ut i bukta ca. 230 m. vest for gardstunet.

I tilvekstnotatet viser Møllenus (1965: 180) til hovedtypen Rygh 52 uten videre bemerkninger (Rygh 1999 [1885]). Det aktuelle redskapet har en svakt konveks egg uten tenner mens eggen på typeeksemplaret er tannet. På grunnlag av den bevarte delen kan det påvises at eksemplaret hører inn under den symmetriske typen flintsgider som kan tidfestes innenfor perioden senneolitikum/eldre bronsealder (Kleiva 1996: 48-49, Bårdseth 1998: 39, Ramstad 1999: 69).

Flintsigden har ingen tydelige slitespor eller tegn til oppskjerpning og kan ikke betegnes som slitt eller oppbrukt. Eksemplaret er noe fragmentarisk siden endene har forsvunnet. Midtfragmentet tilsvarer litt under halvparten av det opprinnelige redskapet og m.h.t. skadene kan disse trolig ses i sammenheng med funnomstendighetene. Flintsigdfragmentet kan ha blitt plukket opp etter årevis med pløying i åkeren og dermed være påvirket av denne behandlingen i jorden. Sånn sett kan gjenstanden ha blitt transportert omkring i dyrkamarka over kortere eller lengre tid og siden blitt plukket opp i en nærsagt sekundær kontekst. Det er derimot sikkert belegg for at funnet er gjort på nettopp Leirdal indre, m.a.o. en lokal kontekst.

Lervik, gnr. 119:

I 1872 ble en *halvmåneformet kniv av flint* (C 6100) overrakt FF (FF: 1873: 84). Gjenstanden blir oppbevart ved Universitetets Oldsaksamling i Oslo som har gjort et opptak av artefaktet tilgjengelig for min studie (Fig. 34). Det dreier seg om en ca. 15 cm. lang og 4 cm. bred flintsigd med svakt konveks egg. Eksemplaret er fullstendig og tilvirket av brungrå flint. Eggen er noe tagget, men det er usikkert om dette er slitespor eller merker etter pressteknikk.

I årsberetningen gis en god beskrivelse av funnkonteksten som visstnok skal ha innbefattet en tidligere innlevert flintdolk (C 5117) og en del ”avfall” av flint hvorav et bredt og flatt, ganske tynt flintstykke ble innsendt sammen med flintsigden. Dette såkalte flintstykket kan, etter beskrivelsen å dømme, ha vært en flintskive. På funnkortet i Vitenskapsmuseets arkiv noterer Petersen at kun en vakker flintskive er bevart av flekker og flintavfall. Denne bemerkningen støtter min antakelse. Jeg fikk derimot ikke inntrykk av at denne gjenstanden forelå da jeg kontaktet Universitetets Oldsaksamling. Konteksten må være et påtruffet kombinasjonsdepot, men funnstedet blir ikke lokalisert nærmere enn til garden Lervik i Aure prestegjeld.

Jeg har kun tilgang til et opptak av flintsigdens omriss, men i notatet fra 1872 blir en ende beskrevet som tykkere og buet utad. Ut ifra denne beskrivelsen og tendensen til en knopp på den høyre halvdel av redskapet, antar jeg at eksemplaret er en asymmetrisk flintsigd som kjennetegnes ved at typen har en noe tykkere ende. Min typebestemmelse er beheftet med usikkerhet og formentene behøver ikke å ha noen streng kronologisk betydning. Flintsigder av den asymmetriske typen blir forbundet med både senneolitikum og eldre bronsealder i Skandinavia (Ballin 1996: 45, Kleiva 1996: 47-48, Bårdseth 1998: 39).

Figur 34: Symmetrisk flintsigd (C 6100) fra Lervik, gnr. 119, Halså k. Foto: Universitetets Oldsaksamling.

5.4.4. Flintdolker

Haugen, gnr. 25:

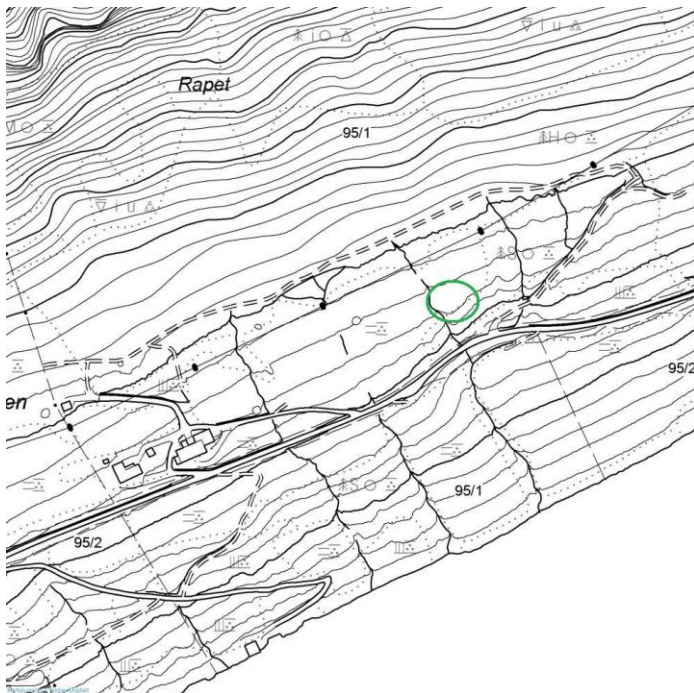
En *flintdolk* (T 10436) kommer fra eiendommen (Unimus). Redskapets lengde måles til 15 cm. mens største bredde over bladet er ca. 3 cm. Flintdolken er fullstendig og ser ikke ut til å ha blitt oppskjerpet etter primærtilvirkningen. Bladet er lansettformet og både bladets og grepets tverrsnitt er spissovalt. Redskapet er laget av en lys og blålig flint med kvite spetter.

Den eneste funnopplysning som foreligger er at gjenstanden ble funnet ”[...] paa Haugen ved Auresundet i Aure.”. Siden ble flintdolken overrakt som en gave til museet fra en lokal kjøpmann. Haugen ligger øst for Auresundet og landskapet preges av Hauganeset mot sundet i vest og åsen Nedre Uggelsteinen i sør. Mellom disse markante landskapselementene ligger det ei vik. Nord for denne finnes også ei vik vendt mot nordvest. Terrenget innenfor neset og vikene er variert med bakker, hauger og flatere partier som brer seg inn i utmarka.

Flintdolken er hel og Karl Rygh sammenlignet dens omriss med typen Rygh 63, men la samtidig til at grepet er flatere og tynnere (Rygh 1999 [1885]). Med utgangspunkt i formelementene typebestemmer jeg eksemplaret til en variant av type II i henhold til Lomborgs typerekke (Kleiva 1996: 37, Lomborg 1973). Kronologisk sett kan eksemplaret dermed tilhøre en tidlig fase av senneolitikum.

Brattset, gnr./bnr. 95/1:

I tilveksten for 1914 er funnet av en *flintdolk* (T 10941) dokumentert (Petersen [Rygh] 1915: 3). Eksemplarets odde er borte og nåværende lengde er 15,8 cm. hvorav grepet utgjør ca. 7 cm. Største bredde på bladet er ca. 4,5 cm. Både bladet og grepet er ubeskadiget og ingen bruksspor eller slitasje kan ses med det blotte øye. Redskapet er tilvirket av grå flint.

Figur 35: Antatt funnlokalitet for flintdolk (T 10941) på Brattset, gnr./bnr. 95/1, Aure k. Målestokk: 1: 3750.

Gjenstanden skal ha fremkommet i sammenheng med grøftingsarbeid ved bryting av nyland på eiendommen. Flintdolken ble funnet i grusen i forbindelse med gjenfylling av en grøft og finneren antok at den stratigrafisk sett hadde ligget i det øvre laget med fingrus (Petersen [Rygh] 1915: 3). Det opplyses at funnstedet ligger på et flatere parti omkring 60 m.o.h. og 170 m. fra strandlinjen. Stigningen fra sjøen og opp til funnstedet skal være sterk. Med utgangspunkt i disse

beskrivelser av terreng og avstander, har jeg resonnert meg frem til det som sannsynligvis er området hvor funnet ble gjort (Fig. 35). Det avmerkede stedet stemmer godt overens både med terreng- og avstandsskildringen i notatet samt at det ligger i utkanten av et mindre jordstykke. Tunet på bnr. 1 ligger ca. 200 m. sørvest for den antatte funnlokaliteten og sistnevnte er situert på en planere brink ovenfor den bratte lia over sjøen. En bekk renner gjennom området og ned mot fjorden i sørøst. Brattset og liene omkring er orientert mot sørøst med Arasvikfjorden i sør. Det antatte funnstedet ligger på grunnen til bnr. 1.

Ca. 5 cm. av redskapet mangler, men det bevarte bladet og grepet fremviser klare formelement: Bladets største bredde er målt nærmest grepet og både dette og bladets tverrsnitt er spissovalt. Grependen er ikke utvidet, men avrundet. Disse trekkene indikerer at flintdolken er en variant av type VI som plasseres i eldre bronsealder (Kleiva 1996: 38-39, Ramstad

1999: 68). Flintdolken kom for dagen i forbindelse med grøfting og det er stor sannsynlighet for at odden knakk av under gravingen.

Sæter, gnr. 113:

I 1902 ble det levert inn en *flintdolk* (T 6749) fra bygda (Rygh 1903: 19). En del av grepet mangler og nåværende lengde er 13 cm. Største bredde på bladet er ca. 3,5 cm. Odden er intakt og det lansettformede bladet er i god forfatning. Både bladets og grepets tverrsnitt kan betegnes som spissovalt. Redskapet er tilvirket av en brun, nærmest spraglet flinttype (Fig. 36).

Ingen opplysninger om funnsted eller -omstendigheter foreligger annet enn at eksemplaret er funnet på Sæter i Valsøyfjorden. Bygda ligger vest for fjordbotn og er hovedsakelig orientert mot øst og nordøst med bakker og lier bakenfor mot vest og sør.

Eksemplaret er noe ufullstendig siden grepet så å si er borte, men det tynne, lansettformede bladet og tendensen til en fortykning mot grepet indikerer at det sannsynligvis handler om en variant av type II som regnes som en flintdolkform fra tidlig senneolittisk tid (Kleiva 1996: 38-39).

Figur 36: Flintdolk (T 6749) fra Sæter i Valsøyfjord, Halså k.

Lervik, gnr. 119:

I 1870 ble en *flintdolk* (C 5117) foræret FF (FF 1870: 70). Eksemplaret blir oppbevart ved Universitetets Oldsaksamling som har sørget for opptak av gjenstandens omriss (Fig. 38). I årsberetningen blir det bemerket at gjenstanden er avbrutt på to steder. En forutsetning for denne kommentaren er at minst to fragment forelå da innleveringen fant sted. I notatet blir flintdolkens lengde målt til $8 \frac{1}{3}$ ”, d.v.s. ca. 20,5 cm. Jeg antar derfor at alle tre deler var og tilgjengelige. På opptakene jeg har til rådighet blir kun ett fragment bestående av grepet og ca. 5,5 cm. av bladet avbildet. Dette kan tolkes som at de øvrige fragmentene nå er tapt. Det

foreliggende eksemplarets største lengde og bredde er henholdsvis ca. 12 cm. og 4 cm. Eksemplarets tverrsnitt kan ikke anslås med sikkerhet på basis av opptakene, men grepet ser ut til både å være merkbart tykkere enn bladet og tilnærmet spissovalt i tverrsnittet. Råstoffet som er benyttet er en grå og spettet type flint.

Figur 38: Flintdolk (C 5117) fra Lervik, gnr. 119, Halså k. Foto: Universitetets Oldsaksamling.

Av funnopplysninger står det skrevet at gjenstanden ble funnet på garden Lervik i Aure prestegjeld. Selve funnstedet lar seg ikke oppdrive, men det kommer klart frem at flintdolken ble "[f]unden i jorden", m.a.o. i en tørr kontekst. Av årsberetningen for 1872 fremgår det at flintdolken ble funnet sammen med en flintsigd og en del avslag samt en skive av flint (C 6100) (FF: 1872: 84). Alt tyder derfor på at flintdolken opphavelig var en bestanddel av et kombinasjonsdepot hvis lokalisering forblir ukjent.

Opptakene av redskapets omriss viser at grepet står en anelse skeivt i forhold til bladet og at det er bevart et felt med cortex på grepets overflate. Ifølge årsberetningen er "Haandtaget raat arbeidet og har tildels beholdt Flintens naturlige Overflade." (FF: 1870: 70). De omtalte formelementene indikerer at eksemplaret trolig er en variant av Lomborgs type VI som dateres til sørskandinavisk senneolitikum (Kleiva 1996: 38-39).

Renndal, gnr. 121:

I 1875 ble det levert inn en *flintdolk* (C 7467) fra grenda (FF: 1876: 84). Eksemplaret forvares ved Universitetets Oldsaksamling og jeg har derfor ikke hatt mulighet til å gjøre egne magasinstudier. Av ømme årsaker har det heller ikke latt seg gjøre å skaffe til veie bilder av gjenstanden for en visuell bedømmelse. Den foreliggende dokumentasjon opplyser at eksemplaret er 17,6 cm. langt.

Gjenstanden skal ha blitt funnet ”[...] i Udmarken paa Ringdal i Aure Pgd.”. Ved nærmere undersøkelse fant jeg ut at gardsnavnet Ringdal var en foreldet skrivemåte for Renndal som ligger sør for Vinjefjorden. Todal (1963a) beskriver Renndal som en strandflategard med en hengedal i sør. Sånn sett er dagens innmark forholdsvis strandbundet mens utmarka opptar mye av matrikkelgardens utstrekning. Rendalselva om renner ut i fjorden sørfra er et fremtredende element i miljøet. Årsberetningens beskrivelse av gjenstanden er ikke tilstrekkelig for en god typebestemmelse, men flintdolken var tilsynelatende hel ved innleveringen. Lengdemålet er også en indikasjon på dette. Av formtrekk blir det oppgitt at bladet er noe sterkere opphøyet på den ene siden og grepets tverrsnitt defineres som spissovalt. Dette er tendenser som kan forekomme både hos tidlige og sene flintdolktyper og jeg finner derfor ingen sikre holdepunkt for en nærmere avgjørelse (Kleiva 1996: 37-38).

5.4.5. Skeiformet skraper

Lervik, gnr. 119:

I 1872 ble en *skeiformet skraper av flint* (C 6228) bragt inn til FF (FF: 1873: 97). Det fullstendige eksemplaret er i Oldsaksamlingens varetekt og et opptak er stilt til min disposisjon (Fig. 39). Dette viser at redskapet er 8,7 cm. langt og dets største bredde over eggen måles til omkring 4,5 cm. Av den fulle lengden utgjør skaftet ca. 4 cm. Dette har parallelle sidekanter, men eggen er ikke helt symmetrisk tilferdiget med en sidekant som buer mer ut. Ved tilvirkningen av gjenstanden er en lysbrun flinttype benyttet.

Av kontekstuelle opplysninger står det skrevet at gjenstanden er funnet på samme sted som en flintdolk (C 5117) og en flintsigd (C 6100) samt en antatt flintskive og en del avslag av flint.

Det foreligger ingen beskrivelse av funnstedet, men det er klart at den skeiformede skraperen og de øvrige gjenstander er funnet på garden Lervik. Det kan med sikkerhet slås fast at det aktuelle redskapet inngikk i et kombinasjonsdepot.

Figur 39: Skeiformet skraper av flint (C 6228) fra Lervik, gnr. 119, Halså k. Foto: Universitetets Oldsaksamling.

Gjenstanden oppfyller alle formkriterier for å kunne kalles en skeiformet skraper, evt. skaftskraper (Ballin 1996: 55, Kleiva 1996: 53). På bakgrunn av samlede funn og fremstillingsteknikk blir denne redskapsformen plassert innenfor tidsrammen tidlig senneolitikum/eldre bronsealder (Kleiva 1996: 53, 55, Bårdseth 1998: 40).

5.4.6. Flatehogde pilspisser av flint

Arasvik, gnr. 99:

I tilveksten for 1932 står oppført en *hjerteformet pilspiss av flint* (T 14534) funnet i Arasvik (Petersen 1933: 22). Eksemplaret er flatehogd med konkav eller innbuet basis og mothaker. Odden er avbrutt med et rent brudd. Tverrsnittet er spissovalt, men den ene flatsiden er trinnere. Sidekantene er i god forfatning og redskapet er tilvirket av en svært lys flinttype. Pilspissen ble levert inn sammen med en skraper, en ryggflekke, en liten kjerne og enkelte avslag av flint. Tilvekstnotatet opplyser om at materialet er samlet opp på garden, men funnsted blir ikke lokalisert (Petersen 1933: 22). De forskjellige artefaktene kan ha blitt samlet opp fra ulike steder på garden, men siden alle gjenstander inngår i én leveranse er det tenkelig at de har fremkommet innenfor et avgrenset område. På funnkortet i Vitenskapsmuseets arkiv, noterer Petersen at gjenstandene skal ha blitt samlet opp i en høyde av ca. 30 m.o.h. Materialet kan ha tilhørt samme lokalitet.

Til tross for skadene byr eksemplaret på få vanskeligheter m.h.t. en typebestemmelse. Petersen (1933: 22) omtaler pilspissen ganske riktig som hjerteformet på grunnlag av den konkave basisen og denne varianten går også under betegnelsen trekantformet pilspiss (Ballin 1996: 49, Østmo & Hedeager 2005: 294). Flatehogde hjerteformede pilspisser tidfestes i hovedsak til senneolittisk tid og bronsealder, men i Sør-Norge kan brukstiden trekkes frem til førromersk jernalder (Haug 2003: 36).

Lervik, gnr./bnr. 119/3:

I forbindelse med det registreringsprosjektet høsten 2009 ble det innlevert en *bladformet pilspiss av flint* (T 25111) funnet på garden (Brevik 2009e: 1). Eksemplaret måler 3,6 cm. fra odden til mothakene og det bredeste stedet på bladet er målt til 1,8 cm. Gjenstanden er flatehogd med svakt konvekse sidekanter og svakt innbuet basis. Tverrsnittet er spissovalt

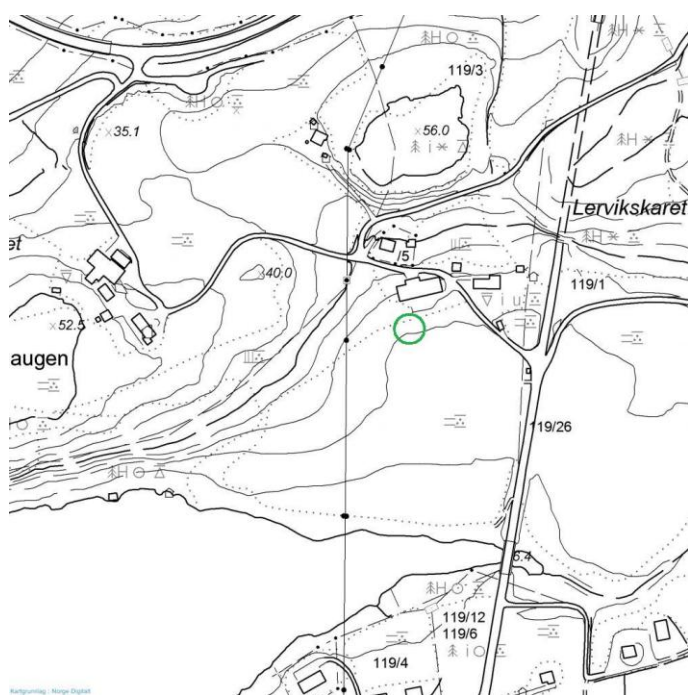
Figur 40: Bladformet pilspiss av flint (T 25111) fra Lervik, gnr./bnr. 119/3, Halså k. Foto: Tore O. Brevik.

mens agnorene ikke er særlig fremtredende; den ene av dem vender også litt ut fra basisen. Redskapet er tilvirket av en blålig flinttype og basisen er noe særegent markert med en innkapslet urenhet (Fig. 40).

I samband med innleveringen av gjenstanden fikk jeg en god beskrivelse av både funnsted og -omstendigheter. Pilspissen fremkom i 1957 som følge av potetplukking 20 m. sør for fjøset på garden. Funnstedet ligger på dyrkamark 10-15 m.o.h. i lett hellende lende (Fig. 41). Ca. 160 m. sør for lokaliteten ligger osen til

Lervikelva. I øst preges landskapet av innmark omsluttet av åser og i nordøstlig retning ligger stiger terrenget mot Lervikskaret. Ca. 200 m. mot vest trer Lervikhaugen frem med Stokkstraumen utenfor.

Med en tenkt strandlinje omkring 8 m. høyere enn den av idag ville vika sør for funnområdet skjært dypt inn i landskapet. Hellingen hvor enkeltfunnet ble gjort ligger sørvendt.

Figur 41: Funnsted for bladformet pilspiss av flint (T 25111) fra Lervik, gnr./bnr. 119/3, Halså k. Målestokk: 1: 3750.

Eksemplaret er fullstendig og kan typebestemmes som en flatehogd bladformet pilspiss med konkav basis (Ballin 1996: 49, Helskog, Indrelid & Mikkelsen 1976: 32). På grunnlag av pressteknikken og daterende funnkontekster i Sør-Norge regnes brukstiden for bladformede pilspisser av flint hovedsakelig til tidsrommet senneolitikum-bronsealder, men denne typen flatehogde prosjektil kan også ha vært anvendt inn i førromersk jernalder (Haug 2003: 36, Østmo & Hedeager 2005: 293-294).

6. Oppsummering og diskusjon

I forrige kapittel prøvde jeg min teori på materialet fra undersøkelsesområdet ved å fremarbeide en analyse som omfattet typologi, relativ tidfesting og samtidig forsøk på en kontekstualisering av de ulike funnene. Dette ble gjennomført ved å sammenstille alle opplysninger som var til rådighet, lokalisere funnstedene i landskapet og som en konsekvens av dette fremsette tolkninger av sammenhenger gjenstandene kan ha inngått i. Presentasjonen tok for seg tilfanget periodevis og dette åpner for å kunne se de ulike funnsteder og gjenstander i relasjon til hverandre. Analysen har vist at en vurdering av forskjellige faktorer under ett kan gi gode resultat, men at det også forekommer funnsituasjoner som det er spesielt problematisk å gjøre greie for.

Har kontekstualiseringen gitt resultat som kan bidra til et innblikk i samfunn og livsførsel fra SM til SN-EB i undersøkelsesområdet? I kap. 4.1. skisserte jeg fire kategorier som kunne anvendes for å vurdere de kontekstuelle forholdene som kom til uttrykk i analysen. Det er klart at jeg allerede undervegs i fremstillingen har innledet tolkningsarbeidet. I dette kapitlet skal jeg derimot se grundigere på disse forholdene periodevis. Av hensyn til omfanget kan ikke alle gjenstander aktiviseres i diskusjonen, men hele materialet vil være relevant i det store bildet.

6.1. Senmesolittisk tid

Det gjennomgåtte materialet fra sen eldre steinalder omfatter utelukkende storredskap av bergarter. Både hele og fragmentariske eksemplarer er representert. Senmesolitikum dekker et betydelig tidsrom på ca. 2500 år og i løpet av denne perioden skjer det flere endringer i den materielle kulturen som trolig gjenspeiler forandringer i samfunnene og en utvikling mot større bofasthet (Skår 2003: 80).

Senmesolittiske manifestasjoner

De eldste gjenstandstypene som inngår i analysen er etter alt å dømme fire hakker og en korsformet kølle. Som jeg var inne på i fremstillingen har Skår (2003: 65) gitt hakkene en mulig dateringsramme 7550-5700 f.Kr. og de korsformede køllene gis en hovedbrukstid innenfor 6400-5700 f.Kr. Det aller fleste eksemplarer i Skårs analyse er løsfunn og grunnet en knapphet på funn fra daterende kontekster ser han ikke bort fra en lang etterslepene brukstid for mange av disse redskapene (ibid.: 119). I mitt undersøkelsesområde finnes ingen hakker

eller køller som stammer fra daterende kontekster og kun i to tilfeller foreligger det gode opplysninger vedrørende funnomstendigheter. Alle eksemplar kan derimot knyttes til en eiendom eller ei grend.

I sin gjennomgang av material og distribusjon i Vitenskapsmuseets distrikt, omtaler Skår (2003: 44-45) to av hakkene fra undersøkelsesområdet: T 13952 fra Solhaug under Tevik, ved Aursundet og T 20211 fra Hestnes i Valsøyfjord. Hakkefragmentet C 8547 fra Lervik i Valsøyfjord inngår ikke i Skårs materialgjennomgang, men dette beror sannsynligvis på at dette eksemplaret helt siden innleveringen tidlig i 1870-årene har vært i Universitetets Oldsaksamlings varetekt og samtidig har fremstått som noe diffus i tilvekstbeskrivelsen. Et enkelt opptak (Fig. 5) har derimot gjort det mulig for meg å påvise at også dette funnet dreier seg om en del av en hakke. I forbindelse med mitt registreringsprosjekt i Halså kommune ble det klart at det også på Henna ved Arasvikfjorden har blitt funnet et hakkefragment hvis funnsted trolig skal oppfattes som sekundært siden det er funnet i forbindelse med et naust høyst 3 m.o.h. På et funnkort i Vitenskapsmuseets kartotek har Th. Petersen notert en tapt ”stenhakke (?)” på Taknes indre, gnr. 41, ved Arasvikfjorden. Opplysningen må betraktes som usikker, men jeg velger likevel å nevne dette mulige funnet i denne sammenheng siden de øvrige gjenstander fra distriktet styrker sannsynligheten for at det tapte funnet gjaldt en hakke.

På Henna ble det i 1955 funnet en korsformet kølle under graving av en brønn på bruket Myrstad. Den korsformede køllen og hakkespissen fra Henna oppbevares hos finneren som på sin side har gitt verdifulle opplysninger om funnstedene. Disse generelle resultatene stemmer godt overens med de tendensene Skår (ibid.: 41, 44-45) har påpekt for Møre og Romsdals del: En iøynefallende konsentrasjon av hakker og korsformede køller på Nordmøre, særlig i tilstøtende områder til det som behandles her. I undersøkelsesområdet opptrer to av hakkene ytterst i Valsøyfjord, rettere sagt på begge sider av fjordmunningen. Én hakke er funnet øst for Aursundet og en sikker samt en mulig tapt hakke har fremkommet sør for Arasvikfjorden. Dette gjelder også den korsformede køllen.

Ingen av hakkene kan med sikkerhet knyttes til samtidige boplasser. I dette ligger det derimot en feilkilde som det er viktig å være oppmerksom på siden hakker med skafthull er vanskelige å overse mens boplasser kan være mer unnselige. M.h.t. den korsformede køllen stiller det seg annerledes da denne er funnet i et område med utvilsomme boplassfunn. Det er rimelig å anta

at det har vært en forbindelse mellom boplassfunnene på Myrstad og det karakteristiske storredskapet som er funnet i myra like ved. Alle funnområdene for hakker i studieområdet ser ut til å ha utgjort nes og markante landskapstrekk ved sjøen i sen eldre steinalder. Slike steder kan samtidig ha vært ettertraktede tilholdssteder, - sånn sett kan også hakkene ha hatt en nær relasjon til boplasser som fremdeles ikke er påvist eller undersøkt.

Skår (2003: 115-117) tolker senmesolittiske hakker og køller, - med eller uten ornamentikk, - som kommunikasjonsmedier i stratifiserte og stadig mer bofaste og territorielle samfunn der objektene kan ha hatt både sosiopolitiske og rituelle betydninger samt at de kan ha inngått i kontrollerte utvekslingssystem som markerte allianser og informasjonsnettverk, m.a.o. at hakker og køller sirkulerte innenfor faste, ritualiserte rammer. På denne bakgrunnen argumenterer Skår (ibid.: 118) for at disse gjenstandene ikke utelukkende ble tilvirket i den hensikt at de skulle ofres, men at de som statusobjekt nettopp kunne bli deponert som offer, eksempelvis ved elver og vann. I likhet med Skår, anser jeg hakkene og den korsformede køllen fra undersøkelsesområdet som noe annet enn rene bruksgjenstander; dette til tross for deres medtatte tilstand som helst er relatert til alderen og de mjuke bergartene som er benyttet. Funnomstendighetene rundt den korsformede køllen kan støtte oppfatningen om at rituelle nedleggelse av statusobjekt fant sted i senmesolitikum. Det aktuelle redskapet ble funnet dypt i myrjord 30-35 m.o.h. Jeg tolker funnstedet som en form for våt kontekst, ikke minst p.g.a. at det var naturlig å legge til rette for en stor brønn på lokaliteten. Nærheten til et boplassområde med ukjent utstrekning må tas med i betraktningen. På lokaliteten Botne II i Rogaland kunne et lignende, dog mer omfattende, samband observeres da bl.a. seks korsformede køller og to hakker ble funnet i nærheten av et boplassområde. Gjenstandene ble avdekket på et sted som antas å ha vært våtmark i SM og konteksten tolkes som rituell (Skår 2003: 118 med ref.). På basis av andre forskningsresultat og funnkontekster i undersøkelsesområdet, tolker jeg det foreliggende materialet som mulige tegn på en sterkere områdetilhørighet i sen eldre steinalder der statusobjekt har blitt deponert for å underbygge en slik tilknytning til stedet.

Figur 42: Hakker og korsformet kølle fra SM:

Museumsnr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.
T 13952	Hakke	Lysgrå bergart	Mulig depot/boplass	Tevik, 30/15
I finners varetakt	Hakkefragment	Mørk bergart	Sekundært funnsted	Henna, 100/3
I finners varetakt	Korsformet kølle	Grønn, skifrig bergart	Depot	Henna, 100/18
T 20211	Hakke	Grønlig sandstein	Mulig depot/boplass	Hestnes, 105/4
C 8547	Hakkefragment	Lys sandstein	Mulig depot/boplass	Lervik, 119

Depot og boplassmaterial

Fremstillingen har vist at det i alt foreligger fire trinnøkser fra studieområdet; én prikkhogd, spissnakkert trinnøks og tre slipte, buttnakkede varianter. Disse bergartsøkene regnes som karakteristiske for mellom- og senmesolittisk tid på Vest- og Nordvestlandet, og det er de slipte trinnøkene som ser ut til ha den lengste brukstiden og størst utbredelse (Bårdseth 1998: 59, Bjerck (Red.) 2008: 580). Det lot seg gjøre å knytte alle de tre buttnakkede trinnøkene fra studieområdet til ganske sikre kontekster mens det spissnakkede eksemplaret (T 21599) i utgangspunktet ikke kunne stedfestes med sikkerhet. Et resultat av analysen er at dette sistnevnte redskapet nå fremstår som bedre belagt siden funnområdet med stor sannsynlighet kan lokaliseres til Torset søndre øst for Aursundet. Jeg har derimot ikke innhentet mer nøyaktige opplysninger om funnsted i bygda og dette kan vanskeliggjøre en god vurdering av den sammenheng gjenstanden egentlig inngikk i. I forbindelse med undersøkelsen av lokalitet 30 Fredly i Nyhamna på Gossen ble et stort antall bergartsøkser avdekket (Bjerck (Red.) 2008: 135-136). Dette materialet inkluderer både spiss- og buttnakkede slipte trinnøkser. Tilstanden til hver enkelt av disse blir ikke beskrevet selv om det ut ifra avbildninger er klart at flere av øksene og meislene fra eldre steinalder virker fragmentariske eller sterkt slitt. I analyseområdet kan en tilsvarende situasjon observeres på boplasslokaliteten ”Trysilåkeren”/Dalheim i Otnesbukta, Valsøyfjord, der nakkestykket av en slipt tverregget og buttnakkert trinnøks (T 14055: 1) ble funnet i sammenheng med Larsens prøvegravninger i 1929 (Larsen 1929). Fra den sannsynlige boplasslokaliteten Langura på Kråknes sør for Arasvikfjord foreligger en meisel av grønlig bergart (T 17600) med tydelige bruksspor i

eggen. Tilfanget fra Langura består av kun to gjenstander; den øvrige er en plateformet slipestein av sandstein. Det generelle funnmiljøet peker derimot i retning av dette har vært et tilholdssted i senmesolittisk tid.

På Henna opptrer to slipte, buttnakkede trinnøkser i en funnkontekst som klart skiller seg ut både ved at eksemplarene er hele og at de etter alt å dømme må oppfattes som et samlet funn. Trinnøksene oppbevares hos min informant og det har latt seg gjøre å hente inn verdifulle opplysninger om funnomstendighetene. Gjenstandene ble avdekket som følge av fundamentering av en transformatorstasjon kloss ved Hennaelva. Dette kan tyde på at trinnøksene ble påtruffet som et par i betydelig dybde og jeg tolker funnet som et entypedepot som ser ut til å være av rituell karakter. Denne antakelsen bygger hovedsakelig på to forhold ved funnet: De ubeskadigede trinnøksene opptrer som et par og funnstedet ligger seks meter vest for et fremtredende landskapselement, nemlig Hennaelva. Relasjonen til den senmesolittiske strandlinjen kan ikke fastslås med sikkerhet, men depotet ligger 25 m.o.h. Det er ikke utenkelig at de to redskapene ble ofret på et punkt i landskapet hvor elv, hav og land møttes. Siden det ikke foreligger noen systematisk kontekstuell gjennomgang av det midtnorske trinnøksmaterialet, har jeg ikke kjennskap til tilsvarende senmesolittiske depot i regionen. Depot bestående av ”tvillingtrinnøkser” er derimot en funnkategori som er kjent fra Vestlandet, f.eks. to prikkhogde trinnøkser funnet ved en stor, frittliggende steinblokk i Fortun, Luster (Lødøen 1995: 72-73).

På Vestlandet forekommer trinnøkser også som klart intensjonelle nedleggelse i boplassammenhenger og som enkeltdepot og opphopede funn (Bårdseth 1998: 59-61, Lødøen 1995: 15). Dette kan påvirke tolkningen av den spissnakkede trinnøkse fra Torset søndre som er et fullstendig eksemplar innlevert uten opplysninger om funnsammenheng. Hadde det aktuelle eksemplaret vært fragmentarisk ville jeg vært mer forsiktig i min vurdering av enkeltfunnet, men de vestlandske eksemplene tatt i betraktning, finner jeg det ikke usannsynlig at redskapet representerer et enkeltdepot. Dette er et kildekritisk forhold som kun kan påvirkes effektivt gjennom kontakt med finner og befarings/etterundersøkelse av funnsted.

Uten tilstrekkelige geologiske kunnskaper, vil jeg ikke driste meg til å forsøke å bestemme de ulike råstoffenes proveniens selv om dette er et aspekt som er vesentlig m.h.t. overregionale forhold i materiell kultur.

Figur 43: Trinnøkser og meisel fra SM:

Museumsnr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.
T 21599	Spissnakket trinnøks	Mørkgrå bergart	Mulig depot	Torset søndre, 28
I finners varetekt	To buttnakkede trinnøkser	Lysbrun/beige og blågrønn bergart	Depot	Henna, 100/3
T 14055: 1	Nakkedel av buttnakket trinnøks	Spettet bergart, nærmest som porfyr	Boplass	Otnes, 104/28
T 17600	Meisel	Grønlig bergart	Boplass	Kråknes, 101/1

6.2. Tidligneolittisk tid

Gjennomgangen av materialet har vist at det foreligger et mangfoldig material som med større eller mindre sikkerhet kan forbindes med den tidligste periode av yngre steinalder.

Kontekstualiseringen har bydd på utfordringer m.h.t. tolkning, men alle funn kan lokaliseres til riktige eiendommer og i de aller fleste tilfeller har jeg kunnet innhente tilstrekkelige opplysninger til å kartfeste riktige posisjoner for respektive funn. Det gjenstår da å vurdere om dette grunnlaget gir avkastning med tanke på en kulturhistorisk ramme.

Spisser og ornert hengesmykke av skifer

Av de mer karakteristiske gjenstandstyper som gir beskjed om nye innflytelser i den materielle kultur står prosjektilene av skifer sentralt. Formvariasjonen innenfor skiferspisser er en velkjent problematikk i forhold til antatt daterende element ved løsfunn (Auset 2007: 36, 38-39). Til tross for flere forskningsbidrag rettet mot midtnorske skifergjenstander det siste tiåret har dateringskriteriene hovedsakelig fulgt vest- og nordnorske forslag til rammeverk (eks. Ramstad 1999, Berge 2006, Auset 2008). Fellestrekket er at det foreligger svært få daterende omstendigheter for funn av skiferartefakter. Dette forholdet gjelder i høyeste grad også for Aursundet, Arasvikfjord og Valsøyfjord. Ved å se forslag til kronologier under ett og stille disse sammen med resultat fra de faglige undersøkelsene i Nyhamna på Gossen, Aukra k., og Mistfjorden, Hemne k., har jeg kommet frem til de generelle dateringsrammer som jeg har anvendt her (Berglund 2003b, Bjerck (Red.) 2008).

Av fire skiferprosjektil, fordelt på to pilspisser og to spydspisser, kan to av hvert slag (T 14410: 2 og T 17029: 1) med stor sikkerhet anses som boplassfunn, henholdsvis fra ”Trysilåkeren”/Dalheim og en ukjent lokalitet i Arasvik, mens de øvrige stammer fra kontekster som trolig peker i andre retninger. Felles for de to boplassfunnene er den fragmentariske forfatningen og relasjonen til oppsamlede artefakt av flint. På Valsøya opptrer en bladformet spydspiss (T 17027) med flatt og skarpt tverrsnitt som er tilvirket av en skikket skifertype som både fanger blikket og er enestående i skifer materialet fra dette distriktet. Med hensyn til råstoffet er det fortrinnsvis den grå skiferen som forekommer i fast fjell og løsavsetninger her til lands. Skifer med røde og grønne band kan stamme fra de indre deler av den skandinaviske halvøy og et uttakssted for skifer i disse fargenyanser er påvist ved Sjoutälven i Jämtland, Sverige (Alsaker 2005: 70, Berge 2006: 19). Som jeg alt har vært inne på i analysen har Hamnrestypen en nordlig utbredelse og siden det ikke foreligger fullstendige oversikter over skifertilfanget på Møre er det uråd å anslå avstander til tilsvarende eksemplar eller forekomsten i regionen. Ramstad (1999: 88-89) beskriver lignende forhold i Romsdal der skiferprosjektilene er kjennetegnet ved stor formvariasjon uten lettoppdrivelige paralleller i tilstøtende trakter. Ved hjelp av en lokal kjentmann ble funnstedet for spydspissen lokalisert til en liten brink 25-30 m.o.h. og tilveksten vet å fortelle at gjenstanden ble påtruffet i sandjord i en dybde av 60 cm. Foranledningen for enkeltfunnet var grøfting og jeg finner det påfallende at ingen øvrige boplassspor ble innmeldt. I dette tilfellet spiller både gjenstandstypen og funnforholdene en sentral rolle i min tolkning av spydspissen som en slags intensjonell deponering, jfr. punkt 2 i kontekstkriteriene. Dette utelukker likevel ikke at et boplassområde kan ligge i nærheten, noe de topografiske forholdene på stedet burde ligge til rette for.

En fullstendig pilspiss av mørkgrå skifer (T 18956) fra Glåmen skiller seg også ut både m.h.t. tilstand, formskapning, og funnomstendigheter. I dette tilfellet ser råstoffet ut til å være av lokalt opphav og eksemplaret er sannsynligvis av en tidlig type med spissovalt tverrsnitt, parallelle sidekanter og rette avsatsler. Med tanke på at funnet ble gjort i en høyde av 75-80 m.o.h. og ved nydyrking i et myrområde kan det i høyeste grad karakteriseres som tilfeldig. Både funnsted og -omstendigheter er godt dokumentert gjennom tilvekstnotatet og senere kartfesting. En skiferpils spiss funnet i et slikt miljø vil fort lede tankene mot jakt og fangst i skogsmarkene innenfor sjøen og vitner om at ressursutnyttelsen ikke bare begrenset seg til det marine miljø. Det er likevel tre faktorer som har fått meg til å foreslå en alternativ tolkning av funnsammenhengen: Redskapet er helt, det ble funnet nærmere en halv meter dypt ved

grøfting av myr like ved et bekkedar og kull ble funnet i tilknytning til pilspissen. Sammenlagt kan disse forhold indikere at pilspissen representerer et depot ved en vannkilde og at kullforekomsten henger sammen med en rituell handling på stedet. Dette utelukker ikke en utnyttelse av innlandsressurser, men kan snarere utfylle dette bildet ved at den samme sone formodentlig er ritualisert. Hvis det dreier seg om en bevist nedleggelse viser dette at innlandet har spilt en vesentlig rolle i tidlig yngre steinalder, - ikke bare som jaktmark, men også som en rituell sfære.

Det ornerte hengesmykket av grå skifer (T 13996: 2) fra boplassen "Trysilåkeren" i Otnesbukta representerer trolig det tidligste innslaget av dekorert skifer i undersøkelsesområdet. Mitt dateringsforslag til tidligneolettisk tid er hovedsakelig basert på at gjenstanden opptrer i en boplasskontekst med inventar som antas å tilhøre SM-TN. Alt material fra lokaliteten er samlet opp uten hensyn til stratigrafi, men Larsen kunne opplyse om at bl.a. hengesmykket ble funnet omtrent en halv meter under torven (Larsen 1929). Dette skulle tale for at skifergjenstanden ble avdekket på det stedet den ble forlatt i steinalderen, men min tidfesting kan selvsagt problematiseres. Som Sara Langvik Berge (2006: 23) har påpekt har resultat fra "Ormen Lange"-prosjektet bekreftet en forbindelse mellom dekorert skifer og boplass i Midt-Norge. Berges analyse omfatter dekorerte prosjektil og kniver av skifer og støttet av ¹⁴C-dateringer fra Lokalitet 63 Litle Grynne i Nyhamna, foreslår hun en hovedbrukstid for dekorert skifermaterial innenfor MNa (Berge 2006: 21-22, Bjerck (Red.) 2008: 377). Berge har fokusert på spisser og kniver, men hvis det er hold i min relative datering av hengesmykket til tidligneolettikum kan dette bidra til å trekke fenomenet med dekorering av skifer tilbake i tid. Ornamentikken forekommer kun på den ene plansiden og er geometrisk og abstrakt (Fig.?). Det antatte hengesmykket fra "Trysilåkeren" er tilvirket av grå og glinsende skifer og kan sannsynligvis betraktes som en "hjemlig" gjenstand som samtidig vitner om at dette råstoffet ikke utelukkende ble anvendt for å produsere funksjonelle jaktredskap, men at det også var et rent estetisk, symmetrisk og dekorativt element ved skiferen som kunne fremheves (Berge 2006: 61). Å dra et tydelig skille mellom det rituell eller sosialt meningsladede og det profane ved en slik gjenstand er, slik jeg oppfatter det, vanskelig, om ikke uoppnåelig. Tilknytningen til et boplassområde, jfr. punkt 1, er i dette tilfellet uomtvistelig.

Figur 44: Tidligneolittiske skifergjenstander:

T-nr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.
T 18956	Pilspiss	Mørkgrå skifer	Sannsynlig depot	Glåmen, 43/2
T 14410: 2	Spydspiss	Brunlig skifer	Boplass	Arasvik, 99/1
T 17029:1	Pilspiss	Grå skifer	Boplass	Otnes, 104/28
T 17027	Spydspiss	Skiktet skifer	Sannsynlig depot	Valsøy, 109/3
T 13996: 2	Ornert hengesmykke	Grå skifer	Boplass	Otnes, 104/28

Flatsidet meisel og krumrygget huløks: Vest- og nordnorske influenser

I analysen har jeg omtalt to bergartsøkser som jeg på grunnlag av formelement knytter til tidligneolittisk tid. Den såkalte "Nøstvetøks" fra en sannsynlig boplass vest for Mjosundet er fragmentarisk, men fremviser formtrekk som snarere tilsvarende de vestnorske flatsidede meislene som Gjerland (1985: 26) gir dateringsrammen sen SM – tidligneolitikum.

Nakkefragmentet (T 20786: 1) er funnet i relasjon til en kjerne av flint ca. 10-15 m.o.h. og sammenlagt tolkes gjenstandene som et boplassfunn, jfr. pkt. 1. Funnhøyden ser ut til å være i overensstemmelse med Gjerlands dateringsforslag. Typen inngår ikke i Jenny Kalseths (2007) kontekstuelle studie av neolittiske økser i Trøndelag og jeg har heller ikke sett flatsidede meisler nevnt i materialet fra "Ormen Lange"-utgravningene. Ramstad (1999) nevner heller ingen tilsvarende meisler i sin lokalkronologiske studie over Møre og forekomsten av flatsidede meisler på Nordvestlandet er dermed uviss. Sammenligningsgrunnlaget må søkes på Vestlandet hvor lignende eksemplarer er skilt ut som egen typologisk gruppe (Gjerland 1985: 24). Det ødelagte eksemplaret fra Sundsbøen ved Mjosundet kan indikere at gjenstander med paralleller til det vestnorske materialet, jfr. storredskapene fra SM omtalt i 6.1., også forekommer i studieområdet i tidlig yngre steinalder.

Et annet vitnemål om vidtrekkende, overregionale kontaktleder i tidligneolitikum kan trolig søkes i den krumryggede huløksa (T 17909) fra Sæter i indre del av Valsøyfjord. Ramstad (1999) beskriver ikke typen i sin studie, men Gjessing (1942: 35) kan imidlertid anføre at den har en omfattende utbredelse med Romsdal som sørligste avgrensning og at størsteparten er funnet i Troms. I 1998 regnet Myklevoll opp 51 eksemplarer fra Tromsø Museums distrikt. Det foreligger ingen systematisk oversikt og gjennomgang av øksetypen for Møre og Romsdals

vedkommende, men i Kalseths studie over Trøndelag inngår ni huløkser med ovalt tverrsnitt, hvorav fire med sikkerhet kan bestemmes som krumryggede huløkser (Kalseth 2007: 30-31). Som jeg var inne på i analysen, har Gjessing (ibid.: 34-35) pekt på ”det formale slektskapet” mellom den aktuelle øksetypen og spissnakkede, huleggede trinnøkser. Det er ikke usannsynlig at flere krumryggede huløkser fra Nordvestlandet skjuler seg under betegnelsen trinnøks, som også var Møllenus’ klassifisering. Eksemplaret fra Sæter var fullstendig da det ble funnet i en bekkedal og til tross for at Møllenus oppfatter lokaliteten som sekundær, ser jeg ikke bort fra at enkeltfunnet representerer en nedleggelse i tilknytning til vatn. Myklevoll (1998: 70-71) beskriver nordnorske funnsammenhenger som kan tolkes som deponeringer og Kalseth (2007) viser også tilsvarende tendenser i Trøndelag. Ifølge Kalseths utbredelseskart er to eksemplare funnet i Hemne k. og nærmeste funnlokalitet ligger innerst i Vinjefjorden (ibid.: 33). Selv om konteksten til bergartsøkse fra Sæter må behandles varsomt, kan det slås fast at den kronologisk sett representerer den tidligste gjenstanden fra indre Valsøyfjord og viser at mennesker hadde tilhold i dette området i begynnelsen av yngre steinalder. Et nordlig hovedutbredelsesområde for krumryggede huløkser kan tas til inntekt for nordlige influenser i analyseområdet i tidlige neolittisk tid.

Figur 45: Flatsidet meisel og krumrygget huløks:

T-nr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.
T 20786: 1	Flatsidet meisel	Grønnstein	Boplass	Sundsboen, 7/40
T 17909	Krumrygget huløks	Mørkegrønn overflate, gulgrå sandstein	Mulig depot med sekundært funnsted	Sæter, 113/2

Innflytelse fra sørlig Traktbegerkultur

I analysen har jeg, med forbehold, plassert to flintøkser i tidlige neolittisk tid. Ved å studere gjenstandene i magasinet og sammenligne mine resultat med Nielsens (1978) typebeskrivelser av danske flintøkser tilhørende Traktbegerkultur (TRB), har jeg kommet frem til at de to eksemplarene som i utgangspunktet ble betegnet som tynn- og tykknakkede sannsynligvis er spissnakkede flintøksvarianter som kan settes i forbindelse med sørskanadinaviske jordbrukssamfunn. Fra Enge i Valsøyfjord ble det i 1992 innlevert en fullstendig flintøks (T 21587) som det har latt seg gjøre å knytte til et funnsted mellom 15 og 20 m.o.h. Formelementene ser ut til stemme med de som oppgis for Nielsens spissnakkede flintøks type 3. I TN-MN ser det ut til at landskapet på Enge har vært velegnet for bosetning, men den

oppløyde flintøkser ble funnet for seg selv, - et trekk som Østmo (1999: 111, 2000: 88-89) oppfatter som tendensiøst m.h.t. funn av TRB-økser i det nordenfjelske Norge, med rituell fortegn. Dette gjelder også for nakkefragmentet av den sannsynlige spissnakkede flintøkser (T 19379: 1) fra Rodal, som svarer til Nielsens type 2. Eksemplaret ble innlevert sammen med slått flint fra samme eiendom og ”bruddstedet” på flintøkser utgjøres av to avspaltninger som kan representere et forsøk på gjenbruk av gjenstanden. Funnet ble gjort på innmark på en flat terrasse ca. 35 m.o.h. med Rodalselva i sør og utsyn over Vinjefjorden og ut Aursundet i nord og nordvest. På basis av landskapstrekk og, for Rodals vedkommende, øvrige flintfunn, vil jeg argumentere for at de spissnakkede flintøkserne fra studieområdet sannsynligvis er funnet på steder med nærhet til samtidige tilholdssteder.

Etter en ny gjennomgang av steinaldermaterialet ved Vitenskapsmuseet i 1998, kunne Østmo presentere 17 mer eller mindre sikre TRB-økser fra museumsdistriktet, hvorav tre er funnet på Romsdalskysten (Østmo 2000: 81). Året etter mener Ramstad å ha påvist en sannsynlig spissnakkede flintøkser type 1 fra Surnadal k., Nordmøre, under sin gjennomgang i Vitenskapsmuseets magasin (Ramstad 1999: 51). Østmo nevner ingen av disse i sine artikler, og hvis mine egne nyklassifiseringer er riktige er disse funnene sammenlagt med på å styrke inntrykket av at mer utpregede jeger- og fiskersamfunn på Nordvestlandet og i Trøndelag hadde et gjensidig kontaktnettverk sørøstover til Traktbegerkulturens kjerneområder i Sør-Skandinavia, jfr. Østmos (1999 og 2000). Jeg deler Østmos oppfatning om at TRB-økserne trolig har representert prestisjegjenstander som er avdekket i kontekster med rituelle undertoner, men de botaniske undersøkelsene i forbindelse med ”Ormen Lange Nyhamna” har også frembragt data som kan indikere jordbruk og husdyrhold på Mørkekysten allerede i TN (Hjelle & Solem 2008: 519). Østmo (2000: 96) fremhever at gjenstandsdistribusjonen nordafjells gir et mer nyansert bilde av en Traktbegerkultur med lokale variasjoner. Resultatene fra Gossen gir ytterligere gyldighet til denne tanken og bidrar samtidig til å sette de to flintøkserne fra Enge og Rodal i et fornyet perspektiv m.h.t. kulturelle og økonomiske forhold i tidligneolitikum både på lokalt og regionalt nivå. Som Østmo hevder kan tidlig husdyrhold og jordbruk nordafjells ha vært rituelle uttrykk i seg selv, og funnkontekster for enkeltfunne TRB-økser i nord, jfr. flintøkser fra Enge, fremviser sterke likhetstrekk med deponeringsskikker i Sør-Skandinavia (Østmo 2000: 94, 97).

Figur 46: Spissnakkede flintøkser fra TN:

T-nr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.
T 21587	Spissnakked flintøks	Lys flint med sjatteringer	Depot	Enge, 107/1
T 19379: 1	Nakkedel av spissnakked flintøks	Grå flint	Mulig boplass	Rodal, 122/2/15

6.3. Mellomneolittisk tid (MNa og b)

Som Østmo (2000: 80) har påpekt kan funn fra Traktbegerkulturen dateres innenfor tidsspennet 3850-2800 f.Kr. og han antar at hovedandelen av de nordenfjelske TRB-økserne var meningsladede redskap som ble tatt opp i jeger- og fiskersamfunn ved de nordlige kyststrøk i mellomneolitikum a (Østmo 1999: 111). En sterkt sekundærbehandlet hulegget flintøks (T 18341) fra Todal kan illustrere dette bildet i overgangen til MN. Funnmaterialet fra denne tiden gir et nokså klart inntrykk av at jakt og fangst fortsatt var bærende i økonomien, men enkelte gjenstandstyper og funnkontekster kan antyde at et agrarsamfunn er i ferd med å slå rot. Analysen har vist at det mellomneolittiske tilfanget er sammensatt av gjenstandsfunn med både gode og svakere kontekstopplysninger.

Skiferbruken vedvarer

Som råstoff opptrer skifer i analyseområdet i tidlige neolitikum i form av prosjektil. Denne bruken fortsetter inn i mellomneolitikum og særlig spydspissene ser ut til bli standardiserte med rombisk tverrsnitt, konvergerende sidekanter og hengende mothaker. Det foreligger to pilspisser der varianten fra Tevik (C 5510) tilsvarende spydspissene i form, mens varianten fra Hestnes (T 20210) har et trapesformet omriss med rette avsats. Begge eksemplarene er fullstendige og funnopplysningene gjør det mulig å vurdere konteksten. Pilspissen fra Tevik ved Aursundet ble funnet ved nydyrking i 1860-årene og da såpass dypt i marka at jeg oppfatter gjenstanden som en sannsynlig nedleggelse. Dette er et forhold som kan jevnføres med T 18956 fra Glåmen og viser antakeligvis en kontinuitet fra TN i den rituelle utøvelsen i landskapet. Oddstykket av en spydspiss (T 15005) funnet i Langbekken i Almli, Engdalen, kan også anføres i en slik tolkningsramme. I 1964 ble det levert inn flintavslag og et skiferknivfragment fra Tevik og dette tolker jeg som boplassfunn. Sammenlagt gir tilfanget fra denne eiendommen et vagt innblikk i både det praktiske og religiøse liv hos folket som

holdt til ved sundet i MNa. Likeledes pilspissen fra Hestnes har fremkommet i et område som kan tenkes å ha ligget gunstig til for høsting av marine ressurser med Straumen mellom neset og Kjøløya. Det er funnet slått flint på Hestnes og pilspissen kan tilhøre et boplassområde, men samtidig kan eksemplarets perfekte tilstand tale for en annen kontekst.

Spydspissen fra Rodal (T 16931) kan også oppfattes som et gjenstandsfunn som direkte vitner om en marin ressursutnyttelse i mellomneolitikum. Dette eksemplaret ble funnet i fjæra og en fortidig fangstsituasjon kan ha resultert i skader i odde og tange. I Midt-Norge har tilsvarende spydspisser med hengende agnorer blitt funnet i kontekster som gir klar beskjed om at redskapene har blitt anvendt på sjøen (Berge 2006: 119). Nærmeste eksempel på dette er spydspissen som i 1920-årene ble fisket opp med garn på 25 favners dyp i Årvågfjorden, Aure k., ca. 2 mil nordøst for Rodal (Petersen 1925: 15). Ikke minst kan nærheten mellom disse funnene tas til inntekt for at spydspissen fra Rodal ble mistet i forbindelse med fangst på sjøpattedyr eller eventuelt hjort på trekk over fjorden.

Den eneste gjenstanden i min undersøkelse som ikke med god sikkerhet kan knyttes til en gard eller grend er den ornerte spydspissen (T 5103) som er funnet ”i indre Aure, sandsynligvis paa Engdal” sent på 1800-tallet. Den vinkelrette streken på tvers av spissens rygglinje vitner om at mennesker i dette området dekorerte redskap av skifer. Berge (2006: 84) har vist at spisser med tverrhakk utgjør den klart største gruppen av ornerte skiferprosjektil og i det midtnorske materialet som helhet. Spissen fra Vinjefjorden er ikke tatt med i Berges katalog og eksemplaret representerer, etter distribusjonskartet å dømme, det hittil eneste som er funnet på Nordmøre⁹ (Berge 2006: 105). Funnkonteksten til spydspissen er problematisk, men ved å se den i sammenheng med de øvrige funn fra MNa i området, gir den like fullt et forsterket inntrykk av et jeger- og fiskersamfunn hvis redskapskultur fremviser en tydelig tilknytning til en større skiferbrukende region i mellomneolitikum. Den antatt ofrede og samtidige spydspissen fra Almli i Engdalen viser at folk hadde en nær tilknytning til området og styrker antakelsen om at det ornerte eksemplaret er funnet i bygda.

⁹ I 2001 inkom bl.a. en enegget, smalbladet skiferkniv med sagtannet rygglinje (T 22641) fra Korsnes, Halså k., like vest for analyseområdet (<http://www.vm.ntnu.no/intranett/innkomst/visnummer.asp?Musnr=2290>). Også dette funnet ser foreløpig ut til å være enestående for Nordmøre (Berge 2006: 97).

Figur 47: Skifergjenstander fra MN:

C 5510	Pilspiss	Skifer	Sannsynlig depot	Tevik, 30/1
T 20210	Pilspiss	Grå skifer	Boplass eller depot	Hestnes, 105/4
T 16931	Spydspiss	Mørkebrun skifer	Tapt under bruk	Rodal, 122
T 5103	Spydspiss	Grå skifer	Uklart	Engdal, 126 eller 127
T 15005	Spydspissfragment	Grågrønn skifer	Mulig depot	Engdal, 127/3
T 17638	Spydspiss	Mørkegrå skifer	Mulig depot	Botn, 114/10
T 18537: 1	Fragment av enegget kniv	Grågrønn skifer	Boplass	Tevik, 30/1

Intensjonelle nedleggelse av slipte økser

I analysen inngår ialt seks økser av bergart fra MN og fire av disse er typer uten skafthull. En rektangulær huløks (T 16489) fra Bergfallvika vest for sørlige del av Aursundet og en annen (T 17119) fra Kråknes sør for Arasvikfjorden viser at denne øksetypen har inngått i redskapsrepertoaret i studieområdet. Det foreligger ingen oversikt over utbredelsen av denne typen på Nordmøre, men Kalseth (2007: 29-29) har funnet ni eksemplarer i Trøndelag og Ramstad (1999: 44) har påvist åtte i Romsdalstraktene. De to rektangulære huløkser som inngår i min studie er begge fullstendige. Med de kontekstuelle forholdene forholder det seg annerledes da funnopplysningene for huløksa fra Bergfallvika er begrensede, mens funnlokaliteten for det glattslipte eksemplaret fra Kråknes er kartfestet, om enn unøyaktig. Jeg har forsøkt å lokalisere det mulige funnstedet ved Aursundet og ut ifra naturforholdene på stedet kan det tenkes at en boplass har ligget i denne vika. Storgjenstanden er derimot et enkeltfunn og øvrige spor etter tilhold er ikke kjent. Fra Kråknes er det derimot innlevert en del slått flint som er funnet i området innenfor funnstedet for den enkeltfunne huløksa og dette materialet kan stamme fra en samtidig boplass. Begge er tilnærmet uskadde og eksemplaret fra Kråknes er funnet i nærheten av et kullag ved et berg. I likhet med andre som har dratt nytte av løsfunne økser i sin forskning, finner jeg det svært sannsynlig at enkeltfunn som disse er manifesteringer av den religiøse komponent i steinaldersamfunnene (Østmo 1988: 91, Binns 2005: 122 ff., Kalseth 2007: 79). I Trøndelag har Kalseth (2007: 64, 67) påvist bl.a. rektangulære huløkser i kontekster som røys og grus. Hun tolker dette som rituelle

øksedeponeringer. Binns (2005: 127-128) er en blant mange som berører problematikken omkring hvorvidt et løsfunn kan tolkes som et offer eller en gravgave. Jeg anser det som meget vanskelig å sette et strengt skille mellom de to deponeringskategoriene da variablene er så mange. Enhver gjenstand bør vurderes opp mot sitt funnmiljø og nærliggende analogier må kunne dras inn i hvert tilfelle.

Figur 48: Slipte økser fra MN:

T-nr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.:
T 16489	Rektangulær huløks	Mørkegrønn bergart	Mulig depot	Bergfall, 12/3
T 17119	Rektangulær huløks	Mørk og nærmest skifrig bergart	Mulig depot	Kråknes, 101/1
T 18341	Hulegget flintøks	Lysgrå, sjattert flint	Boplass	Todal, 21/1

En konsolidering av blandingsøkonomien i MNb?

De rektangulære huløksene er hyppig forekommende i Nord-Norge. Dette gjør det aktuelt å vurdere øksetypen som en "hjemlig" variant (Kalseth 2007: 28). Fra Gåsvik ved Vinjefjorden kommer et emne til en rettet, tykknakkert bergartsøks (T 20022) som indikerer at slike redskap ble produsert lokalt i MNb. Det foreligger ingen funnopplysninger annet enn eiendomslokaliseringen og det er derfor få forhold å vurdere gjenstanden opp mot. Kalseth har undersøkt om emner i det trønderske øksetilfanget fra yngre steinalder forekommer som depot og hun konkluderer med at tallet er lavt og at hovedandelen av emner opptrer i våtmarkskontekster (Kalseth 2007: 52-53, 70). Både hun og Hinsch (1956: 160-162) viser flere tilfeller av intensjonelle nedleggelse av tykknakkede bergartsøkser. Sistnevnte regner også opp mulige boplassfunn. Emnet fra Gåsvik er med sine 22,2 cm. formidabelt og jeg velger å tolke dette som en sannsynlig enkeltdeponering. Også på Furumo på Stokke øst for Valsøya er det funnet en tykknakkert rettøks av bergart (T 17028). Denne varianten har et mer avrundet tverrsnitt enn emnet fra Gåsvik og er kun halvparten så lang. Øksa ble funnet ca. 50 cm. dypt under myr og funnstedet er lokalisert 11 m.o.h. i en sørhelling. Jeg mener dette funnet kan bidra til å fylle ut den kontekstuelle "gråsonen" for emnet fra Gåsvik. Hinsch (1956: 166-168) knyttet øksetypen til den skandinaviske båtøkskulturen (BØK) i MNb, men han så heller ikke bort ifra at forekomstene i Vest- og Nord-Norge kunne vitne om en brukstid

inn i SN. Innflytelsene fra BØK i studieområdet understøttes av båtøksfragmentet (T 14191) fra Geistad på Ertvågsøya. Funnopplysningene er vage, men gode nok til at jeg, i likhet med Aspren (2005: 71), tolker funnet som en bevisst nedleggelse. Dette skulle tyde på at menneskegruppene i området stod i relasjon til fjernere deler av Skandinavia, og dette forholdet finner, etter min oppfatning, sin manifestasjon i funnet av en stor skafthulløks (T 18100) tilhørende jysk enkeltgravskultur i en steinur i Halsvik i Fjærli, Valsøyfjord. Såvidt meg bekjent er dette det hittil nordligste funnstedet for en overgravsøks i Norge og ut ifra konteksten å dømme kan gjenstanden ha tilhørt en enkeltgrav i ur, selv om det ikke blir opplyst om dekkheller e.l.. Bl.a. K.S. Binns og Preben Rønne (1996) og Solberg (2006) har foreslått kriterier for gjenkjennelse av graver fra steinalderen, men ingen av dem berører graver i ur, - en kategori særlig Ragnar Orten Lie (2008: 12-17) har løftet frem for Møre og Romsdal¹⁰.

Felles for øksefunnene fra Stokke, Geistad og Fjærli er at de forekommer i svært varmekjære bakker i studieområdet. På grunnlag av at gjenstander som forbindes med svensk-norsk båtøkskultur og jysk enkeltgravskultur i undersøkelsesområdet forekommer på steder i landskapet som har egnet seg til tidlig jordbruk/husdyrhold, tolker jeg denne lokale konstellasjonen som de klareste indikasjonene på en fremvoksende blandingsøkonomi i området; det samme sammenvevde ervervet som møter oss i materialet fra Bjønnehellaren¹¹ i Jørgenvåg på øya Tustna hvor graven til et barn fra MNb er påvist. Gravgodset bestod bl.a. av grønnsteinsøks- og meisel samt en bein harpun, og begravelsen ble funnet i et kulturlag som inneholdt bein av dyr som sau, okse, sel, bever, hjort, elg og rein (Lie 2004). Pollenanalyser fra Tjeldbergodden og Gossen gir klare uttrykk for at mennesker holdt husdyr og dyrket korn på kysten av Nordvestlandet i MN, jfr. kap. 2.1.

¹⁰ Lie (2008: 14) omtaler bl.a. et kranium funnet i en liten ur beliggende 5-8 m.o.h. på Valsøya i Halså k. Funnet er ikke etterundersøkt.

¹¹ Den innledende prøvegravningen i Bjønnehellaren ble foretatt av Brage I. Larsen sommeren 1929, i samme vendingen som han gjorde sin undersøkelse av boplasslokaliteten "Trysilåkeren" på Otnes i Valsøyfjorden (kap. 2.1.) (Lie 2004: 46).

Figur 49: Bergartsøksker fra MNb:

T-nr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.:
T 17028	Tykknakket rettøks	Grå bergart	Depot	Stokke, 120/15
T 20022	Tykknakket bergartsøks	Rødbrun sandstein	Mulig depot	Gåsvik, 123/1
T 14191	Eggstykke av båtøks	Grå leirskifer	Depot	Geistad, 96/1
T 18100	Overgravsøks	Grå sandstein	Depot/sannsynlig grav	Fjærli, 117/3
T 15326	Ovalt køllehode	Grå bergart	Mulig depot	Kletten, 42/1

6.4. Senneolittisk tid og eldre bronsealder

Tilfanget fra sen yngre steinalder i studieområdet er rikholdig, men en fellesnevner for de fleste av funnene er mangelen på lokalisering av funnsted. Alle gjenstander kan derimot knyttes til en eiendom eller en avgrenset bygd/grend. I analysen har jeg på mer eller mindre sikkert grunnlag kartfestet funnstedene for fire av ialt 16 storgjenstander eller diagnostiske artefakter fra SN og eldre bronsealder. Boplassfunnene er nærmest fraværende.

Dolketid

I materialet fra SN-EB opptrer tilsammen fem flintdolker. To av disse tilsvarer Lomborgs type II, to andre type VI og i det siste tilfellet har jeg måttet basere meg på en tilvekstbeskrivelse som har vist seg utilstrekkelig m.h.t. en typebestemmelse. Lomborg (1973) har argumentert for en klar kronologisk relevans for hovedtypene han har skilt ut i det danske tilfanget, men det er usikkert hvor mye dette påvirker det norske materialet. I det følgende ser jeg flintdolkene under ett, uavhengig av utviklingsforholdet typene imellom. Av fem flintdolker er det kun to som er vedheftet såpass med funnopplysninger at det lar seg gjøre å tolke konteksten med rimelig sikkerhet. Dette gjelder for de antakelig seneste eksemplarene i materialet som hører inn under type VI med brukstid inn i eldre bronsealder. På bakgrunn av tilvekstinformasjonen har jeg kartfestet det antatte funnområdet for dolken (T 10941) fra Brattset nord for Arasvikfjorden. Denne ble funnet i grus ved grøfting av nyland ca. 60 m.o.h. Funnbygden var antakeligvis ikke betydelig og odden var avbrutt ved innlevering, men gjenstandsform, omstendigheter og funnområde kan tale for at eksemplaret er et depot. Jeg

begrunner dette med den generelle antakelse om at storgjenstander av flint hovedsakelig opptrer i religiøse/verdslige kontekster som offer og gravgoods (Østmo 1988: 91). En støtte til argumentet kan hentes 3,5 km. sørøst for Brattset: I Lervik i Valsøyfjord inngår en lignende flintdolk (C 5117) i et kombinasjonsdepot sammen med flintgjenstander som sigd (C 6100) og skeiformet skraper (C 6228). I dette tilfellet kan funnstedet derimot ikke gjenfinnes, men sammensetningen av depotet kan rekonstrueres. Uten hensyn til dolkekronologien kan disse sene nedleggelsene være til nytte i tolkningen av de tre resterende eksemplar fra distriktet. Alle opptrer enkeltvis og ingen av dem kan lokaliseres mer nøyaktig enn til en eiendom/bygd. Det er særlig to funnkontekster i tilstøtende områder som påvirker mitt syn på den opprinnelige sammenhengen til de enkeltfunne flintdolkene: I Sandvik på Eide ytterst i Aursundet ble det rundt 1947 funnet en lansettformet flintdolk 30-40 cm. dypt i øvre kant av en marbakke like inntil en røys¹² omkring 6 m.o.h. En alternativ tolkning av kretsen er at det dreier seg om et rituelt anlegg. På Rød på Halså, i underkant av 2 mil sørøst for Valsøya, er en flintdolk type VI funnet på botn av en myr (Petersen 1928: 18). Jeg synes å se et mønster i dette og anser alle flintdolkene i analyseområdet som intensjonelle nedleggelse.

Figur 50: Deponerte flintgjenstander fra SN:

Museumsnr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.:
T 10436	Flintdolk	Lysblå, kvitspettet flint	Depot	Haugen, 25
T 10941	Flintdolk	Grå flint	Depot	Brattset, 95/1
T 6749	Flintdolk	Brun, spraglet flint	Depot	Sæter, 113
C 7467	Flintdolk	Uvisst	Depot	Renndal, 121
C 5117	Flintdolk	Grå, kvitspettet flint	Depot	Lervik, 119
C 6100	Flintsigd	Brungrå flint	Depot	Lervik, 119
C 6228	Skeiformet skraper	Lysbrun flint	Depot	Lervik, 119

¹² ”Tett øst herfor, ikke mere enn 0,5 m fra funnstedet, lå en nu fjernet rund krets av kuppel med indre tverrm. ca. 3 m. Innenfor denne krets ble funnet meget kull. I midten av kretsen lå lett nedsenket en firkantet steinhylle, og ovenpå denne var der adskillig trekull samt skjell. Det hele gir etter beskrivelsen inntrykk av å ha vært fundamentene til et rundt hus med ildsted i midten.” (Petersen 1949: 35).

Jordbrukssamfunn og kontakter i SN-BA

Som jeg var inne på i kap. 6.2. og 6.3 kan TRB-økser og økser tilhørende svensk-norsk båtøkskultur og jysk enkeltgravskultur tas til inntekt for influenser fra Sør-Skandinavia både i TN og MN i undersøkelsesområdet. Det kan fastslås at den materielle kulturen til folk på øyer, ved sund og fjorder på Nordmøre har hatt eksotiske innslag gjennom hele yngre steinalder. Dette er et trekk også Asprem (2005: 84-85) har oppsummert og som jeg tolker dithen som at iallfall kjennskap til jordbruk har vært tilstedeværende siden TN. På basis av tilfanget fra analyseområdet og øvrig forskning, mener jeg det i MN høyst sannsynlig eksisterer samfunn som har kombinert fangst og fiske med husdyrhold og korndyrking, - i det minste i områder med gunstig mikroklima. I SN representerer de flatehogde flintdolkene og -sigdene sørlige innflytelse, men fire enkle skafthulløkser og opplysninger om to tapte¹³, kan også tjene som indikasjoner på et lokalt jordbrukssamfunn. Kysttilknytningen vitner om en bred utnyttelse av det landskapet hadde å by på, også i sjøen og strømmene. Av de foreliggende fire skafthulløkser er det kun det ornerte og tilformede eksemplaret (T 21527) fra myrområdet Halsen nord for Englivatnet som har kunnet lokaliseres. Jeg har i skrivende stund ikke oppsporet en parallell til denne gjenstanden, heller ikke i Østmos (1978: 164) beskrivelse av det formidable tilfanget fra Østfold. Det uvanlige og kanskje enestående eksemplaret er funnet i en kontekst jeg uten å nøle vil betrakte som rituell. Dette forholdet kan også påvirke inntrykket av de øvrige skafthulløksene fra distriktet: Ingen eksemplarer viser spor som indikerer at de har vært anvendt som arbeidsredskap, jfr. Østmo (ibid.: 186-188), og skafthulløksen (T 12282) fra Hestnes i Valsøyfjord skal ha blitt funnet ved grøftegraving, d.v.s. i en dybde som kan tilsi at eksemplaret var en deponering eller en gravgave (Binns & Rønne 1996). Skafthulløksene fordeler seg jevnt ut over landskapet på steder som alltid har ligget godt til rette for jordbruk, f.eks. sørvendte og varmekjære Arasvik. Jeg antar at senneolittiske boplasser befinner seg på disse stedene, hvilket de flatehogde pilspissene av flint fra Arasvik (T 14534) og Lervik (T 25111) kan angi¹⁴. Den ofrede skafthulløkse fra et våtmarksområde i innlandet gir inntrykk av en sakralisering av landskapet som trolig fremviser en kontinuitet i religiøse ytringer fra de antatt deponerte skiferpilspisser fra TN og MN. Sammenlagt er disse vitnesbyrd om en utnyttelse av landskapet fra fjord til fjell.

¹³ På funnkort i Vitenskapsmuseets kartotek, har Theodor Petersen notert én tapt skafthulløks fra Lervik i Valsøyfjord og et tilsvarende tapt redskap fra Taknes indre helt vest i undersøkelsesområdet ved Arasvikfjorden.

¹⁴ Flatehogde pilspisser av flint forekommer som boplassfunn, men dette forholdet kan også problematiseres for løsfunn. Et nærliggende eksempel er et tapt funn fra Halse, Halså k., som Th. Petersen beskriver på et funnkort: "Pilespids av flint f. i en røis av kvartsstykk og flintknolde". Dette kan handle om et slags depot.

At distriktet ikke var isolert fra omverdenen i senneolitikum kommer også, noe enigmatisk, til uttrykk i den dekorerte steinkula (T 16398) fra Lindås vest for Aursundet som er et klart fremmedelement på Nordvestlandet og sågar i Skandinavia. Et enestående løsfunn som dette krever en kildekritisk øvelse i seg selv, men nødvendige reservasjoner til tross, oppfatter jeg, i likhet med Farbregd (1980) og Sverre Marstrander (1979), steinkula som et sannsynlig autentisk innslag. Ved å sammenstille alle dokument som angår funnet, har jeg lokalisert funnstedet og hatt god tid til å overveie konteksten. Hadde denne insulære gjenstanden forekommet i et distrikt uten øvrige spor etter bosetning i SN og bronsealderen, hadde jeg nok vært mer tilbakeholden. Både Aursundet og distriktet som helhet er derimot relativt rikt på funn av prestisjegjenstander fra SN-EB og et mulig rituelt anlegg er, som tidligere nevnt, beskrevet fra Sandvik på Eide, 11 km. nordøst for Lindås. Marstrander (1979: 100) argumenterer for at en subneolittisk skinnbåtteknologi gjorde det mulig, - "[...] med tilfeldighetens preg [...], - å krysse Nordsjøen i SN-EB, og Østmo (2005: 58-61) mener distribusjonen av bl.a. flintdolker på Sørvestlandet og nordover vitner om en skipsteknologi som muliggjorde regulær sjøfart fra Jylland til Norge over Skagerak i SN. Jeg mener funnmiljøet i analyseområdet utfyller Marstrandens positive innstilling til steinkula og gjenstandens opptreden i en lang røys kan indikere at det handler om en bevisst deponering. Kalseth (2007: 63-64) omtaler neolittiske økser fra tilsvarende kontekster og Øyunn Kleiva (1996: 108, 129) nevner funnet av en flintdolk i en røys på Kvamsøy, Sande k. En relevant analogi kan søkes betraktelig nærmere: I 1954 presenterte N.M. Vaagland et særegent og lite påaktet funnmiljø på Rød, Halså k., som etter beskrivelsene å dømme dreier seg om et gravfelt fra SN-EB som, etter min mening, *kan* ha inkludert det nordligste funnet av en hellekiste i Norge¹⁵. I en haug tett ved dette anlegget ble det bl.a. avdekket en flintdolk. I tillegg nevner bygdebokforfatteren et sannsynlig gravfunn fra Volongøya¹⁶ i Korsnesfjorden, Halså k., ca. 2 mil vest for Valsøya.

¹⁵ "Det var en stor steinring omkring 1000 m² kring 50 meter nedafor husa på gården. Ytterkantene var markert ved heller. Rausa var rund. Omtrent midt inne i denne rausa eller ringen fant Kristen Røe en steingrav (likkiste). Den var av flate steiner på hver side og oppå dekket med store steinheller. Ved hodeenden av grava stod en stein oppreist, som ganske sikkert har skullet markere at her var en grav. Kristen Røe fant og her bruddstykker av ildstein utafor gravkamret, som var tomt. Kring 50 meter nedafor denne store haugen eller rausa, fant Kristen Røe også en haug, men den var mindre enn førstnevnte. Her fant Kristen Røe under pløying en økseliknende dolk, ca. 35 cm lang, med påemna skaftehol, samt en flintdolk." (Vaagland 1954: 167-168).

¹⁶ "På Vollongøy i Fjærvik ble under jorddyrking omkring 1840-åra funnet et sverd og en pilespiss av flint samt en hammer av stein som kan tenkes å høre denne perioden [bronsealderen] eller den seinere steinalder til." (Vaagland 1954: 33).

At samfunnene i studieområdet og regionen tok del i et vidtrekkende kontaktnettverk i eldre bronsealder kan forøvrig bevitnes gjennom funnet av eggdelen til en massiv skafthulløks av bronse ("Fårdrup-typen") på Hofset i Vinjefjorden, ca. 5 km. øst for Engdal (Gaustad 1965: 27, Sognnes 2005a: 140). Dette er ett av kun fem eksemplare funnet i Norge og øksetypen dateres til eldre bronsealders periode I/II (Johansen 1993: 165). Funnkonteksten er ukjent, men Øystein K. Johansen (1993) samler alle bronsealderens metallfunn innunder kategorien depot. At gjenstanden opptrer i et jordbruksområde midtvegs i Vinjefjorden like øst for studieområdet, kan tas som et tegn på tilstedeværelsen av et agrarsamfunn i disse fjordene med tette forbindelser til de sørsandinaviske bronsealderssamfunn. Og det er fortrinnsvis sjøen og kysten som fremstår som hovedkommunikasjonsleden i distriktet.

Figur 51: Øvrige funn fra SN:

Museumsnr.:	Gjenstandstype:	Råstoff:	Kontekst:	Gard, gnr./bnr.:
T 16398	Dekorert steinkule	Basalt	Depot	Lindås, 11/1
T 12280	Enkel skafthulløks	Oksidert bergart med glimmer	Mulig depot	Gresset, 29/1
T 16660	Enkel skafthulløks	Spettet bergart, nærmest porfyr	Mulig depot	Arasvik, 99
T 12282	Enkel skafthulløks	Grå bergart med glimmer	Depot	Hestnes, 105
T 21527	Ornert skafthulløks	Grå sandstein	Depot	Hestnes, 105/8
T 16470	Flintsgd	Grå flint	Mulig depot	Espvik, 8/3
T 18538	Flintsgd	Mørkegrå flint	Mulig depot	Leirdal indre, 32/6
T 14534	Hjerteformet pilspiss	Lys flint	Mulig boplass	Arasvik, 99
T 25111	Bladformet pilspiss	Blålig flint	Mulig boplass	Lervik, 119/3

6.5. Landskapets historiske dimensjon: En sammenfatning

Med den kontekstualiserende analysen i kap. 5 som bakgrunn har jeg løftet blikket og presentert noen overordnede tolkninger av deler av materialet innenfor en kulturhistorisk ramme på Nordvestlandet og utenfor. For å nå dette har jeg måttet dra veksler på et variert tilfang med like stor variasjon når det kommer til opplysninger om funnkontekst. Ved å se gjenstander med mangelfulle opplysninger i sammenheng med bedre dokumenterte løsfunn og nærliggende paralleller, har jeg forsøkt å få løsfunnene fra studieområdet ”i tale”. Den avgjørende forutsetning for tilstedeværelsen av gjenstandene er steinalderens menneskesamfunn som levde og åndet i landskapet gjennom de ca. 5300 år studien dekker. Mine tolkninger og betraktninger av de fjerne samfunns forestillinger og levesett baserer seg på dette arkeologiske grunnmaterialet. Jeg er likevel forsont med at løsfunnene kun er materielle fragment av helheter og utsagnskraften må i alle tilfeller anses som begrenset. Men mine resultat viser også tendenser som jeg mener er vesentlige for å kunne orientere seg i aspekt ved både tilfang og undersøkelsesområde. De rene boplassfunnene er i et merkbart mindretall, men dette grunner i misforholdet mellom utgravninger og karakteren av de artefakter som har blitt innlevert gjennom årenes løp uten faglig etterprøving. En konsekvens av dette forholdet er også at mine konteksttolkninger i mange tilfeller vil kunne problematiseres.

Kildematerialet kan, slik jeg oppfatter det, fortelle at mennesker siden senmesolittisk tid har manifestert sitt forhold til både den fysiske og metafysiske virkelighet gjennom intensjonelle nedleggelse på ulike steder i landskapet. Jeg antar at disse i første rekke rituelle vitnemål kan gi en pekepinn på hvor i studieområdet grupper oppholdt seg, iallfall i perioder, og hvilke miljø som inngikk i den essensielle livnæringen både i den tid da hovedvekten ble lagt på jakt, fangst og fiske og i de senere tidsavsnitt da denne ressursbruken trolig ble flettet sammen med tidlig jordbrukskultur. Hvorvidt deponeringene har forekommet i umiddelbar nærhet til befolkningens næringsvirksomhet forblir et kildekritisk spørsmål (Østmo 1988: 91-92), men i flere tilfeller ser slike funn ut til å opptre på steder som antas å by på gunstige betingelser i så henseende. Mitt generelle inntrykk etter undersøkelsen er at en betydelig del av tilfanget viser de religiøst forankrende sidene ved steinaldersamfunnene i distriktet; en side som bandt bosetningenes tradisjon og historie til bestemte steder og integrerte samfunnenes materielle og geografiske element. Landskap og naturformasjoner ble en konkret del av de ulike samfunns manifesteringer og intensjonelle nedleggelse, inkludert graver, bekreftet den historiske og

sakrale dimensjonen ved landskapet (Løvdøen 1995: 111-113, Glørstad 2006: 105-106). En slik bekreftelse virker grunnleggende i alle samfunn, uavhengig av ulik tidsforståelse, men jeg antar at behovet for å hevde et landskaps historisitet blir sterkere og materielt tydeligere ved større bofasthet. Den korsformede kølla fra Myrstad på Henna representerer den eldste rituelle ladede handling i landskapet og analysen har vist at tilsvarende foreteelser har funnet sted gjennom hele neolitikum. Denne kontinuerlige ritualisering av landskapet kulminerer i sen yngre steinalder/eldre bronsealder da en flintdolk, en flintsigd og en skeiformet skraper legges ned sammen med flekker, skiver og avslag av flint på Lervik. Spranget mellom de to ytterpunktene er betydelig, men jeg mener å se noen fundamentale likhetstrekk som kan bunne i etableringen av en sterkere trang til å understøtte samfunnenes historiske dimensjon.

I 1966 kunne en av Vitenskapsmuseets tillitsmenn, Kristian Ekholm, innrapportere oppdagelsen av en 1,5 m. · 1,1 m. stor steinblokk med 15 skålgroper og flere halvsirkler på en strandnær terrasse i varmekjære Arasvik (Binns 2007, Mappe Arasvik gnr./bnr. 99/1). Slike gropristninger er satt i forbindelse med vestnorske jordbrukssamfunn i bronsealderen (Mandt & Løvdøen 2005: 190-191). Ristningssteinen ligger omlag 6 m.o.h. og usikkerhetsmomentene som knyttes til strandlinjeforskyvningen i området gjør det vanskelig å forholde seg til denne metoden for en holdbar datering (Sognnes 2000: 16). Bergkunstlokaliteten er den eneste av sitt slag som er påvist på Nordmøre og komposisjonen er uvanlig. Jeg tolker gropsteinen som en fysisk markering av et etablert jordbrukssamfunns inntilhørighet til fjordlandskapet (Mandt & Løvdøen 2005: 191).

7. Oppsummering og konklusjon

Gjennom de siste fire kapitler har jeg forsøkt å gi svar til den sammensatte problemstillingen jeg formulerte i kap. 1.1. Ved å definere og drøfte løsfunn som arkeologisk kildekategori, kom jeg frem til en teoretisk innfallsvinkel for studien i sin helhet der emneordene er kontekst og historisitet i landskapet. Ved å sette sammen en anvendbar metode har jeg sett om kildeverdien til det løsfunne tilfanget fra undersøkelsesområdet har kunnet forsterkes gjennom kontekstualisering, og om det på grunnlag av analysens resultat har vært mulig å gi et innblikk i samfunn og landskapsbruk fra senmesolitikum til senneolitikum/eldre bronsealder i Aursundet, Arasvikfjorden og Valsøyfjorden.

Steinaldermaterialet fra studieområdet domineres av løsfunn og dette er et kildegrunnlag som bør behandles med særlig forsiktighet i forsøket på å si noe om samfunnene bak gjenstandene. Jeg mener likevel det er mulig å høyne kildeverdien til slike funn for i høyere grad å kunne aktivisere materialet i forskningen. Denne innstillingen er intet nytt under solen i norsk og midtnorsk arkeologi: Løsfunn har vært og er en mye benyttet kildekategori. Min hovedmetode har vært en kontekstualiserende analyse som bl.a. har omfattet feltregistreringer med innhenting av opplysninger hos informanter. På dette viset har det latt seg gjøre å dokumentere funnsteder for både eldre og nyregistrerte funn. Analysen har presentert et forslag til en lokal kronologisk sekvens som jeg har tolket med kulturhistorien som bakgrunn. Jeg er av den oppfatning at dette har bidratt med informasjon om den historiske forankringen i det aktuelle landskapet. Grunnet omfanget har jeg måttet holde diskusjonen i tøylene, men fordelen med en studie som denne er at den tar et særlig hensyn til lokale forhold som kun blir overfladisk berørt i større undersøkelser.

Den lokale innsamlings- og innleveringsvirksomhet siden 1860-årene og frem til i dag har sørget for et variert kildematerial og selv om kvaliteten på funnopplysninger har vært tilsvarende viser det seg at hele tilfanget samlet sett bidrar til å utfylle en del av ufullstendighetene. Slik jeg ser det er innleveringsplikten i kulturminnelovens § 12 en meget viktig bærebjelke for å sikre et tilstrekkelig forskningsgrunnlag, særlig hvis denne praksisen kombineres med etterundersøkelser og bedre dokumentering. Mine egne fremstøt i felt har gitt resultat og jeg mener det er på høy tid at mer fullstendige kulturminneregistreringer gjenopptas i kommuner som Aure og Halså. Samtidig ser jeg et potensial i å gjennomføre kontekstuelle studier som den foreliggende også i tilstøtende områder. Dette for å skape et bedre tolkningsgrunnlag for gjenstander som ofte avdekkes tilfeldig og som tilfører en verdifull dimensjon til et distrikts kulturhistoriske forhold. Ikke minst kan funn av storgjenstander og diagnostiske gjenstandstyper gi både forvaltning og forskning et bedre utgangspunkt m.h.t. problemstillinger omkring tema som bosetning og erverv, jfr. kap. 3.2. Men som det forholder seg for alle arkeologiske kildekategorier må også løsfunnene fra steinalderen betraktes som fragmenter av fortidige helheter og det foreliggende materialet er kun promiller av det som fremdeles befinner seg i landskapet; et landskap som ville vært mange dimensjoner og perspektiv fattigere uten løsfunnene.

Litteratur

Alsaker, S. (2005). Fra jeger til bonde. I: *Trøndelags historie. Landskapet blir landsdel: Fram til 1350*, (s.59-81). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Alsvik, A.S. & Farbregd, O. (1974a). *Antikvarisk avdelings tilvekst 1969*. Trondheim: Vitenskapsmuseet.

Asprem, F. (2005). *Jordbrukets røtter i Midt-Norge. En forskningsstatus: En retrospektiv og kontekstuell analyse av tidlige jordbruksindikatorer*. Trondheim: Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU).

Asprem, F. (2009). Oksetann flytter grenser. *SPOR – nytt fra fortiden*, 24/1, 4-7.

Aune, K. (Red.) (2005). *Fosens historie: Fra istid til 1730*. Skrifter utgitt av Fosen historielag 7. Orkanger: Grytting AS.

Auset, H. (2007). *Fra brudd til kast: Om framstilling av skiferpilespisser i yngre steinalder på Bøleseter og Bølestrand i Flatanger, Nord-Trøndelag*. Hovedfagsoppgave i arkeologi. Trondheim: Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU).

Ballin, T.B. (1996). *Klassifikaionssystem for stenartefakter*. Varia 36. Oslo: Universitetets Oldsaksamling.

Berge, S.L. (2006). *Skiferornamentikk: Estetiske og geografiske grupper i Midt-Norge*. Masteroppgave i arkeologi. Trondheim: Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU).

Berglund, B. (Red.) (2001). *"Gassprosjektet" – Arkeologiske undersøkelser på Tjeldbergodden, Aure kommune, Møre og Romsdal fylke, i forbindelse med bygging av metanolanlegg*. Trondheim: NTNU, Vitenskapsmuseet, Institutt for arkeologi og kulturhistorie (Rapport Arkeologisk Serie: 2001-1).

Berglund, B. (2003a). Kontinuitet eller endring? ”Gassprosjektet” – arkeologiske undersøkelser på Tjeldbergodden. I: Beverfjord, A. (Red.), *Vitark 3: Acta Archaeologica Nidrosiensia: Midtnordisk arkeologisymposium 1999: Trondheim 28.-30.mai*, (s.93-109). Trondheim: Vitenskapsmuseet, NTNU.

Berglund, B. (2003b). Jägare och samlare i Mistfjorden BC 6000 - AD 800. I: Beverfjord, A. (Red.), *Vitark 3: Acta Archaeologica Nidrosiensia: Midtnordisk arkeologisymposium 1999: Trondheim 28.-30.mai*, (s.111-117). Trondheim: Vitenskapsmuseet, NTNU.

Binns, K.S. (1986). *Notat: Funn og fornminner ved Englivannet (el. på kartet Liavatnet) ved Valsøyfjord i Halså kommune, Møre og Romsdal*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Binns, K.B. (1993a). *Funn av flintøks fra Enge i Valsøyfjord*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Binns, K.S. (1993b). Lokalhistorisk prosjektuke ved Valsøyfjord skole. *SPOR - fortidsnytt fra Midt-Norge*, 8/2, 45.

Binns, K.S. (1993c). Fra horn til korn – om forholdet mellom husdyrhold og korndyrking i vårt eldste jordbruk. *SPOR - fortidsnytt fra Midt-Norge*, 8/2, 8-10.

Binns, K.S. (2005). Jorda tas i bruk. I: Aune, K. (Red.), *Fosens historie: Fra istid til 1730*, (s.73-136). Orkanger: Grytting AS.

Binns, K.S. (2007). Kultsteiner og kultsteder. *SPOR – nytt fra fortiden*, 22/2, 18-21.

Binns, K.S. & Gjeset, B. (1995). Fornminner og havnivå – forsøk på en sammenligning mellom arkeologiske og geologiske observasjoner. *Spor – fortidsnytt fra Midt-Norge*, 10/1, 14-15.

Binns, K.S. & Rønne, P. (1996). Dødekult i steinalderen – likheter og motsetninger i sør og nord. *SPOR – fortidsnytt fra Midt-Norge*, 11/2, 4-9.

Birgisdottir, B.B. (Red.) (2005a). *Forskningsfokus: Faglig program for forvaltningsvirksomheten ved Vitenskapsmuseet 2006-2008*. Trondheim: Vitenskapsmuseet.

Birgisdottir, B.B. (2005b). *Kunnskapsstatus: Vitenskapsmuseets arkeologiske undersøkelser 1980-2004*. Trondheim: Vitenskapsmuseet.

Bjerck, H.B. (Red.) (2008). *NTNU Vitenskapsmuseets arkeologisk undersøkelser Ormen Lange Nyhamna*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Brevik, K.A. (2009a). *Tillegg til notatet "Område Englivatnet i Valsøyfjord", Halså kommune, av 19.02.92*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Brevik, K.A. (2009b). *Registreringsnotat for Kletten gnr. 42, bnr. 1, Halså kommune*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Brevik, K.A. (2009c). *Registreringsnotat for Henna gnr. 100, bnr. 3, "Nistudå", Halså kommune*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Brevik, K.A. (2009d). *Registreringsnotat for Myrstad gnr. 100, bnr. 18, Henna, Halså kommune*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Brevik, K.A. (2009e). *Registreringsnotat for Lervik "Olagarden", gnr. 119, bnr. 3, Halså kommune*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Brevik, K.A. & Ranvik, J. (2009). *Rapport: Utgraving av buplass frå neolitikum/bronsealder ved Dolmsundet, Feltkurs våren 2009*. NTNU Vitenskapsmuseet, Seksjon for arkeologi og kulturhistorie.

Bull, I. (Red.) (2005). *Trøndelags historie. Landskapet blir landsdel: Fram til 1350*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Bårdseth, G.A. (1998). *Depot som arkeologisk kjeldekategori: Ein analyse av depot og depotskikk frå mesolitikum til førromersk jernalder i Sande og Volda kommunar, Møre og Romsdal fylke*. Hovudfagsoppgåve i nordisk arkeologi, IAKN, Det historisk-filosofiske fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo.

Farbregd, O. (1977). *Antikvarisk avdelings tilvekst 1974*. Trondheim: Museet.

Farbregd, O. (1980). Liten stein – stort spørsmål. I: Larsson, B. (Red.), *Fortids kultur – samtids natur*, (s.10). Trondheim: Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Museet.

Farbregd, O. & Melby, O. (1982). *Antikvarisk avdelings tilvekst 1979*. Trondheim: Vitenskapsmuseet.

Fjell, S. & Holme, J. (2005). Kapittel III – Løse kulturminner. I: Holme, J. (Red), *Kulturminnevern: Lov, forvaltning, håndhevelse. Bind II: Kulturminneloven med kommentarer*, 102-118. Oslo: Økokrim.

Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers bevaring (1868). *Aarsberetning for 1867*. Kristiania: Carl C. Werner & Komp.'s Bogtrykkeri.

Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers bevaring (1870). *Oversigt over de til Universitetets Samling af nordiske Oldsager i 1869 indkomne Sager ældre end Reformationen*. Kristiania: Carl C. Werner & Komp.'s Bogtrykkeri.

Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers bevaring (1872). *Fortegnelse over det til Universitetets Samling av nordiske Oldsager i 1871 indkomne Sager, ældre end Reformationen*. Kristiania: Carl C. Werner & Komp.'s Bogtrykkeri.

Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers bevaring (1873). *Oversigt over de til Universitetets Samling af nordiske Oldsager i 1872 indkomne Sager, ældre end Reformationen*. Kristiania: Carl C. Werner & Komp.'s Bogtrykkeri.

Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers bevaring (1876). *Oversigt over de til Universitetets Samling af nordiske Oldsager i 1875 indkomne Sager, ældre end Reformationen*. Kristiania: Carl C. Werner & Komp.'s Bogtrykkeri.

Foreningen til norske Fortidsminde-merkers bevaring (1879). *Fortegnelse over de til Universitetets Samling i 1878 indkomne Sager ældre end Reformationen*. Kristiania: C.C. Werner & Komp.'s Bogtrykkeri.

Gaustad, F.W. (1965). *Tidlig metalltid i det nordenfjelske Norge*. Mastergradsavhandling i nordisk arkeologi ved Universitetet i Oslo.

Gjerland, B. (1985). *Bergartsøkser i Vest-Noreg: Distribusjon sett i forhold til praktisk funksjon, økonomisk tilpasning og tradisjon i steinalderen*. Avhandling til magistergraden i arkeologi. Bergen: Universitetet i Bergen.

Gjessing, G. (1942). *Yngre steinalder i Nord-Norge*. Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Oslo: H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).

Glob, P.V. (1945). *Studier over den jyske Enkeltgravskultur*. København: Gyldendalske Boghandel.

Glørstad, H. (2006). *Steinalderundersøkelser: Faglig program bind 1*. Varia 61. Oslo: Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Fornminneseksjonen.

Haug, A. (2003). På sporet av den eldste bosetningen i Kristiansund. *Årbok for Nordmøre*, 8-49.

Helskog, K., Indrelid, S. & Mikkelsen, E. (1976). Morfologisk klassifikasjon av slåtte steinartefakter. *Universitetets Oldsaksamlings årbok 1972-1974*, 9-38.

Herje, T. (1987). *Arkeologisk avdeling: Tilvekst 1981*. Trondheim: Vitenskapsmuseet.

Hinsch, E. (1956). Yngre steinalders stridsøkskulturer i Norge. *Universitetet i Bergen, Årbok 1954*. Historisk-antikvarisk rekke. Nr. 1. Bergen: A.S. John Griegs Boktrykkeri.

Hjelle, K.L. & Solem, T. (2008). Botaniske undersøkelser – Ormen Lange Nyhamna. I: Bjerck, H.B. (Red.), *NTNU Vitenskapsmuseets arkeologiske undersøkelser Ormen Lange Nyhamna*, 477-545. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Hjelle, K.L, Hufthammer, A.K. & Bergsvik, K.A. (2006). Hesitant hunters: a review of the introduction of agriculture in western Norway. *Environmental Archaeology*, 11/2, 147-170.

Hodder, I. & Hutson, S. (2003). *Reading the Past: Current Approaches to Interpretation in Archaeology*. Third Edition. Cambridge: Cambridge University Press.

Holme, J. (Red.) (2005a). Lov 9.juni 1978 nr 50 om kulturminner, med endringer senest 31.januar 2003 nr 9 (*kulturminneloven*). I: Holme, J. (Red), *Kulturminnevern: Lov, forvaltning, håndhevelse. Bind II: Kulturminneloven med kommentarer*, 229-238. Oslo: Økokrim.

Holme, J. (Red.) (2005b). Miljøverndepartementets kommentarer til forskrift om endring av forskrift om faglig ansvarsfordeling innen kulturminnevernet og om Statens Kulturminneråds nærmere oppgaver, organisasjon og arbeidsmåte (brev av 29.5.2000). I: Holme, J. (Red), *Kulturminnevern: Lov, forvaltning, håndhevelse. Bind II: Kulturminneloven med kommentarer*, 245-250. Oslo: Økokrim.

Johansen, A.B. (1970). *Høyfjellsfunn ved Lærdalsvassdraget*. Bergen: Universitetsforlaget.

Johansen, A.B. (1974). *Forholdet mellom teori og data i arkeologi og andre erfaringsvitenskaper*. Arkeologiske Skrifter, Historisk Museum. Nr. 1. Bergen: Universitetet i Bergen.

Kahn, M. (2007). *Lærebok i kulturminnerett*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Kalseth, J. (2007). *Mønstergyldige økser – En kontekstuell studie av neolitiske økser i Trøndelag*. Trondheim: Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet.

Kleiva, Øyunn (1996): *Frå det sosiale livet til tinga: Seinneolitikum på Ytre Søre Sunnmøre*. Hovedfagsoppgave i arkeologi med vekt på Norden. Bergen: Universitetet i Bergen.

Larsen, B.I. (1929). *Innberetning om antikvarisk befarings på Nordmøre og i Romsdalen 8/7-2/8 1929 ved Brage I. Larsen*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Lie, R.O. (2004). Hjortejakt på Tustna. *SPOR – nytt fra fortiden*, 19/2, 46-49.

Lie, R.O. (2008). Huler og hellere på Nordmøre. Del 2. *Årbok for Nordmøre*, 5-25.

Lomborg, Ebbe (1978). *Die Flintdolche Dänemarks: Studien über Chronologie und Kulturbeziehungen des Südkandinavischen Spätneolithikums*. Nordiske Fortidsminder, Serie B – in quarto, Bind 1. Utgivet af Det kgl. nordiske Oldskriftselskab. Odense: Andelsbogtrykkeriet.

Lødøen, T.K. (1995). *Landskapet som rituell sfære i steinalder: En kontekstuell studie av bergartsøkser fra Sogn*. Hovedfagsoppgave i Arkeologi med vekt på Norden. Bergen: Universitetet i Bergen.

Mandt, G. & Lødøen, T. (2004). *Bergkunst: Helleristningar i Noreg*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Mappe Arasvik gnr./bnr. 99/1: *Stein med skålgroper på Aresvika G.nr. 99,1. Valsøyfjord sogn, Aure prestegjeld, Nord-Møre*. NTNU Vitenskapsmuseet: Topografisk arkiv.

Marshall, D.N. (1976-7). Carved stone balls. *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland*, Vol. 108 (1976-77).

Marstrander, S. (1950). *Den antikvariske avdelings tilvekst 1950*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Marstrander, S. (1951). *Antikvarisk avdelings tilvekst 1951*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Marstrander, S. & Møllenus, K.R. (1955). *Den antikvariske avdeling: Tilvekst 1955*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Marstrander, S. (1979). Crossing the North Sea by Hide Boat from Scotland to Western Norway before the Iron Age. *Universitetets Oldsaksamling 150 år: Jubileumsårbok 1979*, 96-101. Oslo: Universitetets Oldsaksamling.

Mikkelsen, E. (1989). *Fra jeger til bonde: Utviklingen av jordbrukssamfunn i Telemark i steinalder og bronsealder*. Universitetets Oldsaksamlings Skrifter. Ny rekke. Nr. 11. Oslo: Universitetets Oldsaksamling.

Milisauskas, S. & Kruk, J. (2002). Late Neolithic: Crises, Collapse, New Ideologies, and Economies, 3500/3000-2200/2000 BC. I: Milisauskas, S. (Red.), *European Prehistory: A Survey*. Springer: United States of America.

Myklevoll, L.B.H. (1998). *Bergartsøkser i Nord-Norge: Forslag til klassifisering, kronologi og tolkning*. Stensilserie B nr. 50. Tromsø: Universitetet i Tromsø.

Møllenus, K.R. (1957). *Antikvarisk avdelings tilvekst 1957*. Trondheim: Vitenskapsmuseet.

Møllenus, K.R. (1959). *Antikvarisk avdelings tilvekst 1959*. Særtrykk av Årbok 1961 for Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet.

Møllenus, K.R. (1965). *Antikvarisk avdelings tilvekst 1964*. Særtrykk av Årbok 1965 for Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab. Trondheim: Museet.

Nerbø, T.E. (2008). *Planbehandling i Møre og Romsdal fylke: En studie av skjønnsutøvelsen til arkeologer på fylkeskommunalt nivå*. Masteroppgave i arkeologi. Trondheim: Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet.

Nielsen, P.O. (1978). Die Flintbeile der frühen Trichterbeckerkultur in Dänemark. *Acta Archaeologica* Vol. 48, 61-138. København: Munksgaard.

Petersen, Th. [Rygh, K.] (1915). *Oversigt over Videnskabselskabets Oldsagsamlings tilvækst i 1914 af sager ældre end reformationen, af K. Rygh, udg. af Th. Petersen* (Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Skrifter 1914, Nr. 4). Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Petersen, Th. (1925). *Oversikt over Videnskabsselskabets Oldsaksamlings tilvekst i 1924 av saker eldre enn reformationen*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Petersen, Th. (1928). *Oldsaksamlingens tilvekst 1927*. DKNVS Museet. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Petersen, Th. (1931). *Oldsaksamlingens tilvekst 1930*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Petersen, Th. (1932). *Oldsaksamlingens tilvekst 1931*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Petersen, Th. (1933). *Oldsaksamlingens tilvekst 1932*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Petersen, Th. (1936). *Oldsaksamlingens tilvekst 1935*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Petersen, Th. (1949). *Oldsaksamlingens tilvekst 1946-47*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Petersen, Th. & Marstrander S. (1949). *Oldsaksamlingens tilvekst 1948*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Ramstad, M. (1999). *Brytninga mellom nord og sør: En faghistorisk og lokalkronologisk studie over Møre i Yngre Steinialder*. Hovedfagsoppgave i Arkeologi med vekt på Norden. Bergen: Universitetet i Bergen.

Ringstad, B. (1995). *Fornminne i Halså kommune: Foreløpig rapport om faste og lause fornminne*. Molde: Kulturavdelinga, Møre og Romsdal fylkeskommune.

Rygh, K. (1876). *Fortegnelse over Oldsager, ældre end Reformationen, indkomne til det Thronhjemske Videnskabsselskabs Oldsamling i 1875*. Foreningen til norske Fortidsmindesmerkens bevaring. Kristiania: Carl C. Werner & Komp.'s Bogtrykkeri.

Rygh, K. (1897). *Fortegnelse over de til Videnskabselskabets Oldsagsamling i Trondhjem i 1897 indkomne sager ældre end reformationen*. Trondheim: DKNVS.

Rygh, K. (1903). *Tilvækst i 1902 af sager ældre end reformationen*. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.

Rygh, O. (1999 [1885]). *Norske Oldsager: Ordnete og Forklarede*. Trondheim: Tapir forlag.

Simpson, D.N. (2001). *Sea-level curves for Sunnmøre, Nordmøre and Sør Trøndelag*.
Regneark i Windows Office Excel: SeaLevelCurvesSunm-STrondelag_v1.xls.

Skår, Ø. (2003). *Rituell kommunikasjon i seinmesolitikum: En analyse av hakker og køllers symbolske betydning*. Hovedfagsoppgave i arkeologi. Bergen: Universitetet i Bergen.

Sognes, K. (2000). *Katalog over bergkunstlokaliteter i Midt-Norge*. Trondheim: NTNU Vitenskapsmuseet, Institutt for arkeologi og kulturhistorie.

Sognes, K. (2005a). I bronsens og jernets tid. I: Aune, K. (Red.), *Fosens historie: Fra istid til 1730*, (s.137-197). Orkanger: Grytting AS.

Sognes, K. (2005b). Bronsealderen: Europas nordligste bronsealderprovins. I: Bull, I. (Red.), *Trøndelags historie. Landskapet blir landsdel: Fram til 1350*, (s.83-105). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Solberg, B. (1989). Køller, klubber og hakker av stein. Lite påaktede gjenstandsgrupper i vestnorsk yngre steinalder. *Universitetets Oldsaksamlings Årbok 1986-88*, 81-102. Oslo: Universitetets Oldsaksamling.

Solberg, B. (2006). Graver og gravformer i norsk steinalder. I: Glørstad, H., Skar, B. & Skre, D. (Red.), *Historien i forhistorien: Festskrift til Einar Østmo på 60-årsdagen*, (s. 83-93). Kulturhistorisk museum. Skrifter 4. Oslo: PDC Tangen.

Svendsen, J.I. & Mangerud, J. (1987). Late Weichselian and Holocene sea-level history for a

cross-section of western Norway, *Journal of Quaternary Science*, 2, 113-132.

Søborg, H.C. (1988). Knivskarpe grenser for skiferbruk i steinalderen. I: Indrelid, S., Kaland, S. & Solberg, B. (Red.), *Arkeologiske skrifter Historisk Museum*, 4, 225-241.

Todal, A. (1963a). *Gardtales i Aure*. Orkanger: Kaare Grytting A.s.

Todal, A. (1963b). *Gardtales i Valsøyfjord*. Orkanger: Kaare Grytting A.s.

Vaagland, N.M. (1954). *Halsaboka: Bygdebok. 1.bind*. Kristiansund: Olaf B. Sverdrups trykkeri og bokbinderi.

Østmo, E. (1978). Schaftlochhäxte und landwirtschaftliche Siedlung: Eine Fallstudie über Kulturverhältnisse im südöstlichsten Norwegen im Spätneolithikum und in der älteren Bronzezeit. *Acta Archaeologica* vol. 48, 155-206. København: Munksgaard.

Østmo, E. (1988). *Etableringen av jordbrukskultur i Østfold i steinalderen*. Universitetets Oldsaksamlings Skrifter. Ny rekke. Nr. 10. Oslo: Universitetets Oldsaksamling.

Østmo, E. (1999). Double-Edged Axes under the Northern Lights: The northernmost Finds of the Funnel Beaker Culture in Norway. *Acta Archaeologica* vol. 70, 107-112. København: Munksgaard.

Østmo, E. (2000). Elleve trøndske steinøkser: Traktbegerkulturen nordafjells. *Primitive tider*, 3/1, 80-101.

Østmo, E. (2005). Over Skagerak i steinalderen: Noen refleksjoner om oppfinnelsen av havgående fartøyer i Norden. *Viking: Norsk arkeologisk årbok*, Bind LXVIII, 55-82.

Østmo, E. & Hedeager, L. (Red.) (2005). *Norsk Arkeologisk Leksikon*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Åstveit, L.I. (2005). Første stikk – steinalderen på Mørkekysten belyst gjennom et registreringsprosjekt. *Viking: Norsk arkeologisk årbok*, Bind LXVIII, 263-284.

Digitale kilder:

GisLink karttjeneste: <http://www.gislink.no/gislink/>. Sist besøkt: 23.05.10.

Kulturminneslagen: *Lagen (1988: 950) om kulturminnen m.m.* Sveriges Riksdag:
<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1988:950>. Sist besøkt:
15.05.10.

Museumsloven: *Bekendtgørelse af museumsloven nr. 1505 af 14. december 2006.*

Retsinformation.Dk: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=12017#K8>. Sist besøkt: 15.05.10.

Universitetsmuseenes webportal: *Unimus*: <http://www.unimus.no/>. Sist besøkt: 23.05.10.

Vitenskapsmuseets innkomstprotokoll: *Innkomst*: <http://www.vm.ntnu.no/intranett/innkomst/>.
Sist besøkt: 24.05.10.

Appendiks I: Tilvekstopplysninger, Aure kommune

Senmesolitikum:

T 13952: *Tevik*, gnr./bnr. 30/15:

”En temmelig ufullstendig *hakke* eller *kølle* av sten av den brede type med utvidelse av kantene ut for skafthullet, der som vanlig er bikonisk. Et større parti er avflaket på begge sider. Nuv. lengde 17, 5 cm. F. på bruket Solhaug av Tevik, *Aure* s. og pgd., i en dybde av c. 0, 6 m., i betydelig høide o. h.” (Petersen 1930: 17).

Tidligneolitikum:

T 14410: *Arasvik*, gnr. 99:

- a. Endel spaltestkr. av flint, hvorav et par kan karakteriseres som skrapere.
- b. Stk. av en *spydspiss* av skifer og et 5 cm l. griffelformet og åpenbart tildannet stk. skifer (redskap til dekorering av lerkar?).
- c. Et 5,7 cm l. endestk. av hård, chokoladebrun stenart av et av de cylinderformede, hakkeliggende redskaper med sirkelrundt tverrsnitt og tilspissing mot begge ender. Museet har flere eksemplarer av disse redskaper (cfr. ad. T.13365 a, sml. også Tromsø 3073), alle funnet ved kysten, og det er gjettet på at de kan ha vært brukt som merlespikere. De synes ikke at kunne være bryner, og ennå mindre kan de oppfattes som hakker.

F. under jordarbeide på *Arasvik, Valsøyfjorden s., Aure p.*” (Petersen 1932: 24).

T 20786: *Sundsboen*, gnr./bnr. 7/40:

”Hugget bergartsøks av grønnstein (Nøstvetøks), fragment av nakke og midtre del. Uregelmessig tresidig tverrsnitt og flat underside, tilhugd på alle sideflater. Øksen er avbrukket omtrent i dennes midtre parti. St. bev. l. 7,8 cm, st.b. 3,5 cm, st.t. 3,7 cm, vekt 127 gram. Usakkyndig fremkommet Løsfunn fra yngre steinalder fra *Sundsboen*, gnr. 7/40, *Aure* k., *Møre og Romsdal*: F. i forbindelse med graving i forbindelse med grønnsaksdyrking.

Funnstedet er en åker N for finnerens hus, og ca. 20 m V for Mjøsundet båtbyggeri (gnr. 7/23,55). Gjenstandene lå i ca. 20 cm dybde.” (Unimus).

Mellomneolitikum:

C 5510: *Tevik*, gnr. 30:

”Pilespids af Skifer af samme Slags som No.70, 3 1/2" lang; funden paa Klokkergaarden Tevik i Aure Pgd., Romsdals Amt, ved Oprydning af Jord i Udmarken, i en Dybde af mindst 2 Alen. Gave fra Kirkesanger J. Mogstad” (FF: 1872: 81).

T 14191: *Geistad*, gnr./bnr. 96/1:

”Eggdelen av en båtøks av leirskifer avbrutt over skafthullet. Har visstnok vært ganske av den vakre form R. 35, dog uten midtribbe langs oversiden. Det sees av slitemerker at øksens befestning til skaftet har vært styrket ved en snoromvinding foran skafthullet, ant. også bakenfor. 12,7 cm. l., 2,5 cm. bred over eggen. F. på Gjeistad i Valsøyfjord, Aure pgd., Nordm., et litet stk. ø. f. husene.” (Petersen 1931: 19).

T 16489: *Bergfall*, gnr./bnr. 12/1:

”Tynnakked øks av stein med hulegg. Øksens øvre del, altså den del som har sittet i skafthullet, er bare tilhugget på den ene side og overfladisk slepet på den annen. Lengde 17,9 cm., bredde over den uthulede egg 5,9 cm., over nakken 4 cm. F. i *Bergfallvika* på en plass (tidligere br.no. 3) under gården *Bergfall* (g.no. 12, br.no. 1), *Aure s. og pgd., Nordm.* Funnstedet ligger lunt, beskyttet mot nord. Høyden o.h. er anslått til ca. 15 m.” (Petersen 1949: 40).

T 18341: *Todal*, gnr./bnr. 21/1:

”Nedre del av en slipt, hulegget *flintøks* som er gjort tynnere ved avslagninger på den ene bredside. Eggen har dessuten fått særskilt eggbehandling, slik at stykket har vært brukt som skraper. L. 7,6 cm. F. i en veigrøft på *Todal* (g.nr. 21), *Aure s. og pgd., Nordm.* Gave fra finneren *Sivert Todal.*” (Møllenus 1963: 138).

T 18537: *Tevik*, gnr./bnr. 30/1:

- a. Den fremre del av en enegget *skiferkniv* med omtrent rett rygg og buet egg som ikke er ferdigdannet.
- b. En 6,1 cm l. grov *flekkeskraper* av *flint*.
- c. 8 *avslag* av *flint*, hvorav ett er brukt som skraper. (Møllenus 1965: 180).

Senneolitikum og eldre bronsealder:

T 10436: *Haugen*, gnr. 25:

”Spydspids eller dolk af flint, i omridset lig R. 63, men med fladere og tyndere skaft. Af en eiendommelig lys blaalig flint med hvide spetter. 15 cm. lang, bladet indtil 3 cm. bredt. F. paa Haugen ved Auresundet i Aure. Gave fra hr. kjøbmand E. D. Mogstad.” (Unimus).

T 10941: *Brattset*, gnr./bnr. 95/1:

”Dolk af hvidgraa flint, nærmest af formen R. 64, men med jevnere overgang mellem skaft og blad. Et stykke af odden, c. 5 cm. langt, mangler; nu 16 cm. langt, hvoraf 7 cm. på skaftet. Bladet indtil 4,5 cm. bredt. Godt huggen. F. paa *Brattset* paa Ertvaagøen, Valsøfjordens herred i Aure ved brydning af nyland, først opdaget i gruset ved gjenkastning af grøfter, men antoges at have ligget i det øvre lag i smaastengrus. Stedet er c. 60 m.o.h. og 170 m. fra stranden. Sterk stigning fra stranden, men fladere, hvor dolken fandtes.” (Petersen [Rygh] 1915: 3).

T 14534: *Arasvik*, gnr. 99:

”Ufullstendig hjerteformet *piles piss* med innbuet, fliket basis, *skraper*, *ryggflekke*, liten kjerne og noen spaltestkr., alt av flint. Ops. på *Arasvik* i *Valsøfjord*, *Aure* pgd., hvorfra der også tidligere er innsendt flintfund.” (Petersen 1933: 22).

T 16398: *Lindås*, gnr./bnr. 11/1:

”*Kuleformet redskap* av stein, av form som et køllehode, med 6 fremspringende skiver symmetrisk fordelt rundt hele steinen og samtlige med slepet, lett hvelvet overflate [...] Disse fremspring er adskilt ved et ca. 2 cm bredt, lavt halvrundt fordypet, prikkhugget bånd. Stykkets tverrmål ca. 7,1 cm. [...] F. på *Lindås* g.nr. 11, br.no.1, *Aure* s. og pgd., *Nordm.* Etter opplysninger velvilligst meddelt av gbr. Knut Lindås lå stykket på bunnen av en nu

fjernet avlang 10-15 m lang røys oppe på en ganske lav bergrygg. Denne røys antas å være en rydningsrøys, og dens høyde var sikkert over 1 m.” (Petersen 1949: 8-9).

T 16470: *Espvik*, gnr./bnr. 8/3:

”Halvmåneformet *sagblad* (sigdblade) av grå flint av typen R. 50, litt mere langstrakt enn typeeksemplaret. Omhyggelig tilhugget, men det ytterste av begge ender avbrukket. Nuv. lengde 8,9 cm, bredde inntil 3,1 cm. F. for flere år siden på *Sanden*, et bruk av g. no. 8, *Espevik* på Ertvågøy, *Aure* s. og pgd., *Nordm.*” (Petersen 1949: 34-35).

T 16660: *Arasvik*, gnr. 99:

”Flat, firesidet *skaftulløks* av bløt, finkornet bergart, antakelig sandstein. Skaftullet er totalboret. Stykket ser ut til å være en del av en sandsteinsplate som med den nødvendigste kanthugging er gitt et spissovalt frontalsnitt. De flate bredsiden har bevart alle den opprinnelige overflates ujevnheter. Både i frontal og tverrsnittets form kunne øksen tenkes å være påvirket av typer som A.W. Brøgger: Norges Vestlands Stenalder fig.48, jfr. forf.’s antakelse s. 76 at enkelte simple former av skaftulløkser har arvet trekk fra typen R.33. Nakken er rett avkortet og eggens skjeve form gjør det sannsynlig at stykket må oppfattes som en hakke. L. 14,9 cm, største bredde 7 cm. F. på marka på *Aresvik* (g.nr. 99), *Aure* s. og pgd. *Roms.*” (Petersen & Marstrander 1949: 6).

T 18538: *Indre Leirdal*, gnr./bnr. 32/6:

”Et 5,8 cm l. fragment av en sigd av flint av hovedtypen R. 52. F. i en åker på *Leirdal indre* (g.nr 32, 6), *Aure* s. og pgd., *Nordm.*” (Møllenus 1965: 180).

T 20280: *Gresset*, gnr./bnr. 29/1:

”Liten simpel skaftulløks av sandsten nærmest av formen R. 32 med plane bredsider. Sidekanterne noget indsvungne mot banen. 9, 8 cm. l. I lang tid opbevaret paa Gresset, *Aure* s. og pgd. Tidligere C 7178, Ab. 1875, s. 67, no. 9, nu utvekslet fra Univ. Oldsaks.” (Unimus).

Appendiks II: Tilvekstopplysninger, Halså kommune

Senmesolitikum:

C 8547: *Lervik*, gnr. 119:

”Den forreste Del af et *Redskab eller Vaaben* af Sten med Skafthul, afbrudt over Hullet. Er meget stærkt forvitret, men synes snarere at have været en *Kølle* end en *Øxe*. F. paa Lervik i *Aure Pgd.*, Romsdals Amt. - Gave fra Kirkesanger J. Mogstad.” (FF: 1878: 238).

T 13996: *Otnes*, gnr./bnr. 104/28:

- a. En liten samling spalteskr. av flint, mest små, tildels diminutive flekker og spåner. Et par har kantretouch.
- b. Eiendommelig *hengesmykke* av grå, glinsende skifer, 12,9 cm. l. Stykket er bredest nedentil, c. 3,8 cm., tvert avskåret med avrundede hjørner, og avsmalnende med innbuede kanter. Oventil er en profilering i form av to dype innskjæringer, symmetrisk i hver kant; de øverste er forbundet ved en fure, et leie for en hengesnor; den ene side er her litt beskadiget. Begge sideflater er plane, og der ses på dem en lett innritset dekor av parallelle linjer forbundet med skrå eller kryssende streker (fig. 5).
- c. Noen stkr. av flate *slipestene* av sandsten med konkave slipeflater.
- d. To ovale *senkestene* med hakk i begge ender, den ene ganske liten.

F. under jordbrytning på *Otnes, Valsøyfjorden s., Aure pgd.* Lokaliteten ligger ved fjordmunningen, Otnessundet, litt bakenfor, d.v.s. sydvest for gården, etter opg. c. 25 m. over havet. Feltet er meget vidstrakt, og jorden på sine steder sterkt kullholdig. Her er en utvilsom boplass, som synes at være rikholdig, og som det forhåpentlig vil bli anledning til nærmere at undersøke.” (Petersen 1930: 26).

T 14055: *Otnes*, gnr./bnr. 104/28:

- a. Stk. av en slepen, buttnakket *trindøks* av sten; den har hatt tverregg; men eggpartiet er avbrutt.
- b. - c. 4 små *skrapere* og 2 små *borespisser* av flint.
- d. - e. Et par bruddstkr. av *slipestene* av sandsten og endel flintavfall.

Ops. på *Otnes* i *Valsøyfjord, Aure* pgd., på sm. lokalitet som no. 98 ovf. Om fundpladsen opplyser yderligere stud. Brage I. Larsen: ”Boplassen ligger i øvre kant av ”Trysilåkeren”, og de tidligere innsendte saker er f. godt og vel 0,5 m. under torven. I åkeren blir under pløining stadig påtruffet flintstkr., og sådane finnes, om enn meget spredt, over hele det område hvor der er foretatt prøvegravninger. Overalt er jorden mørk og kullholdig, på sine steder strekker der sig hele flak av kullag i flere meters lengde” (Petersen 1930: 43-44).

T 16466: *Otnes*, gnr./bnr. 104/28:

5 flekker med skårede egge, den lengste 9,4 cm., en liten spånkraper, en liten kjerne, 11 spalteskr., alt av flint. Dessuten et stk. av en rullestein av sandstein som synes å ha vært brukt til å slipe på. F. på samme gård *Otnes*. Også tidligere er her gjort lign. funn (T. 13996, 14055).” (Petersen 1949: 34).

T 17121: *Kråknes*, gnr./bnr. 101/1: *Plateformet slipestein av sandstein*, 44 x 26 cm, med en noe konkav slipeflate på den ene side, likesom også på den annen plane side sees å ha vært brukt til å slipe på. F. på samme gård *Kråknes* på lokaliteten *Langura*, etter oppg. 20-30 m o.h.” (Marstrander 1951: 114).

T 17544: *Otnes*, gnr./bnr. 104/28:

- a. Et nærmest tresidet *kjernestykke av flint* som må oppfattes som en *kjerneøks* med tvert avhugget nakke. Undersiden er noenlunde flathugget, mens oversiden har en del av kalkskorpen sittende igjen, med mindre tilhugginger mot eggen og den ene sidekant. L. 7,1 cm.
- b. 3 spåner av flint hvorav den ene har retusj, de øvrige bare slitespor langs en del av kanten.

F. på den tidligere kjente boplass på *Otnes* (g.nr. 104, br.nr. 28), *Valsøyfjord s., Aure* pgd., *Nordm.*” (Møllenus 1954: 124-125).

T 17600: *Kråknes*, gnr./bnr. 101/1:

”En 9 cm l. smal *meisel av grønnlig bergart* med tilnærmet tresidet tverrsnitt og tilspisset nakke. Overflaten er bare delvis slipt, slik at den ennå har grove arr etter tilhugningen. F. ovenfor *Kringlåtthaugen* på *Kråknes* (g.nr. 101), *Valsøyfjord s., Aure* pgd., *Nordm.*

Lokaliteten ligger ikke langt fra funnstedet for slipesteinen T. 17121.” (Marstrander & Møllenus 1955: 87).

T 17603: *Henden*, gnr. 100:

- a. En liten vannslitt *spån av flint* med slitekanter og et lite ubearbeidet fragment av en bred flekke.
- b. 2 små knuter av flint.
- c. En samling avfallsflint.

F. på forskjellige lokaliteter på *Henden* (g.nr. 100), *Valsøyfjord s., Aure pgd., Nordm.* ca. 18-20 m.o.h.” (Marstrander & Møllenus 1955: 87).

T 20211: *Hestnes*, gnr./bnr. 105/4:

”Mulig *hakke* av stein med skafthull. Uregelmessig i formen og noe beskadiget. L. 15,7 cm., br. 9,5 cm., st. tykkelse 3,0 cm. Vekt ca. 520 g. F. flere år tilbake på *Hestnes gnr. 105, bnr. 4, Valsøyfjord s., Halså p. og k., Møre og Romsdal*. Nærmere funnopplysninger foreligger ikke. Gave fra finneren Knut Hestnes, 6684 Valsøyfjord.” (Herje 1987: 1).

Tidligneolitikum:

T 17027: *Valsøy*, gnr./bnr. 109/3:

”Spydspiss av skittet violett og grå skifer nærmest av Gjessings Hamnestepe (Yngre Steinalder i Nord-Norge fig. 111). Bladet har svakt hvelvete sider og er noe bredere enn på typeeksemplaret. Tangpartiet sitter litt usymmetrisk på bladet og har uslipte, noe innbuede kanter. Lengde 9,7 cm. F. under grøfting i revegården på *Valsøy* (g.nr. 109, br.nr. 3), *Valsøyfjord s., Aure pgd., Nordm.* Spissen lå ca. 60 cm dypt i sandjord. Funnstedet ligger ca. 30 m.o.h. og ca. 150 m. fra sjøen. Gave fra gbr. Ole O. Strand” (Marstrander 1950: 165).

T 17029: *Otnes*, gnr./bnr. 104/28:

- a. Pilespiss av grå skifer av Gjessings Tønsviktype (Yngre Steinalder fig. 127) med rombisk tverrsnitt og omtrent parallelle egglinjer. Stykket er bare fragmentarisk bevart, således er odden og nedre del av tangen avbrutt, likedan mangler den ene mothaken. Den bevarte mothake er meget lite utviklet. Nåv. lengde 5,5 cm.

- b. 4 mindre flekkefragmenter av grå flint, alle med spor av retusjbehandling. Lengder fra 1,5 til 2,4 cm.

Oppsamlet under jordarbeid på gården Dalheim av Otnes (g.nr. 104, br.nr. 28), Valsøyfjord s., Aure pgd., Nordm. På dette bruk ligger en boplass hvorfra det før er innkommet flere funn til Museet, særlig av flintsaker” (Marstrander 1950: 166).

T 17909: *Sæter*, gnr./bnr. 113/2:

”En liten hulegget *trinnøks av skifer* som vel opprinnelig har tilhørt den spissnakkete type, men nakkepartiet ble avbrutt etter at øksen ble funnet. Nåv. l. 8 cm. F. på *Sæter* (g.nr. 113, br. *Nygården*) *Valsøyfjord s., Aure pgd. Nordm.* Øksa lå i en skråning ned mot en bekk, den har vært brukt som avfallsplass. Funnstedet må derfor oppfattes som sekundært.” (Møllenus 1957: 144).

T 18956: *Glåmen*, gnr./bnr. 43/2:

”*Pilespiss* av grå skifer, med spissovalt tverrsnitt og parallelle sidelinjer. Rygget ved odden, tangen har rektangulært tverrsnitt. Type som H. Gjessing. Rogalands stenalder (typeeksemplaret er av bein). L. 8 cm, st.br. 1,2 cm. Vekt 5 g. F. på *Glåmen (Gjere) gnr. 43, bnr. 2, Halså s., p. og k., Møre og Romsdal.* Eier: Bjarne Glåmen, 6660 Bøverfjord. F. på et nydyrkingsfelt i myr, ved en bekk, 350 m SV for gården. F. 40-50 cm dypt, sammen med trekull, som iflg. finneren trolig skriver seg fra skogbrann” (Alsvik & Farbrege 1974a: 11).

T 19379: *Rodal*, gnr./bnr. 122/2-15:

- a) Nakkedelen av tykknakkete *øks* av grå flint, delvis slipt på alle fire sider, og med avrundet rektangulært tverrsnitt. L. 8,3 cm, br. ved bruddet 4,3 cm, ved nakken ca. 3,4 cm. St. tykkelse 2,0 cm. Bev. vekt 89,3 g.
- b) 1 stor uregelmessig *kjerne* av gråblå flint, og et stort fragment av en liknende *kjerne*. St. tverrmål 15,1 og 14,0 cm. Vekt ca. 930 og 750 g.
- c) *Flekkfragment* (skraper) av oliven flint, med fin, regelmessig retusj på begge sidekanter. Mål 3,6x1,3x0,5 cm. Vekt 2,6 g.
- d) *Kjerne* av grå, matt flint, tydeligvis med tre plattformer. St. tverrmål 4,7 cm. Vekt 62,7 g.
- e) Uregelmessig *kjerne* av grå, matt flint. St. tverrmål 2,7 cm. Vekt 12,4 g.

- f) Flat *kjerne* av gråhvit flint. St. tverrmål 6,0 cm. Vekt 61,6 g.
- g) 8 *avslag* av flint. På de mindre eksemplarene sees antydning til retusj. St. tverrmål 9,5-3,0 cm. Vekt tils. ca. 350 g.
- h) Pæreformet *fiskesøkke* (fra middelalder?) av grågrønn bergart, med hull og fure i den spisse enden. Mål 10,6x5,5x4,7 cm. Vekt ca. 370 g.

F. på innmark gjennom lengre tid, *a* på et flatt jorde ca. 30 m S for tunet. Flintstykkene *b* lå tett sammen og ble funnet ved grøfting ca. 100 m V og ned for tunet. Resten av funnene kan ikke stedfestes nærmere.” (Farbregd 1977: 21).

Mellomneolitikum:

T 5103: *Engdal:*

”Spydspids af mørkgraa skifer, nu 12 cm. lang, men mangler et større odstykke, nærmest af formen no. NO. 86. F. i indre *Aure*, sandsynligvis paa *Engdal*.” (Rygh 1897: 87).

T 15005: *Engdal*, gnr./bnr.127/3:

”Avbrukket, 5,8 cm l. oddstk. av en *spydspiss* av grå skifer. F. i en liten bekk på bruket *Almli* av *Engdal*, *Aure* s. og pgd., *Nordm.*, *Møre og Romsd.*” (Petersen 1936: 3).

T 15326: *Kletten*, gnr./bnr. 42/1:

”Ovalt, meget regelmessigt formet køllehode av sten av typen R. 46. Skafthullet bikonisk. Lengde 9,6 cm., bredde 8,1 cm. F. på *Kletten*, *Halsa* s. og pgd., *Nordm.* Gave fra gbr. Magnus Snekvik.” (Petersen 1936: 42).

T 16931: *Rodal*, gnr. 15:

”Spydspiss av mørkebrun skifer med hengende mothaker, av Samatypen (Gjessing, Yngre Steinalder i Nord-Norge, fig. 94). Odden er avbrutt, likedan nederste del av tangen. Egglinjene er svakt buet. På den bevarte del av tangen sees et tresidig, avflatet felt. Lengde 12,5 cm. Funnet nede i fjæra i utmarka på gården *Rodal* (g.nr. 15), *Aure* s. og pgd.. *Nordm.*” (Marstrander 1950: 130-131).

T 17028: *Stokke*, gnr./bnr. 120/15:

”Tykknakket rettøks av bergart av den vanlige typen med rektangulært tverrsnitt og avrundete kanter. Lengde 11,9 cm. F. under utplanering av en drivhustomt på Furumo gartneri av Stokke (g.nr. 20 [rettelse: 120], br.nr. 15), Valsøyfjord s., Aure pgd., Nordm. Øksa lå under et myrslag i ca. 50 cm` s dybde. Funnstedet ligger ca. 15 m.o.h. og ca. 60 m. fra sjøen. Gave fra gbr. Hilding M. Andersen. Innsendt av Johan H. Otnes.” (Marstrander 1950: 165-166).

T 17119: *Kråknes*, gnr./bnr. 101/1:

”Tykknakket, fint slipt *huløks av bergart*, noe defekt ved nakken likesom også eggpartiet er litt beskadiget. Lengde 13,3 cm, bredde over eggen 5,3 cm, over nakken ca. 4,5 cm. F. på Kråknes (g.nr. 101) i Valsøyfjord, Aure pgd., Nordm., under pløying like sør for Hummelgårdsberget etter oppgave ca. 4 m.o.h. Ca. 5 m fra finnestedet og nærmere berget er f. kull i jorden” (Marstrander 1951: 114).

T 17602: *Kråknes*, gnr./bnr. 101/1:

- a. 3 retusjerte *flintflekker* hvorav de to minste har svak tilhugging ved det ene, spisse hjørne. L. 4,5 til 7,5 cm.
- b. 2 små *flintflekker* med slitespor, den minste bare 1,8 cm l.
- c. 4 *spån*er av *flint*, hvorav den ene har en tydelig tilhugget skraperegg. De øvrige har også svak tilhugging på endel av kanten. St. tverrm. Fra 3 til 5,9 cm.
- d. En større *flintskive* med en kort, grovt tilhugget kant.
- e. 2 små *blokker av flint* og en 3,7 cm l. *kjerne* med fin tilhugging ved begge ender. Dette stykke har sannsynligvis vært brukt som gravstikke.
- f. En mindre samling spaltestykker av avfallsflint.

Opps. på lokalitetene ”Flatø” og ”Tøftene” rett nord for husene på [...] Kråknes, Valsøyfjord.” (Marstrander & Møllenus 1955: 87).

T 17638: *Botn*, gnr./bnr. 114/10:

”*Spydspiss* av *grå skifer* med mothaker og nesten helt rette linjer. Bladet er skarpt rygget på begge sider og tangen er forholdsvis bred. Odden og den ene mothaken er avbrutt. L. 12 cm. F. på bruket *Haltbakk* av *Botn* (g.nr. 114), *Valsøyfjord* s., *Aure* pgd., *Nordm.* Funnstedet skal ligge ca. 20 m fra sjøen og i en høyde av ca. 15 m o.h.” (Marstrander & Møllenus 1955: 97).

T 18100: *Fjærli*, gnr./bnr. 117/3:

”En stor og kraftig *skafthulløks* av typen med høysittende hull og sterkt avsmalnende nakkeparti. Øksa er bredest ved skafthullet, har avrundete kanter og er noe mer hvelvet på oversiden. L. 23,6 cm. F. i en steinur på Halsvik av Fjærli (g.nr. 117, 3), Valsøyfjord s., Aure pgd., Nordm.” (Møllenhuis 1959: 116).

T 20022: Gåsvik gnr./bnr. 123/1:

”Emne til tykknakket (?) *øks* av rødbrun sandstein, med bare grovt tilhogde breisider og påbegynt bearbeiding (prikkhogging) av den ene smalsiden, men den andre er ferdig (prikkhogd/slipt). Ubearbeidd egg- og nakkeparti. St. l. 22,2 cm, st. br. 6,4 cm. Vekt ca. 815 g. Fig. 18. F. på *Gåsvik, gnr. 123, bnr. 1-2, Halså s. og p., Aure k., Møre og Romsdal*. Nærmere funnopplysninger foreligger ikke.” (Farbregd & Melby 1982: 34).

T 20210: *Hestnes*, gnr./bnr. 105/4:

”*Pilespiss* av grå skifer, med form omtrent som H. Gjessing: Rogalands steinalder, fig. 158, men med mer jevn bredde på bladet og kortere tilspissing av odden. L. 6,1 cm., st.br. på bladet 1,3 cm., tykkelse 0,6 cm. Vekt 6,0 g. F. 1968 på *Hestnes, gnr. 105, bnr. 4, Valsøyfjord s., Halså p. og k., Møre og Romsdal*, ca. 20-30 SV for våningshuset på gården. Noe lenger NØ for huset er det observert flint i jorda.” (Herje 1987: 1).

Senneolitikum og eldre bronsealder:

C 5117: *Lervik*, gnr. 119:

”Tveegget *Kniv* af Flint, 8 1/3" lang; Bladets største Bredde 1 3/4". Haandtaget raat arbeidet og har tildels beholdt Flintens naturlige Overflade. Overbrudt paa to Steder. Funden i Jorden paa Gaarden Lervik i *Aure Pgd., Romsdals Amt* og foræret til Samlingen af J. Mogstad.” (FF: 1870: 70).

C 6100: *Lervik*, gnr. 119:

”En halvmaaneformet *Kniv* af Flint, 5 1/2" l.; den tykkere Kant buet udad. Funden sammen med en tidligere indkommen tveegget Flintkniv (Aarsb. 1870, 70) og endel "Affald" af Flint paa Gaarden Lervik i *Aure Pgd., Romsdals Amt*. Af det nævnte Affald indsendtes samtidigt et bredt og fladt, ganske tyndt Flintstykke. Jvfr. nedenfor No. 93. - Gave fra Kirkesanger J. Mogstad.” (FF: 1873: 84).

C 6228: *Lervik*, gnr. 119:

”En saakaldet ”skeformet *Skraber*” af Flint, omtrent som Aarsb. 1866 S. 86 fig. 1, men noget større (3 1/6" lang og største Bredde 1 3/4"). Er funden paa Gaarden Lervik i Aure, paa samme Sted som de under No. 61 omtalte Sager. - Gave fra Kirkesanger J. Mogstad.” (FF: 1873: 97).

C 7467: *Renndal*, gnr. 121:

”Tveegget *Kniv* af Flint, 17,6 cm. (6 3/4") l. Bladet noget stærkere ophøiet paa den ene Side end paa den anden; Haandtagets Tversnit spidst ovalt. F. i Udmarken paa Ringdal i *Aure* Pgd., Romsdals Amt. 7467. Gave fra Kirkesanger J. Mogstad.” (FF: 1876: 84).

T 6749: *Sæter*, gnr. 113:

”*Spydspids* eller *dolk* af *flint*, afbrækket nedentil, nu 13 cm. lang; temmelig tynd. Temmelig lig S. Müller 157, men uden de to indhak i kanterne. F. paa Sæter i Valsøfjorden i Aure.” (Rygh 1903: 19).

T 12282: *Hestnes*, gnr. 105:

”Stenøxe med Skafthul; 5 1/4" lang, funden ved Grøftegravning paa Hestenes i Aure Pgd., Romsdals Amt. – Gave af J. Mogstad.” (FF: 1870: 64).